

LAHTI

Ikäihmisten paikat ja asumisen tarpeet

24.1.2021

Julia Pulkkinen

Sisällys

1	JOHDANTO.....	2
1.1	Hankkeen tausta ja tavoitteet	2
1.2	Väestön ikääntyminen ja ikääntyneiden asuminen Suomessa	3
1.3	Ikääntyneiden asumisen toimenpideohjelma	3
2	AINEISTOT	5
2.1	Projekti- ja ohjausryhmä.....	5
2.2	Paikkatietoaineisto	5
2.3	Kysely	7
3	IKÄÄNTYNEIDEN ASUMINEN LAHDESSA.....	12
3.1	Ikääntyneiden asumisen tarpeet.....	12
3.2	Asumisen vaihtoehdot ja asumista tukevat palvelut	13
3.3	Ikääntyneiden asuinalueet Lahdessa.....	19
3.4	Pientaloalueiden kierto Lahdessa.....	23
3.5	Lahden alueen palvelut	24
3.6	Kyselyyn vastanneiden tärkeitä paikkoja	25
3.7	Ikääntyneiden asunnot ja asuinympäristöt	28
3.8	Yksinasuvat ikääntyneet Lahdessa	33
4	VARAUTUMINEN	36
4.1	Varautumisen taso Lahdessa.....	36
4.2	Lahden kaupungin varautuminen ikääntymiseen	38
4.3	Ikääntyneiden ja ikääntyvien omaehtoisia keinoja varautua ikääntymiseen	39
4.4	Tukea ikääntymiseen varautumiseen.....	39
5	IKÄÄNTYVIEN JA IKÄÄNTYNEIDEN TULEVAISUUDENNÄKYMİÄ.....	41
5.1	Ikääntyneiden asuminen tulevaisuudessa.....	41
5.2	Lahdessa asuvien ikääntyneiden asuinpaikat tulevaisuudessa	44
5.3	Tulevaisuuden suunnitelmien vaikutus Lahdessa	46
6	HANKKEEN TULOKSET JA VAIKUTUKSET.....	48
6.1	Hankkeen tulokset.....	48
6.2	Tulosten kestävyys ja hyödyntäminen	49
7	YHTEENVETO	51
8	LÄHTEET.....	53

1 JOHDANTO

1.1 Hankkeen tausta ja tavoitteet

Lahti on yksi voimakkaimmin ikääntyvistä kaupungeista Suomessa. Tämä näkyy ikääntyneiden osuuden kasvussa, kun verrataan ikääntyneiden määrää Lahden koko väestöön. Vuonna 2019 Lahden väestönkasvu oli negatiivinen ja vuonna 2020 kasvu oli hyvin vähäistä. Tämä johtuu siitä, että Lahdessa kuolleisuus on syntyvyyttä suurempaa ja kaupunkiin tulevan muuttoliikkeen on vaikeaa paikata syntyvää erotusta. Väestönkasvun hidastumisen onkin huomattu Lahdessa aiheuttavan rakentamisen hiipumista. Kun väkiluku vähenee, Lahden väestö ikääntyy vuoteen 2030 tultaessa merkittävästi. Tulevien vuosikymmenten aikana väestön ikääntyminen tulee jatkumaan entisestään. Vanhuspalvelulaki (980/2012) vaatii kuntaa laatimaan suunnitelman toimenpiteistä, jonka avulla ikääntyneen väestön hyvinvointia, toimintakykyä, terveyttä ja itsenäistä suoriutumista tuetaan. Suunnittelussa on painotettava kotona asumista ja kuntoutumista edistäviä toimenpiteitä. Myös asuinolot, liikennepalvelut ja ympäristön esteettömyys tulee olla osa suunnitelmaa. Ikääntyneen väestön asuminen, asuinympäristöt ja palveluiden kehittäminen tulisi olla osana kuntien strategiaa.

Väestörakenteen ikääntyminen vaikuttaa oleellisesti Lahden huoltosuhteeseen. Ikääntyneille sopivia asuntoja ja palveluja tarvitaan entistä enemmän, mutta toteutukseen on käytettävissä aiempaa vähemmän rahaa. Väestön ikääntyminen haastaa Lahdessa ikääntyneiden palvelujen järjestämistä ja kaupunkisuunnittelua sekä vaikuttaa kaupungin mahdollisuuksiin turvata ikääntyneille sopivia asumismuotoja. ”Ikäihmisten paikat ja asumisen tarpeet” -hankkeella on pyritty vastaamaan tarpeeseen luoda mahdollisimman kattava tietopohja, jonka avulla voidaan ohjata suunnittelun ja rakentamisen niukkoja resursseja tarkoituksenmukaisesti oikeisiin paikkoihin. Resurssien oikea ohjaus turvaa ikääntyneen väestön asumista sekä mahdollistaa ikääntyneiden asuinympäristöjen ja palvelujen kehittämisen.

”Ikäihmisten paikat ja asumisen tarpeet” -hankkeen tavoitteena on selvittää, millaisia muutoksia Lahden asuntomarkkinoilla tapahtuu lähitulevaisuudessa, sekä millaisia tarpeita on odotettavissa kaupungin palveluverkkoon. Paikkatietoaineiston avulla pyritään selvittämään, miten ja missä Lahden ikääntyneet ja ikääntyvät asuvat sekä tarkastella asumismuotoja ja asumisen esteettömyyttä. Tarkoituksena on myös tarkastella ikääntyneiden palveluverkkoa ja peilata sitä asumisen aineistoihin. Paikkatietotarkasteluista pyritään muodostamaan johtopäätökset, joiden avulla voidaan luoda toimenpidetarpeet tuleville vuosille.

Hankkeen aikana on kehitetty Lahteen mallia, jonka avulla ikääntyneiden asumista voidaan seurata ja tulevaisuuden tarpeita arvioida. Hankkeessa on kartoitettu ikääntyneiden ja ikääntyvien halukkuutta omaehtoiseen varautumiseen sekä tutkittu, millaista tukea ikääntyneet ja ikääntyvät kokevat tarvitsevansa varautumisen tueksi. Vastuu ikääntyneiden palvelujen järjestämisestä on jakautunut eri toimijoille ja siksi yhteistyöntekeminen toimijoiden välillä on entistä tärkeämpää. Hankkeen aikana on kehitetty yhteistyötä ja työtä jatketaan tulevan hyvinvointialueen mallinnuksen edetessä. Uudet rakenteet luodaan tarpeiden mukaisesti. Hankkeesta saatuja tietoja ikääntyneiden asumisesta ja asumisen tarpeista tullaankin käyttämään osana tätä yhteistyötä. Hankkeen tietoja voidaan käyttää pohjana kaupungin asuntopoliittisten linjausten määrittelyssä sekä yleis- ja asemakaavasuunnittelun ja palveluverkkosuunnittelun tukena. Tuloksia on mahdollista hyödyntää myös hyvinvointisuunnitelman valmistelussa, Ageing in place -näkökulmaa vahvistavien toimenpiteiden suunnittelussa sekä asukkaiden omaan ikääntymiseen varautumisen tukemisessa. Tuloksista on hyötyä myös esimerkiksi kolmannen sektorin toiminnan suunnittelussa ja suuntaamisessa.

Hanke on osa Ikääntyneiden asumisen toimenpideohjelmaa vuosille 2020–2022. Hanke on toteutettu pääsääntöisesti kaupungin omana työnä, ja toteuttajana on ollut Lahden kaupungin kaupunkiympäristön palvelualue. ”Ikäihmisten paikat ja asumisen tarpeet” -hanke on toteutettu 2020–2021. Hankkeessa on ollut mukana myös LAB-ammattikorkeakoulu.

1.2 Väestön ikääntyminen ja ikääntyneiden asuminen Suomessa

Lahden tavoin koko Suomen väestönkasvu hidastuu ja väestörakenne ikääntyy. Ikääntyminen johtuu syntyvyyden pienentymisestä ja elinajanodotteen kasvusta. Vuoden 2019 lopussa yli 65-vuotiaiden osuus koko Suomen väestöstä oli 22,3 % ja vuoteen 2040 mennessä osuuden ennustetaan olevan 27,5 %. Suurinta määrän suhteellinen kasvu tulee olemaan ennusteiden mukaan yli 85-vuotiailla. Väestörakenteen muutos ei tule tapahtumaan kaikkialla maassa samalla tavalla. Kaupungistumisen jatkuessa ikääntyneet keskittyvät yhä enemmän suuriin ja keskisuuriin kaupunkeihin sekä näiden kehyskuntiin. Ikääntyneen väestön osuus suhteessa muuhun väestöön kuitenkin kasvaa vähiten suurissa kaupungeissa ja eniten pienissä kunnissa. Maaseuduilla suuret ikäluokat muodostavat merkittävän osuuden alueen väestöstä, kun taas kaupunkialueilla väestörakenne on tasaisempi. Väestön ikääntymisessä on lisäksi havaittavissa eroja itä-länsisuunnassa siten, että idässä ikääntyneiden osuudet tulevat olemaan länttä suuremmat. (Haapakorva ym. 2020, 21–24.)

Saatavilla olevat palvelut määrittävät yleisesti sitä, missä ikääntyneet tällä hetkellä asuvat ja missä he haluavat tulevaisuudessa asua. Tärkeimpinä palveluina iäkkäät ovat pitäneet muiden muassa pankki- ja postipalveluja, vanhuspalveluja sekä terveydenhoidon palveluja (Strandell 2017, 50). Keskeinen osa ikääntyneiden asumisen ja kotona pärjäämisen tukemista on asumispalveluiden sekä muiden palveluiden saatavuus. Tällä hetkellä asumispalveluiden määrä on vähäistä kaupunkien kehitysalueilla ja niin sanotulla autovyöhykkeellä, joissa yli 65-vuotiaita asuu enenemissä määrin. Keskimääräisesti ikääntyneet asuvat alueilla, joilla palvelut sijaitsevat lähellä ja jotka ovat jalankulun kannalta hyviä. Tällaisia alueita ovat kaupunkien keskustat sekä niiden lähialueet. (Helminen ym. 2017, Haapakorva ym. 2020, 27 mukaan.)

Ikääntyneet ovat usein asuneet asuinalueillaan pitkään ja heille tuttu ympäristö sekä sen pysyvyys on tärkeässä roolissa. Myös elinympäristön esteettömyys on ikääntyneille keskeinen arvo. Tällä hetkellä ikääntyneiden asumisratkaisuisissa eniten kysyntää onkin kohtuuhintaisille, esteettömille asunnoille, jotka sijaitsevat esteettömillä asuinalueilla. Ikääntyneiden muuttaminen tapahtuu omasta tahdosta tai olosuhteiden pakosta. Ikääntyneiden muuttoalttius on kuitenkin muihin ikäluokkiin verrattuna vähäisempää ja moni ikääntynyt toivookin voivansa asua omassa asunnossaan elämänsä loppuun asti. Tyypillisesti ikääntyneet muuttavat kahdessa aallossa. Ensimmäisen kerran muutetaan 60–65-vuotiaana taajamien keskustoihin lähemmäs palveluja ja seuraavan kerran yli 75-vuotiaana olosuhteiden pakosta palvelutaloon. Ikääntyneet muuttavat vain harvoin kauas omalta asuinalueeltaan. Ikääntyvien muuttamisen taustalta löytyy usein vaivattomuuteen ja terveyteen, toimintakykyyn tai palveluiden läheisyyteen liittyvä syy. Nämä syyt muuttamiseen korostuvat varsinkin yli 80-vuotiailla. (Helminen ym. 2017, Haapakorva ym. 2020, 28 mukaan.) Osa ikääntyneistä muuttaa myös eläkeikään tultuaan kesämökeilleen. Usein tällaisissa tilanteissa kuitenkin jätetään myös kaupunki-asunto, joka sijaitsee palveluiden äärellä. Näin yhdistetään kaupunkiasumisen vaivattomuus ja asuminen maaseudun rauhassa. Iän lisääntyessä ja toimintakyvyn heikentyessä ikääntyneet usein palaavat asumaan pysyvästi kaupunkiasuntoihinsa. Tämä aiheuttaa muuttoliikennettä kaupunkien ja maaseutujen välille. (Pitkänen ym. 2020, 78.)

1.3 Ikääntyneiden asumisen toimenpideohjelma

Ympäristöministeriön ikääntyneiden asumisen toimenpideohjelma on osa tulevaa poikkihallinnollista ikäohjelmaa ja ikääntyneiden asumiseen liittyvät kysymykset tulevat esille myös asuntopoliittisessa kehittämissuunnitelmassa. Toimenpideohjelma on kolmivuotinen ja sitä toteutetaan vuosina 2020–2022. Ohjelman tarkoituksena on parantaa ikääntyneiden asumisoloja. Ohjelman painopisteet ovat ennakoinnissa ja varautumisessa, asuntojen korjaamisessa ja uustuotannon ratkaisuisissa sekä asuinympäristöissä. (Ympäristöministeriö 2020, 3–7.)

Koska ikääntyneiden tarpeet ovat erilaisia, tarvitaan erilaisia toimia, jotta nykyistä asuntokantaa saadaan korjattua ja uusia asumisratkaisuja luotua, asuinalueiden kehittämistä unohtamatta. Ikääntyneiden asumisen toimenpideohjelmassa tuetaan kuntia ja kuntayhtymiä ikääntyneiden asumisen ennakkoinnissa ja varautumisessa sekä asuinolojen ja -ympäristön parantamisessa. Ohjelma pyrkii vahvistamaan valtion toimia korjausavustusten suhteen sekä jakamaan ikääntyneiden asumiseen liittyvää tietoa ja hyviä käytäntöjä. Ympäristöministeriö toteuttaa ohjelmaa yhdessä Asumisen rahoituksen- ja kehittämiskeskus ARA:n, kuntien, kuntayhtymien, Kuntaliiton ja eläkeläis-, vanhus-, asunto- ja rakennusalan järjestöjen kanssa. (Ympäristöministeriö 2020, 3–7.)

2 AINEISTOT

Tässä raportissa ikääntyneillä viitataan yli 65-vuotiaisiin, joiden asuminen ja sen tarpeet ovat jo muuttuneet tai tulevat muuttumaan pian ikääntymisen johdosta. Ikääntyvillä tarkoitetaan yli 55-vuotiaita, joiden asumisen tarpeet tulevat tulevaisuudessa muuttumaan ikääntymisen seurauksena. Hankkeen aikana on Lahden kaupungin alueelta kerätty tietoa sekä ikääntyneistä että ikääntyvistä.

2.1 Projekti- ja ohjausryhmä

Hanke on toteutettu pääasiallisesti kaupungin omana työnä ja sen toteuttajana on ollut Lahden kaupungin kaupunkisuunnittelu. Hankkeen projektiryhmä on koostunut seuraavista henkilöistä:

- Asuntoasiainkoordinaattori Helene Vanninen (hankkeen projektipäällikkö)
- Yleiskaava-arkkitehti Johanna Sääksniemi
- Suunnitteluinsinööri Jaakko Tikkala
- Suunnitteluinsinööri Petri Peltonen
- Paikkatietoinsinööri Sami Kajander
- LAB, Yliopettaja, Eeva Aarveaara
- Työharjoittelija, Julia Pulkkinen

Hankkeen ohjausryhmä on perustettu poikkihallinnolliseksi. Ohjausryhmä kokoontui hankkeen aikana useamman kerran. Ohjausryhmätyöskentely toimi hankkeen aikana vahvistettavan poikkihallinnollisen yhteistyön pohjana. Ohjausryhmä koostui seuraavista henkilöistä:

- Kaupungeingeodeetti Juha Helminen (Lahden kaupunki), puheenjohtaja
- Kaupungin arkkitehti Anne Karvinen-Jussilainen (Lahden kaupunki)
- Toimialajohtaja Anu Olkkonen-Nikula (PHHYKY, ikääntyneiden palvelut ja kuntoutus)
- Tulosaluejohtaja Corinne Soini (PHHYKY, ikääntyneiden asiakasohjaus)
- Erityisasiantuntija Päivi Pitkänen (Lahden kaupunki, osallisuus- ja hyvinvointipalvelut)

Ympäristöministeriöstä asuntoneuvos Raija Hynynen ja erityisasiantuntija Heli Mäntylä osallistuivat myös ohjausryhmän tapaamisiin.

2.2 Paikkatietoaineisto

Lahden kaupungilla ei ole ollut ajantasaisia paikkatietoanalyysijä ikääntyvien ja ikääntyneiden asumisesta ja sen tarpeista palveluverkosta. Tästä syystä hankkeen aikana on laadittu paikkatietoaineistoa, jonka avulla on voitu selvittää ikääntyneiden ja ikääntyvien määriä ja suhteellisia osuuksia eri asuinalueilla, ikääntyneiden ja ikääntyvien asumismuotoja, ikääntyneiden ja ikääntyvien määrää hissittömissä kerrostaloissa ja esteettömmiksi suunnitelluista rakennuksista, yksin asuvien ikääntyneiden ja ikääntyvien määrää sekä ikääntyneiden ja ikääntyvien palveluverkon nykytilannetta. Edellä mainittuja asioita on selvitetty Lahdessa alueittain. Paikkatietoanalyysijä laatiessa on hyödynnetty Väestörekisterijärjestelmän sekä Rakennus- ja huoneistorekisterin tietoja, jotka on viety 250 m x 250 m ruutuihin. Lisäksi on hyödynnetty Lahden kaupungin katu- ja viherrekisterin tietoja.

Analysiaineiston pohjalta voidaan tehdä johtopäätökset eri alueista ja niihin liittyvistä tarpeista. ”Ikäihmisten paikat ja asumisen tarpeet” -hankkeen alkuperäisessä suunnitelmassa oli tarkoitus tuoda kartalle myös ikääntyneiden palveluihin ja harrastetoimintaan liittyviä tietoja, mutta tiedon keruun hajanaisuuden ja vaikean päivitettävyyden vuoksi päädyttiin siihen, ettei näitä tietoja ole järkevää koota tämän hankkeen puitteissa. Koska tieto on tärkeää, jatkossa on tarkoitus tutkia sen automatisoimista kaupungin käyttämään

Trimble Locus -järjestelmään SIIRI-järjestelmästä. Paikkatietoanalyysissä on huomioitu yksityisyydensuojan liittyvät kysymykset, jotka korostuvat varsinkin pientaloalueilla tarkasteltaessa tietoja 250 x 250 metrin ruuduissa tai rakennuksittain. Tietosuojan takia raportista on laadittu kaksi versiota: toinen tarkemmalla tiedolla viranomaiskäyttöön ja toinen julkaistavaksi tietosuojan mukaisilla tiedoilla. Kaupungin karttaohjelmaa on lisäksi kehitetty niin, että osa analyysistä on näkyvässä kaikille ja osa tarkemmista tiedoista vain rajatulle käyttäjäryhmälle.

Taulukko 1. Hankkeen alussa suunnitellut tietotarpeet paikkatietoaineistoihin ja niiden toteutuminen. Vihreällä valmistuneet aineistot, Punaisella aineistot, joiden kanssa työ jatkuu myöhemmin.

Tietotarve	Lähde	Huomioita
Koko väestö alueittain	Väestörekisteri	
Kaikki yli 65-vuotiaat alueittain	Väestörekisteri	
55-64 -vuotiaat alueittain	Väestörekisteri	
65-74 -vuotiaat alueittain	Väestörekisteri	
75-84 -vuotiaat alueittain	Väestörekisteri	
Yli 85-vuotiaat alueittain	Väestörekisteri	
Yksin asuvat yli 65-vuotiaat alueittain	Väestörekisteri	
Yli 65-vuotiaiden osuus alueittain	Väestörekisteri	
Yli 3 krs rakennusten hissillisuus	Rakennus- ja huoneistorekisteri	
3 krs rakennusten hissillisuus	Rakennus- ja huoneistorekisteri	
55-64 -vuotiaat rakennuksittain	Väestörekisteri Rakennus- ja huoneistorekisteri	
65-74 -vuotiaat rakennuksittain	Väestörekisteri Rakennus- ja huoneistorekisteri	
75-84 -vuotiaat rakennuksittain	Väestörekisteri Rakennus- ja huoneistorekisteri	
Yli 85-vuotiaat rakennuksittain	Väestörekisteri Rakennus- ja huoneistorekisteri	
Palveluasumisen yksiköt		
"Senioriasunnot" (LVAS, Harjulakodit)	ARAN tilastot	
Ikääntyneiden palveluverkko: mm. uimahallit, kirjastot, konserttitalot, terveystalot		Tiedon ajantasaisena pitäminen haasteena.
Apteekit		Tiedon ajantasaisena pitäminen haasteena.
Ikääntyneiden harrastetoiminta	SIIRI	Tiedon ajantasaisena pitäminen haasteena. Tutkitaan yhteyttä SIIRI:n.
Yhteisölliset tilat	SIIRI	Tiedon ajantasaisena pitäminen haasteena. Tutkitaan yhteyttä SIIRI:n.
Esteettömät kaupunkitilat (maastonmuodot, risteysalueet)	mm. korkeusmalli	Tietoa ei saatavilla. Toteutus myöhemmin.
Puistonpenkit	Katu- ja puistorekisteri	
Kunnossapitoluokat		Toteutus myöhemmin.
Valaistus - valaistut reitit	Katu- ja puistorekisteri	Toteutus myöhemmin.
Turvallisuuskysely		Kehitetään kyselyn karttamutuotisuutta.

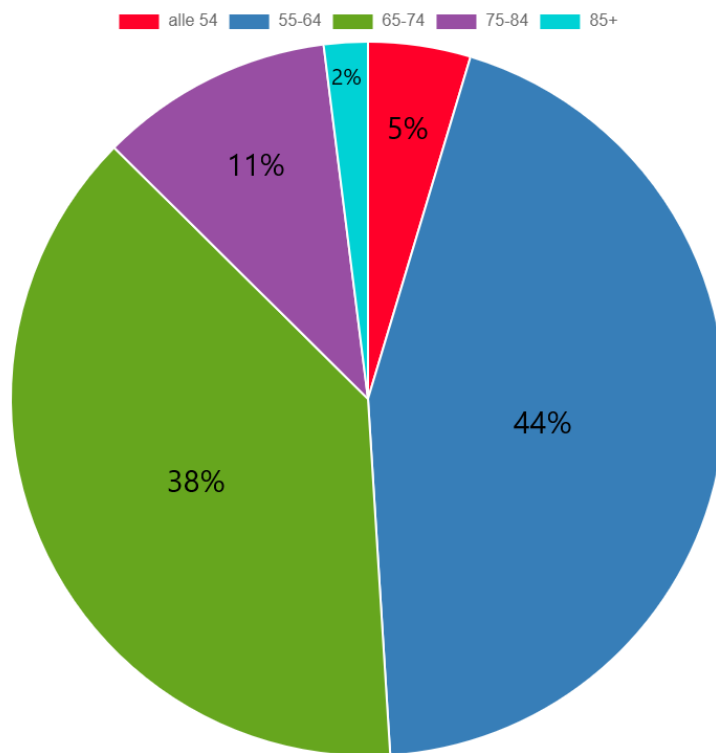
2.3 Kysely

Osana hanketta Lahden kaupunki toteutti sähköisen ”Kuinka varaudut ikääntymiseen asumisessasi?” -kyselyn. Kysely oli suunnattu yli 55-vuotiaalle ikääntyville ja ikääntyneille lahtelaisille. Kyselyn tarkoituksena oli peilata paikkatietoaineistosta saatuja tuloksia ikääntyvien ja ikääntyneiden omiin ajatuksiin ikääntymiseen varautumisesta. Kyselyn tavoitteena oli kartoittaa ikääntyvien ja ikääntyneiden asumista sekä avuntarvetta koskevia tulevaisuuden suunnitelmia. Kyselyllä pyrittiin kartoittamaan myös ikääntyneiden omaa varautumista tulevaisuuden asumiseen ja palveluiden tarpeeseen.

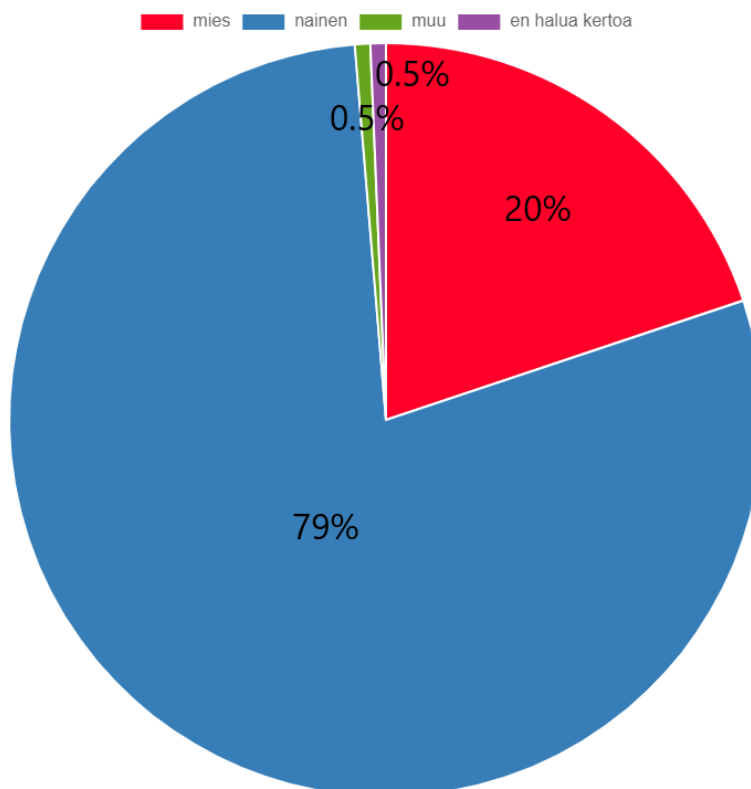
Kyselystä saaduilla vastauksilla pyritään saamaan vastaus siihen, miten hyvin ikääntyneet ovat suunnitelleet asumistaan ja millaisia toimenpiteitä heiltä voitaisiin odottaa asumiseen liittyen tulevaisuudessa. Kyselyllä haluttiin myös kartoittaa ikääntyneiden odotuksia yhteiskunnalta sekä uusien ikääntyvien näkemyksiä asumisesta ja palveluiden käytöstä tulevaisuudessa. Kyselyssä oli yhden vastauksen kysymyksiä, monivalintakysymyksiä, avoimia kysymyksiä ja karttatehtäviä. Osaan kysymyksistä oli pakko vastata ja osa oli vapaaehtoisia. Kysely oli auki 1.10.-17.10.2021. Sen täyttämiseen tarjottiin apua Lahden Palvelutorilla kolmena päivänä. Kysely oli saatavilla myös paperilomakkeena Lahden kaupungin kirjastoissa ja Lahti-Pisteessä. Kyselyn suunnittelussa oli mukana LAB-ammattikorkeakoulun YAMK-tutkinto-ohjelmaan kuuluva opintojakso, jonka opiskelijoiden ideointien pohjalta kysymykset kyselyyn laadittiin.

Vastauksia kyselyyn saatiin yhteensä 151, joista kaksi saatiin paperisina lomakkeina. 45 % vastaajista oli 55–64-vuotiaita ja 38 % 65–74-vuotiaita. Selvästi enemmistö kuului siis ikäluokkaan 55–74. 19 (13 %) Vastaajaa oli tämän ikäluokan yläpuolella ja heistä 3 (2 %) oli yli 85-vuotiaita. Vastauksia tuli myös 7 (5 %) alle 54-vuotiailta. Vastaajista suurin osa, 79 %, oli naisia. Miehiä kyselyyn vastanneista oli viidesosa. 64 (42 %) vastaajaa asui vastaushetkellä yksin ja 59 (39 %) jonkun kanssa kahdestaan. 21 (13,4 %) vastaajan taloudessa asui 3–4 henkilöä. 74 vastaajaa eli 49,7 % vastaajista oli vastaus hetkellä eläkkeellä. Vastaajista 30 (20 %) oli jäämässä eläkkeelle 1–4 vuoden sisällä ja 26 (17 %) 5–9 vuoden sisällä. 14 (9 %) vastaajan eläkkeen alkuun oli vielä 10–14 vuotta ja 5 (3 %) vastaajalla yli 15 vuotta. 3 (2 %) vastaajaa ei aikonut jäädä eläkkeelle koskaan. Vastaajien koulutustaso jakautui melko tasaisesti. 31 % vastaajista oli suorittanut korkeakoulututkinnon, 28 % ylioppilastai ammatillisen tutkinnon ja 28 % opistotason tutkinnon. 10,5 % vastaajista oli käynyt peruskoulun, kansakoulun tai keskikoulun ja 2,5 % oli lisensiaatin tai tohtorin tutkinnon suorittaneita. Tulotasoiltaan vastaajia oli myös monesta eri ryhmästä. Kolmasosalla vastaajista oli veron jälkeen käytettävissä tuloja yli 2000 € kuukaudessa. 26 % vastaajista tuloja oli käytettävissä 1500–1999 € ja 19 % 1000–1499 €. Vähiten vastaajia (5,4 %) oli joukossa, jolle jäi kuukaudessa käytettäviä tuloja 0–999 €. Tiedot vastaajien taustoista on kerätty kuviin 1–7.

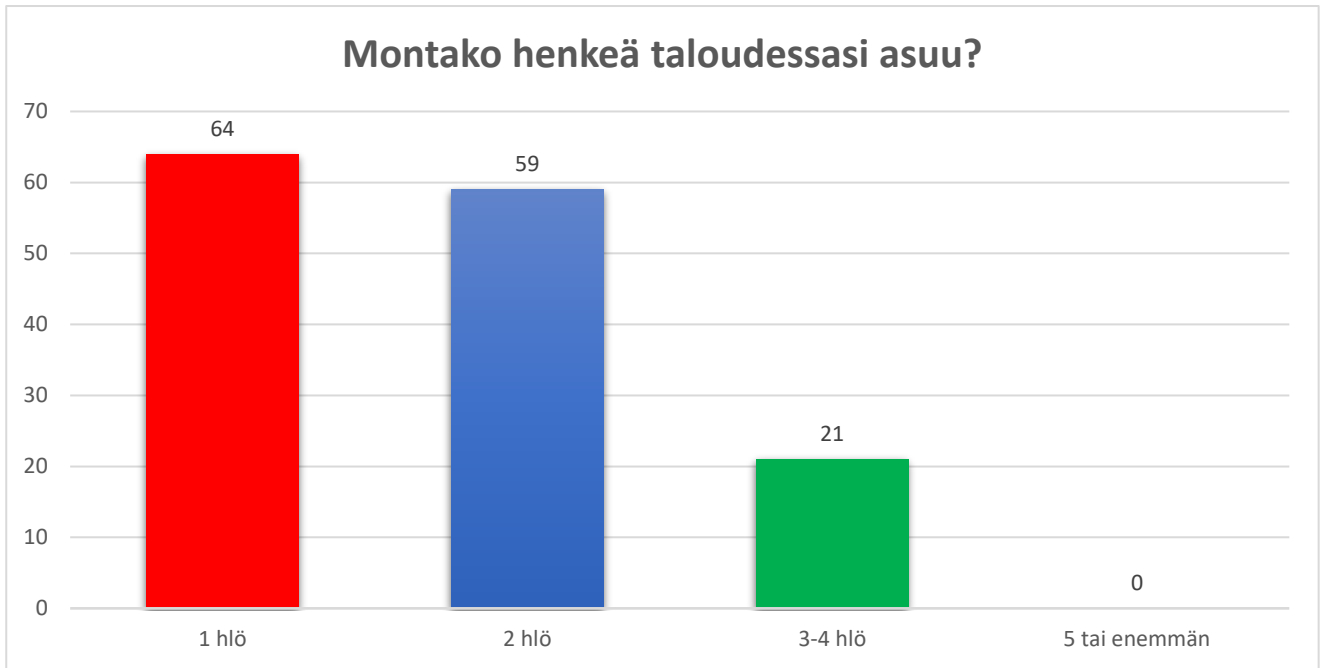
Lahden väkiluku oli vuonna 2020 noin 120 000 asukasta ja heistä hieman yli 45 000 oli yli 55-vuotiaita. Tämä on hyvä huomioida kyselyn tuloksia tarkastellessa. 151 vastaajaa on pieni otos Lahden ikääntyneistä ja saadut tulokset ovat suuntaa antavia. Vastauksia tarkastellessa tulee myös huomioida, että kyselyyn vastattiin pääsääntöisesti sähköisesti, joten tulokset on saatu internettiä aktiivisesti käyttäviltä ikääntyneiltä.

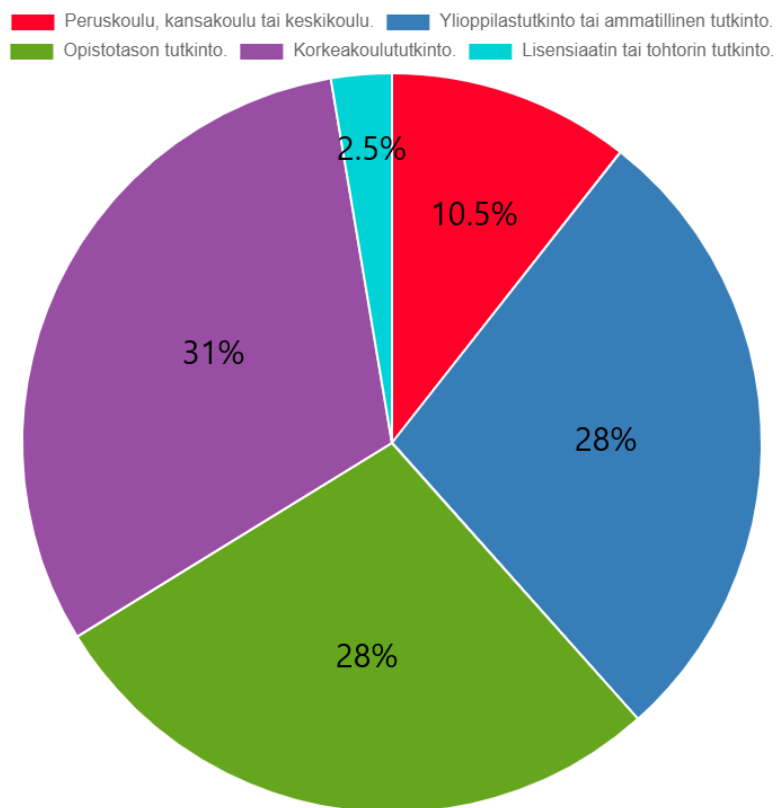
Kuva 1. Kyselyyn vastanneiden ikäjakauma.

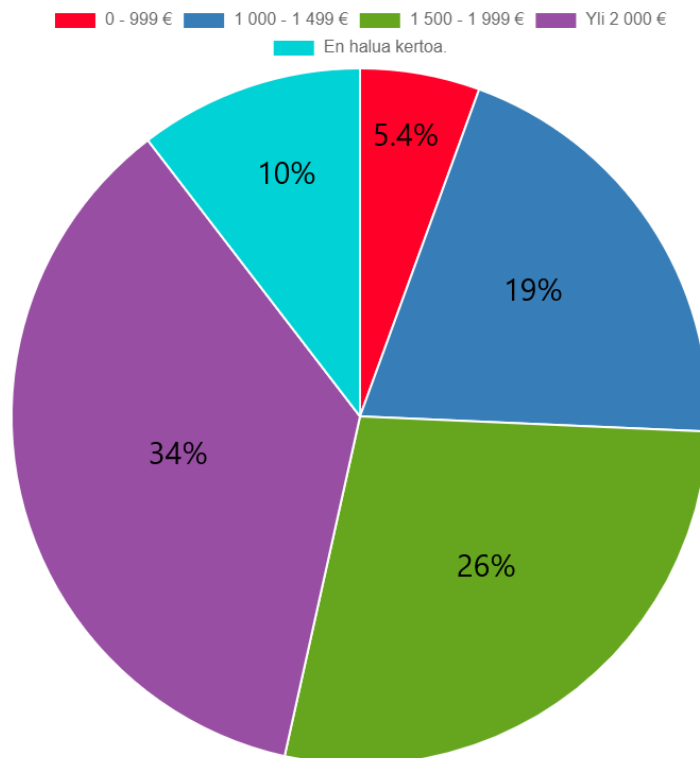
Kuva 2. Kyselyyn vastanneiden sukupuolijakauma.

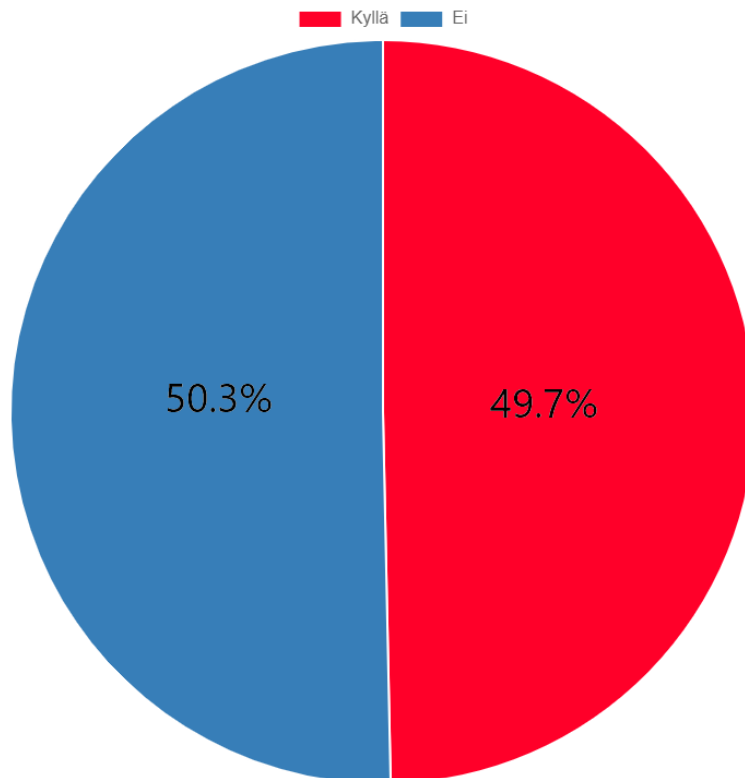
Kuva 3. Montako henkeä kyselyyn vastanneiden taloudessa asui.

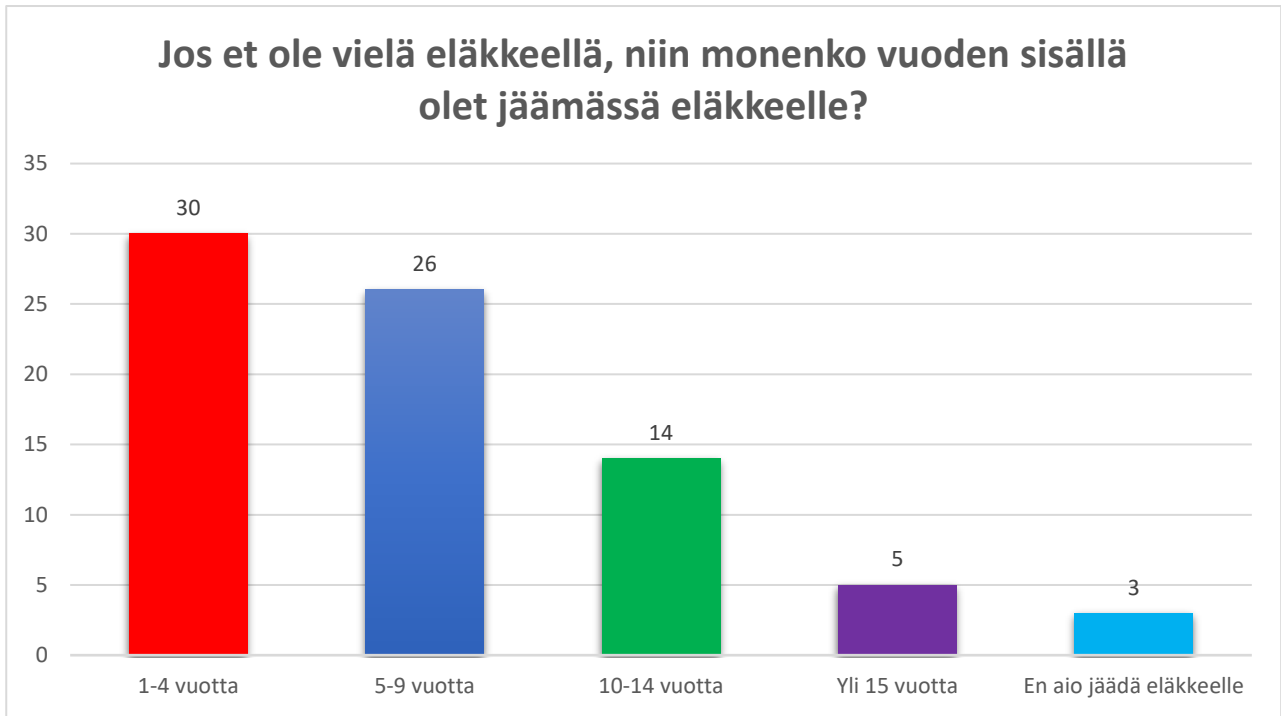
Kuva 4. Kyselyyn vastanneiden koulutustaso.

Kuva 5. Kyselyyn vastanneiden käytettävissä olevat tulot kuukaudessa verojen jälkeen.

Kuva 6. Eläkkeellä olevien osuus vastanneista.

Kuva 7. Jos kyselyyn vastannut ei ollut vielä eläkkeellä, niin kuinka monen vuoden sisällä vastannut oli jäämässä eläkkeelle.

3 IKÄÄNTYNEIDEN ASUMINEN LAHDESSA

3.1 Ikääntyneiden asumisen tarpeet

Suurin osa yli 55-vuotiaista asuu kotona. Tulevaisuudessa kotona asuvien ikääntyneiden määrä tulee kasvaan entisestään. Lahdessa tehdyn ”Kuinka varaudut ikääntymiseen asumisessasi?” -kyselyn perusteella 52 % vastanneista aikoi asua kotonaan niin pitkään kuin mahdollista. Kotona asuvien ikääntyneiden määrän kasvu johtuu yleisesti ikääntyneiden määrän kasvun lisäksi ikääntyneiden laitoshoidon osuuden pienentymisestä ja tehostetun palveluasumisen paikkamäärän laskusta. Kunnilta vanhemman väestön kotona asuminen vaatii ikääntyneiden tarpeiden ja ikääntymisen mukanaan tuomien toimintakykyjen heikkenemisen ymmärtämistä. Muutokset toimintakyvyssä, ikäluokkien määrässä sekä muuttuvissa mieltymyksissä vaikuttavat tulevaisuudessa väestön tarpeisiin. Siviilisäätö, koulutustaso, asumismuoto ja taloudelliset resurssit vaikuttavat merkittävästi ikäihmisten terveyteen ja toimintakykyyn. (Vaarama ym. 2014, Haapakorva ym. 2020, 36 mukaan.)

Koulutusasteella on tutkittu olevan merkitystä elintapoihin, sairastuvuuteen ja yleiseen tyytyväisyyteen. Lahdessa koulutusaste on noussut viime aikoina tasaisesti, mutta esimerkiksi tutkinnon suorittaneiden yli 15-vuotiaiden määrä on alhaisempi verrattuna muihin samankokoisiin kaupunkeihin. Lahdessa yli 55-vuotiaista suurin osa on suorittanut perusasteen tai toisen asteen koulutuksen. Mitä lyhyempi koulutus henkilöllä on, sitä yleisempiä ovat erilaiset toimintarajoitteet. Nykyään yhä enenevässä määrin myös ikääntyneiden palvelut siirtyvät nettiin, mikä saattaa aiheuttaa osalle ikääntyneistä haasteita. Tämä on haasteena varsinkin selkälaisissa tilanteissa, joissa digitaalisten palvelujen käyttäminen ei ole tuttua esimerkiksi työelämästä. Lahdessa digitalisoitumiseen on varauduttu ikääntyneitä tukemalla. Neuvontaa ja apua digipalveluiden käyttöön ikääntyneille on ensisijaisesti tarjolla Lahden Palvelutorilla sijaitsevalla ikääntyneiden asiakasohjauspisteellä. Neuvoa ja opastusta internetin ja sähköisten palveluiden käyttöön on mahdollista saada myös Lahden kaupunginkirjastosta. Harjulan Setlementti sekä Wellamo-opisto järjestävät Lahdessa maksuttomia digiklinikoita, joille ikääntynyt voi mennä oman laitteen kanssa opettelemaan sen käyttöä. Wellamo-opiston maksulliseen tarjontaan kuuluu myös tieto- ja viestintäkurssit, joilla opetellaan yksilöopetuksessa tai ryhmässä muiden muassa internetin käyttöä. Lahden alueella toimii myös erilaisia yhdistyksiä ja hankkeita, jotka tukevat ikääntyneitä sähköisessä asioinnissa ja mobiililaitteiden käytössä.

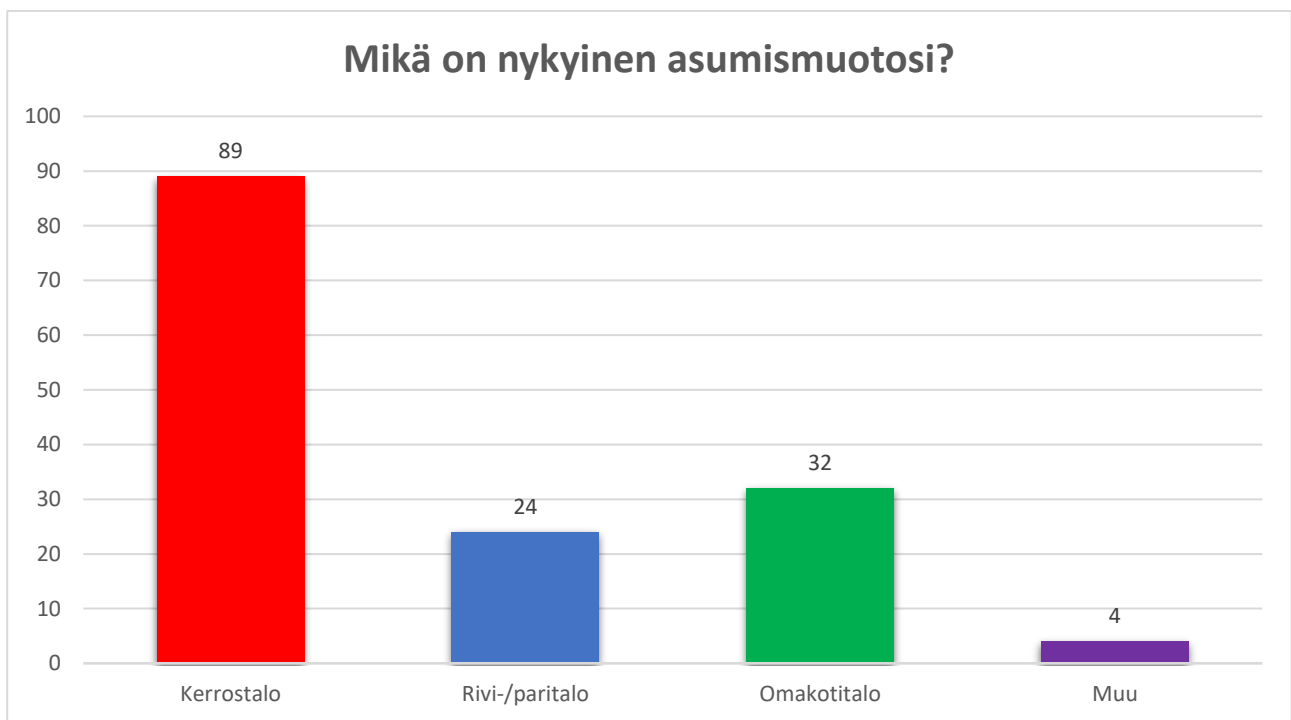
Keskimääräisistä asumisen tarpeista sekä asumismalleista huolimatta ikääntyneet ovat muiden ikäryhmien tavoin heterogeeninen ryhmä, jossa asumistoiveet ja elämäntavat vaihtelevat eri ihmisten välillä. Hyvän arjen elementit ovat erilaisia ikäryhmän sisällä: joku haluaa asua vanhassa kodissaan loppuun asti ja toinen haluaa muuttaa palvelujen äärelle esteettömään ja helppohoitoiseen kotiin. Onkin tärkeää muistaa toteuttaa erilaisia palveluja ja asumisen muotoja, jotta mahdollisimman moni ikääntynyt löytäisi omaan ikääntymiseensä ja ikääntymisen mukanaan tuomiin asumisen tarpeisiin itselleen sopivat vaihtoehdot.

Aiemmin Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan selvitykseen ”Ikääntyneiden asuminen – ennakointi ja varautuminen kunnissa” tehdyissä haastatteluissa oli ilmennyt, että tulevien sukupolvien ikääntyneet suhtautuvat vaihtelevasti asumisen järjestämiseen. Pitkä työura, varallisuuden määrä, kokemus asuntolainoista, asuntovarallisuuden kartuttamisesta ja asumisen mukavuuksista sekä mahdollisesti hyväksyvämpi suhtautuminen muuttoihin vaikuttavat ikääntyneiden ennakointiin ja varautumiseen. Lähtökohtana ennakoinnille ja väestön ikääntymiseen varautumiselle olisi hyvä olla se, että kaikki tavalliset asunnot olisivat esteettömiä ja ikääntyville soveltuvia. Tavallisella asunnolla tarkoitetaan asuntoa, jota ei ole tarkoitettu ainoastaan ikääntyneiden asunnoksi. (Haapakorva ym. 2020, 36.)

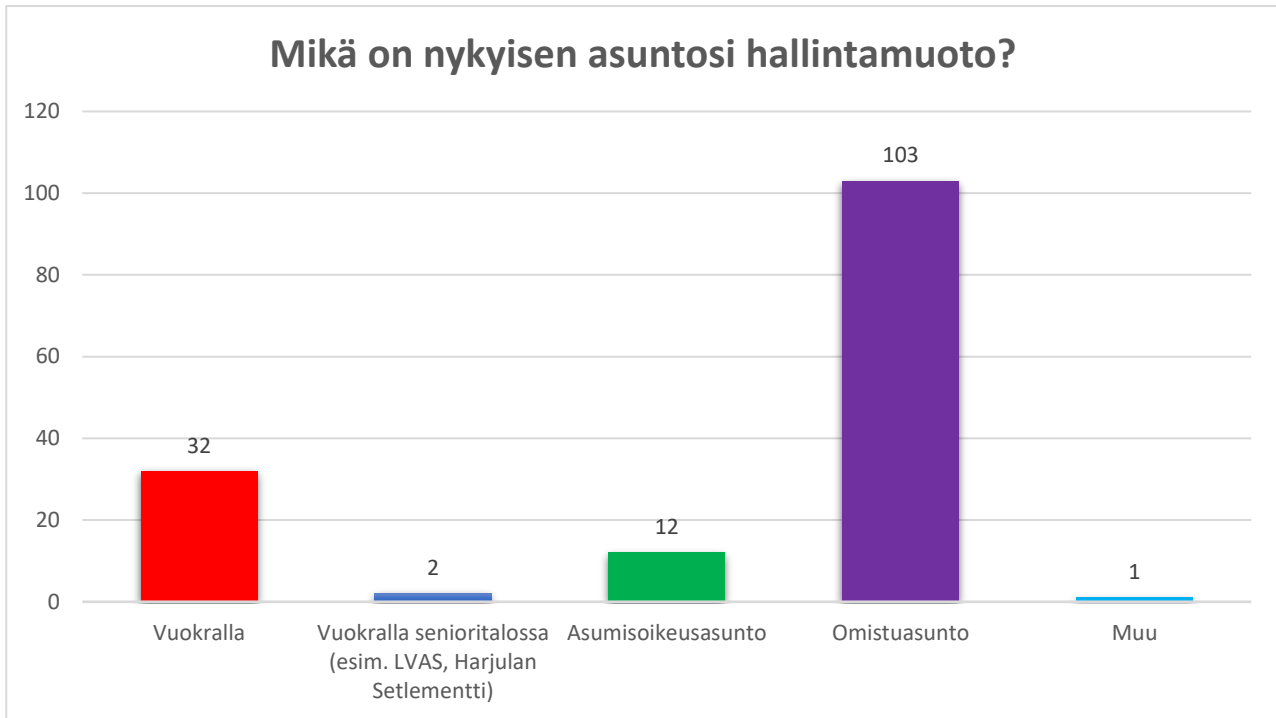
3.2 Asumisen vaihtoehdot ja asumista tukevat palvelut

Suomessa yleisesti ikääntyneille suunnattuja asumisvaihtoehtoja on kolmenlaisia. Ensimmäisenä on itsenäinen asuminen, johon voidaan lukea tavalliset asunnot sekä senioritalot, seuraavaksi on palveluasuminen eli palvelutalot ja viimeiseksi laitoshoido, joita ovat vanhainkodit ja terveyskeskusten pitkäaikaiset vuodeosastopaikat. (Arolinna ym. 2017, 17.)

Suurin osa ikääntyneistä asuu tavallisissa kerros-, rivi- tai omakotitaloissa ja noin 80 % asuu omistusasunnossa (Ympäristöministeriö 2020, 3). Lahdessa tehtyyn kyselyyn vastanneista 59 % asui kerrostalossa, rivi- tai paritalossa 16 % ja omakotitalossa 21 %. Omistusasunnossa asui kyselyn vastaushetkellä 68 % vastanneista, joka on hieman vähemmän kuin yleisesti Suomessa. Omistusasumisen lisäksi ikääntyneille on usein suurissa kaupunkeissa tarjolla osaomistusvaihtoehtoja sekä vuokra- ja asumisoikeusasuntoja. Pienillä paikkakunnilla tarjolla on usein vain tavallisia vuokra- tai omistusasuntoja. Lahdessa erilaisia asumishallintomuotoja on tarjolla useita. Lahdessa tehtyyn kyselyyn vastanneista 1,3 % asui seniorivuokra-asunnoissa ja 7,4 % asumisoikeusasunnoissa. 21 % vastanneista asui vuokra-asunnossa. Vastanneiden asumis- ja hallintamuodot on koottu kuviin 8 ja 9.

Kuva 8. Kyselyyn vastanneiden nykyinen asumismuoto.

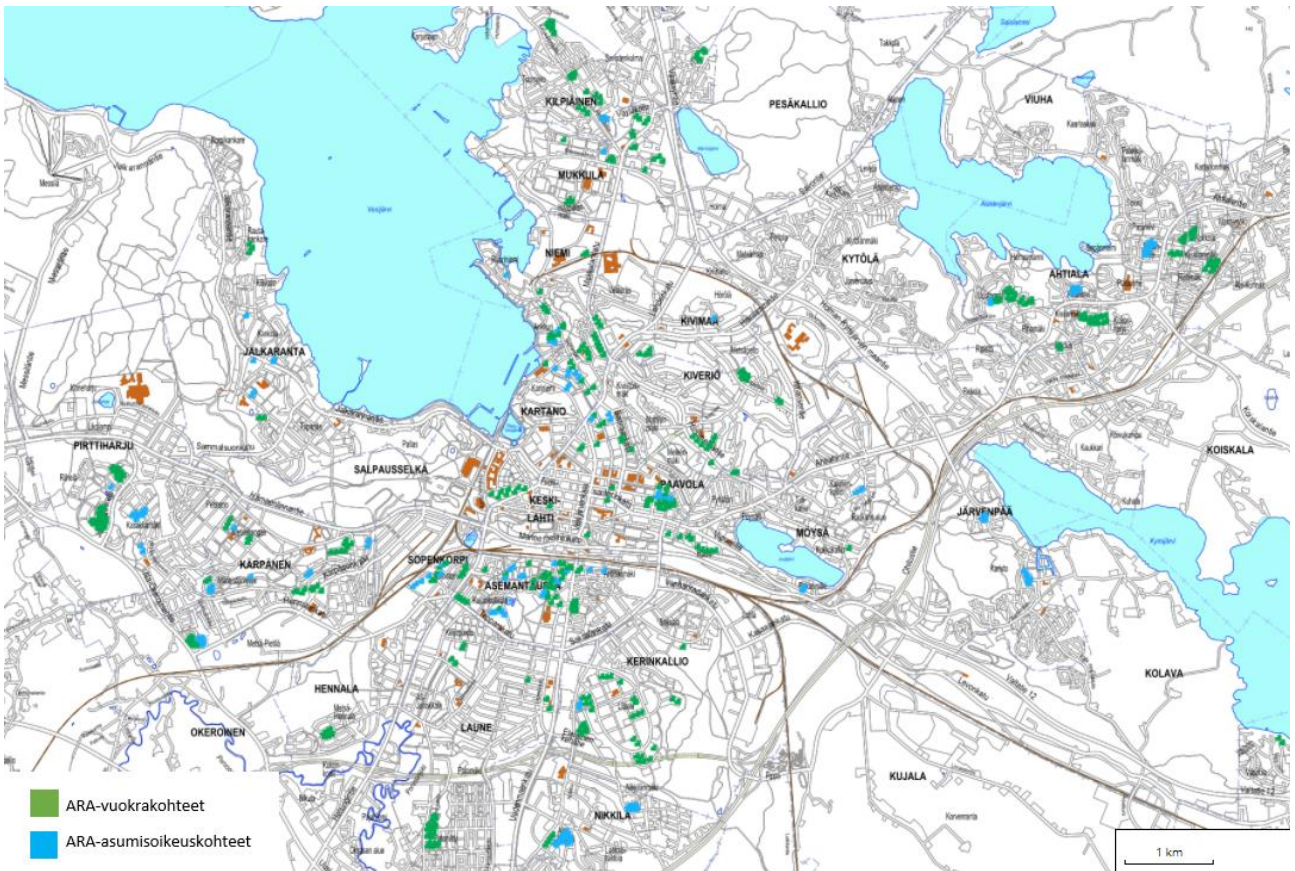
Kuva 9. Kyselyyn vastanneiden asuntojen hallintamuoto.

Suurin osa Lahden ja varsinkin sen keskusta-alueen rakennuskannasta kuuluu sodanjälkeiseen rakennuskantaan. 1940-luvulla Lahden keskustaa alettiin uudistamaan purkamalla vanhoja puutaloja ja rakentamalla tilalle korkeita kerrostaloja, joissa sijaitsi asuntojen lisäksi erilaisia liiketiloja. Sotien seurauksena Lahden asukasluku kasvoi kovaa vauhtia ja Lahteen alettiin rakentaa uutta asumiskantaa. 1950-luvulla rakennettiin pientaloalueita muiden muassa Launeelle, Kerinkallioon ja Metsäpeltoon. Rakentamisen suunta muuttui 1960-luvulla, kun kaupungin maankäyttöä tehostettiin rakentamalla kerrostalolähiöitä. Ensimmäisenä lähiöalueena syntyi Ruola, jonka jälkeen rakentuivat muiden muassa Mukkula, Hörölä, Metsämaa ja Liipola, 1970-luvulla rakentuivat lähiöt Metsäkankaalle ja Saksalaan. 1970-luvulla väestön vaurastuessa, omakotitalot alkoivat tulla uudestaan suosioon, jolloin pientaloja alettiin rakentamaan muiden muassa Patomäkeen, Riihelään ja Ahtialaan. Väkiluvun kasvun hidastuessa, myös rakentaminen kaupungissa on hidastunut. Asuntokanta muuttuu kuitenkin Lahdessa koko ajan. Uusia rakennuksia rakennetaan ja vanhoja puretaan. Asuinrakennuksia löytyy paljon eri vuosikymmeniltä. Lahdessa on tällä hetkellä yhteensä noin 1900 kerrostaloa, 1100 rivitaloa ja 16 000 omakotitaloa, joissa on yhteensä 71 500 asuntoa. Vuodessa uusia asuntoja valmistuu 500–700. Lahden kerrostaloista noin 11 % on rakennettu vuoden 2005 asuntojen esteettömyydestä määräävien rakennusmääräysten jälkeen, rivitaloista noin 24 % ja omakotitaloista noin 17 %.

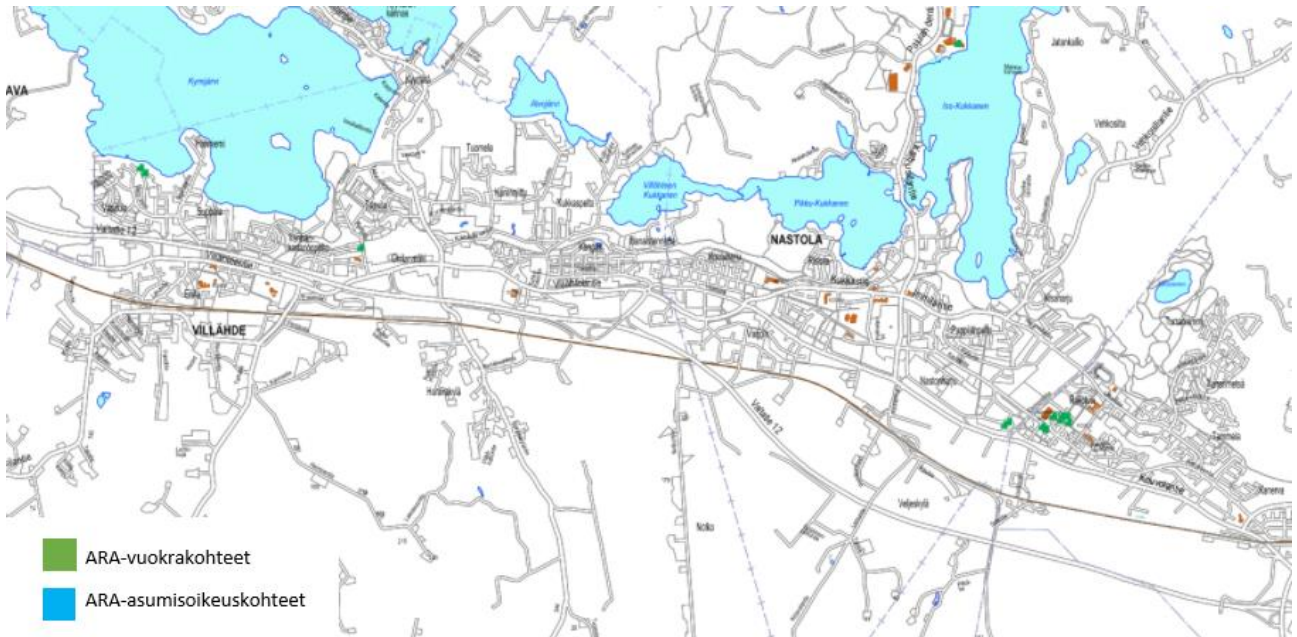
Hissien rakentamisesta yli 3-kerroksisiin kerrostaloihin on määrätty ensimmäisen kerran rakennusmääräyksiä vuonna 1994. Vuonna 2005 rakennusmääräykseen lisättiin myös vähintään 3-kerroksiset uudet asuinrakennukset. Samalla määrättiin myös uudisrakennusten esteettömyydestä. Esteettömän rakennuksen määräykset koskevat liikkumisesteisen käyttöön soveltuvaa autopaikkaa, kulkuväylien leveyksien mitoittamista pyörätuolin käyttäjille soveltuviksi, wc- ja pesutilojen mitoittamista pyörätuolien käyttäjille soveltuviksi, ovien ja kulkuaukkojen leveyksiä ja korkeuksia, rakennuksen sisäänkäynnillä tai sisällä olevia liuskoja sekä käsiavusteita. Iso osa Lahden asuinrakennuksista on kuitenkin rakennettu ennen näitä määräyksiä. Hankkeen aikana on tarkasteltu Lahden yli kolmekerroksisen kerrostalokannan hissillisyyttä ja hissittömyyttä rakennus- ja huoneistorekisterin tietojen pohjalta. Lahdessa hissittömien, yli 3-kerroksisten kerrostalojen määrä on melko vähäinen. ARA:n hissiavustuksella sekä Lahden kaupungin omalla hissiavustuksella on ollut oma vaikutuksensa tähän. 3-kerroksisten rakennusten suhteen tilanne onkin päin vastainen. Enemmistö 3-kerroksisista kerrostaloissa Lahdessa on hissittömiä. 1960–80-luvuilla 3–5 -kerroksisia asuintaloja rakennettiin paljon.

Lahdessa kerrostaloja rakennettiin vuosien 60–80 välisenä aikana 749. Näistä rakennuksista 479 oli 3–5 kerroksisia. Yhteensä Lahdessa on tällä hetkellä 1172 ennen vuoden 1994 rakennusmääräyksiä rakennettua asuinkerrostaloa, joista 428 on edelleen hissittömiä. 3 kerroksisia näistä on 351 ja yli 3 -kerroksisia 71. Yhteensä hissittömiä kerrostaloja Lahdessa on 660. Hissittömiä kerrostaloja löytyy Lahden keskusta-alueelta varsinkin Kartanon ja Paavolan asuinalueilta, jotka ovat myös ikääntyneiden suosiossa.

ARA-asuntokanta on valtion tukemaa vuokra- ja asumisoikeusasuntokantaa. Lähtökohtana asunnoissa on ollut turvallisten asuinolojen tarjoaminen asiakkaille kohtuullisin kustannuksin. ARA-asuntokantaa on rakennettu vuodesta 1949 ja Lahteen ensimmäinen ARA-vuokra-asuntoja sisältävä talo valmistui 1951 Aleksanterinkadulle. Tällä hetkellä Lahdessa on useita ARA-asuntoja, jotka soveltuvat hyvin myös ikääntyneiden asuinnoiksi, sillä ne ovat asumiskustannuksiltaan kohtuullisia ja turvallisia asuntoja. (ARA 2019.) Lahden ARA-asunnot näkyvät kuvissa 10 ja 11, jossa sinisellä on merkattu vuokra-asunnot ja vihreällä omistusoikeusasunnot.

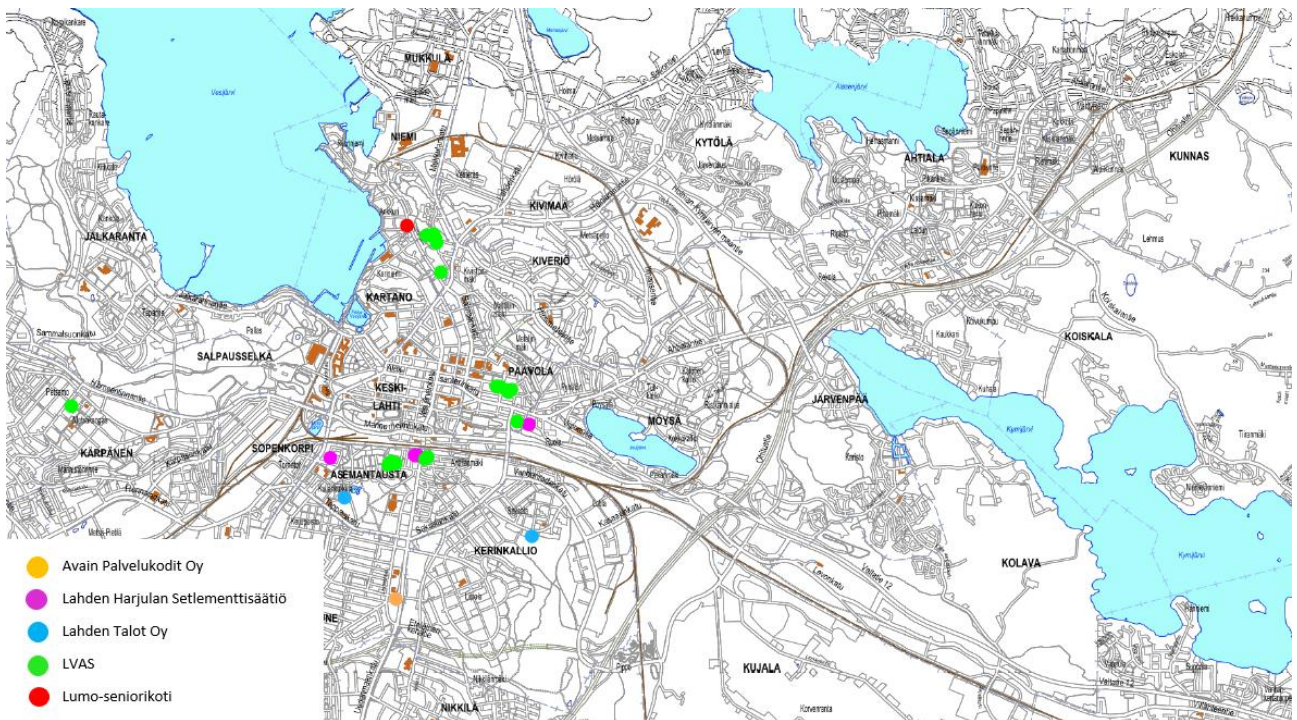

Kuva 10. ARA-asunnot Lahdessa.

Kuva 11. ARA-asunnot Lahden Nastolan nauhataajamassa.

Lahdessa ikääntyneille on tarjolla viiden eri omistajan seniorivuokra-asuntoja. Seniorivuokra-asunnot ovat esteettömiä vuokra-asuntoja, joihin vanhuspalvelut ovat helposti saatavilla. Tällaisia palveluja ovat muun muassa kotihoidon palvelut, kuntoutuspalvelut ja sairaanhoitopalvelut. Seniorivuokra-asuntojen sijainnit Lahdessa näkyvät kuvassa 12. Jokainen toimija on merkattu karttaan omalla värillä. Suurimman osan Lahden alueen seniorivuokra-asunnoista omistaa Lahden vanhusten asuntosäätiö, LVAS, jonka omistuksessa on 17 rakennusta. Lahden Harjulan Setlementtisäätiöllä on neljä ja Lahden Talot Oy:llä kaksi seniorivuokra-asuntoja sisältävää rakennusta. Avain Palvelukodit Oy omistaa Etelä-Lahdesta yhden seniorivuokra-asuntorakennukset ja Lumo-vuokrakodeilla on Lahden Ankkurissa yksi seniorivuokra-asuntotalo.

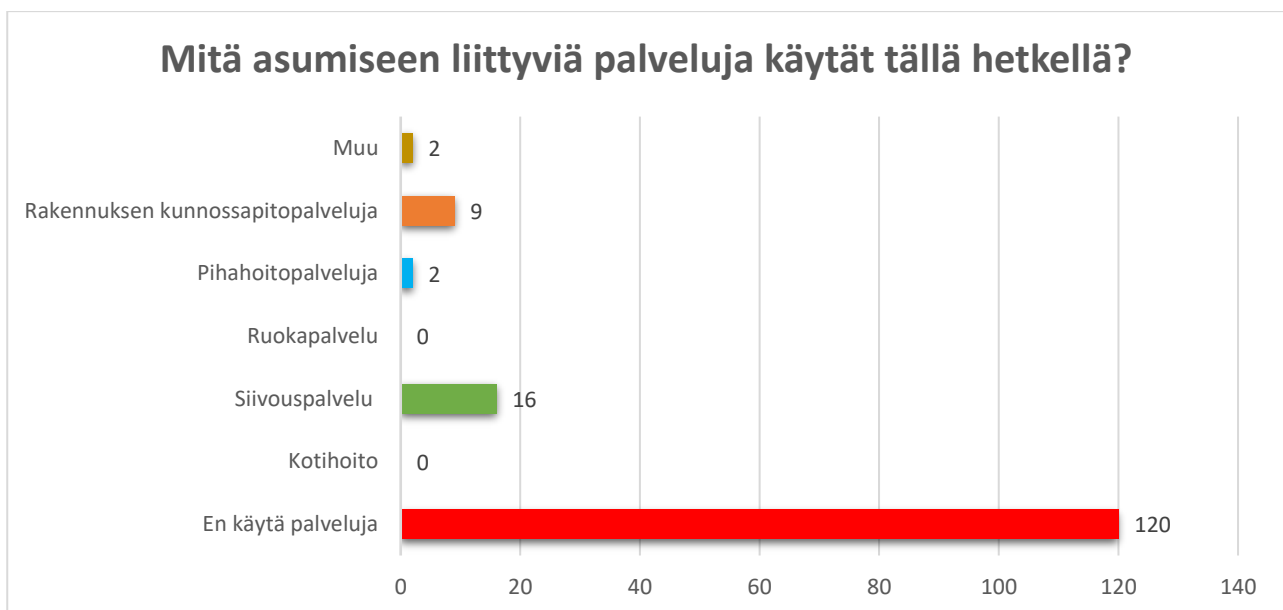

Kuva 12. Lahden Seniorivuokra-asunnot.

Ikääntyneiden arjen tukemista varten on yksityisiä, kunnallisia ja kolmannen sektorin tarjoamia palveluja. Kotona asumista voidaan tukea monin tavoin ja ikääntyneille on tarjolla paljon erilaisia tähän sopivia palveluja. Yleisimpiä ikääntyneiden kotona asumista tukevia palveluja ovat asiointipalvelut, ateriapalvelut, siivouspalvelut sekä turvapalvelut. Muita kotona asumista helpottavia palveluja ovat esimerkiksi peseytymispalvelut, korjaus- ja remonttipalvelut, kuntoutus- ja hierontapalvelut, pihatyöt sekä kampaamo- ja parturipalvelut. Suoraan yksityiseltä saadun palvelun saattaa saada arvonlisäverottomasti. Kotitalousvähennystä on myös mahdollista hakea erilaisiin kotona asumista tukeviin palveluihin.

Kotihoidon palvelut tukevat kotona asuvaa ikääntynyttä niissä päivittäisissä toiminnoissa, joista ikääntynyt ei yksin selviä. Kotihoito auttaa ikääntyneitä esimerkiksi syömisessä, peseytymisessä, pukeutumisessa ja WC-käynneissä. Kotihoidolla pyritään mahdollistamaan ikääntyneen kotona asuminen mahdollisimman pitkään. Kotihoitoa on mahdollista saada tavallisiin asuntoihin ja senioritaloihin tukemaan ikääntyneiden itsenäistä asumista.

”Kuinka varaudut ikääntymiseen asumisessasi?” -kyselyssä kysyttiin lahtelaisilta ikääntyneiltä heidän asumisen palveluiden käytöstään. Saadut vastaukset näkyvät kuvassa 13. Kyselyn perusteella suurin osa vastaajista (120 / 80 %) ei käyttänyt vastaushetkellä mitään asumiseen liittyviä palveluja. Vastausvaihtoehdoissa oli listattuna kotihoito, siivouspalvelu, ruokapalvelu, pihanhoitopalvelut sekä rakennuksen kunnossapitopalvelut. Kyselyssä pystyi myös kirjoittamaan itse muita vastaajan käyttämiä palveluja. Vastaajien kesken asumiseen liittyviä palveluja käytettiin hyvin vähän. Näistä palveluista eniten käytössä oli kuitenkin siivouspalvelu, jota kertoi käyttävänsä 16 (11 %) vastannutta. Rakennuksen kunnossapitopalveluja käytti 9 (6 %) ja pihahoitopalveluja 2 (1,3 %) vastaajaa. Kotihoitoa tai ruokapalveluja ei käyttänyt kukaan vastanneista. Muita palveluja, joita vastaajat kertoivat käyttävänsä, olivat ruokaostosten tilaaminen netin kautta sekä ikkunoiden pesu. Vastauksista voidaan nähdä, että vaikka ikääntyneiden asumista tukevia palveluja on olemassa, palveluiden käyttö on ainakin kyselyn vastaajien keskuudessa vielä melko vähäistä.

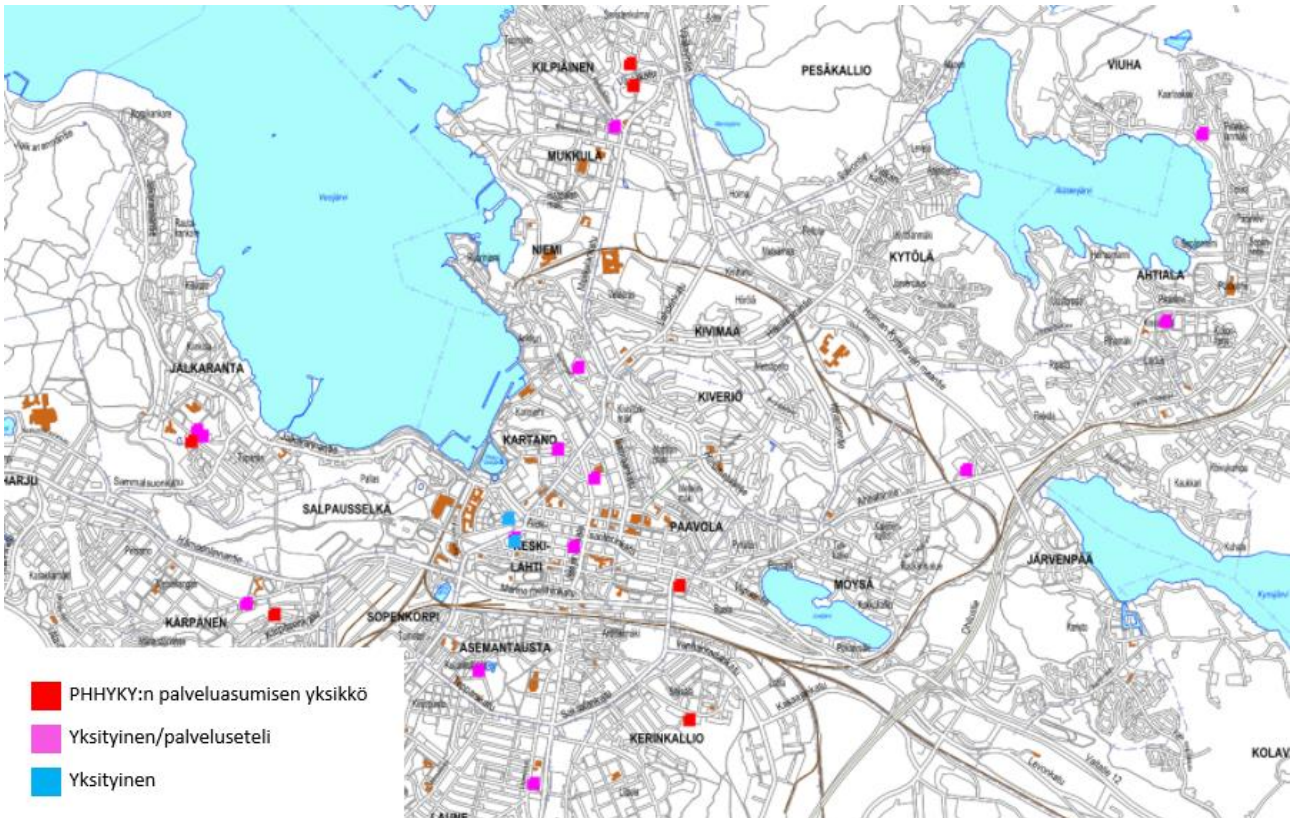

Kuva 13. Mitä asumiseen liittyviä palveluja vastaajat käyttivät.

Jos kotihoidon palvelut eivät enää riitä ikääntyneen itsenäisen asumisen tukemiseen, vaan tarvitaan enemmän ja vaativampaa, yleensä ympärivuorokautista apua, mietitään palveluasumisen ratkaisuja. Tehostettu palveluasuminen on ikääntyneillä yleisin palveluasumisen ratkaisu. Muistisairaudet ovat tärkein tehostettuun palveluasumiseen johtava syy ja niiden yleistymiseen on hyvä kiinnittää huomiota kaikessa ikääntyneille

suunnattujen asumisratkaisujen suunnittelussa. Tehostettu palveluasuminen tapahtuu palvelutaloissa, joissa on hoitohenkilökuntaa paikalla vuorokauden ympäri.

Tehostetun palveluasumisen yksiköitä on Lahdessa useita. Yksiköissä ikääntyneille on tarjolla ympärivuorokautista apua. Tehostetun palveluasumisen asukkaalla on usein jokin muistisairaus tai fyysinen toimintarajoite, jonka johdosta hän ei enää selviydy omissa kodissaan kotihoidon turvin. Tehostetun palveluasumisen yksiköitä sijaitsee ympäri Lahtea, joista osa on Päijät-Hämeen Hyvinvointiyhtymän ja osa yksityisten palveluntarjoajien omistamia yksiköitä. Kuviin 14 ja 15 on merkattu Lahdessa sijaitsevat tehostetun palveluasumisen yksiköt. Kuvissa punaisella on merkattu Päijät-Hämeen hyvinvointiyhtymän palveluasumisen yksiköt ja pinkillä sekä sinisellä yksityiset yksiköt.

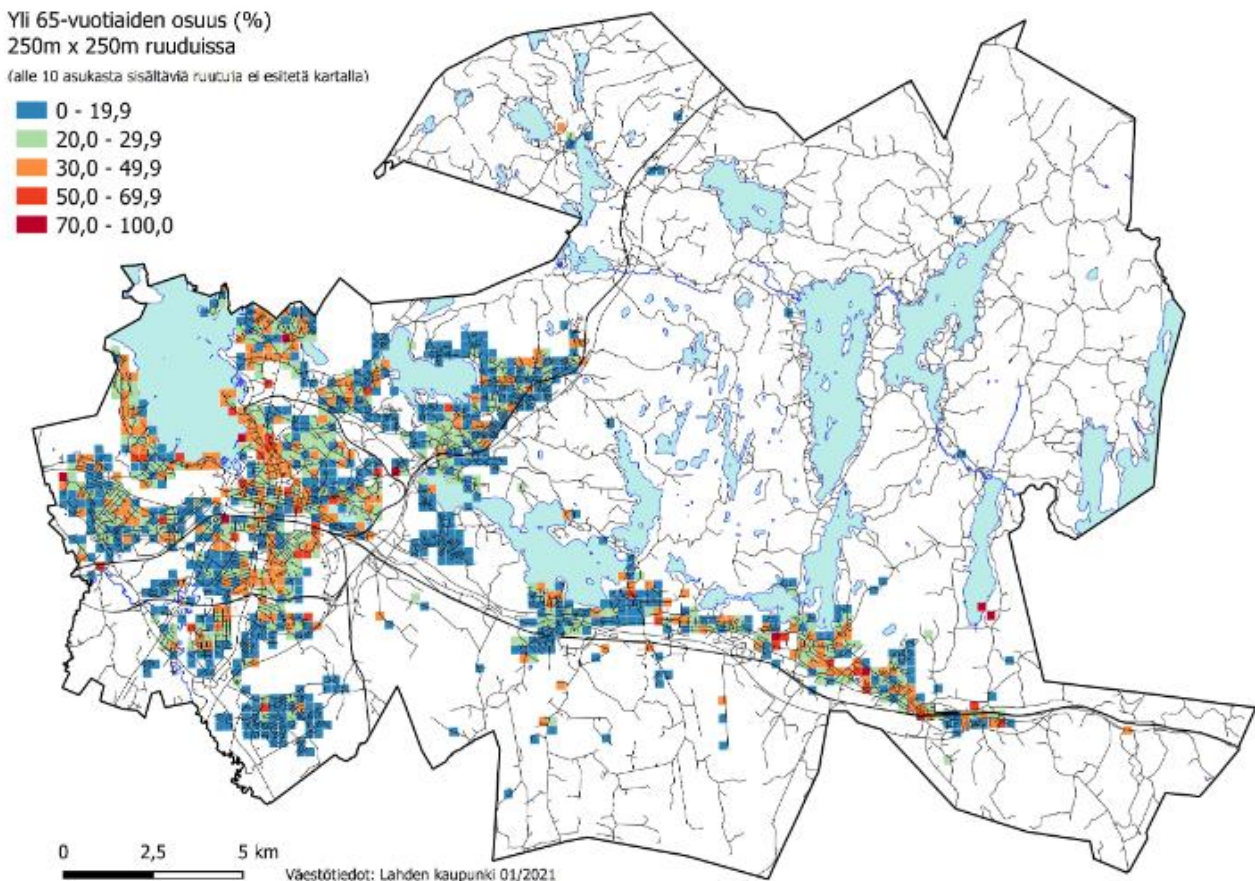
Kuva 14. Tehostetun palveluasumisen yksiköt Lahdessa.

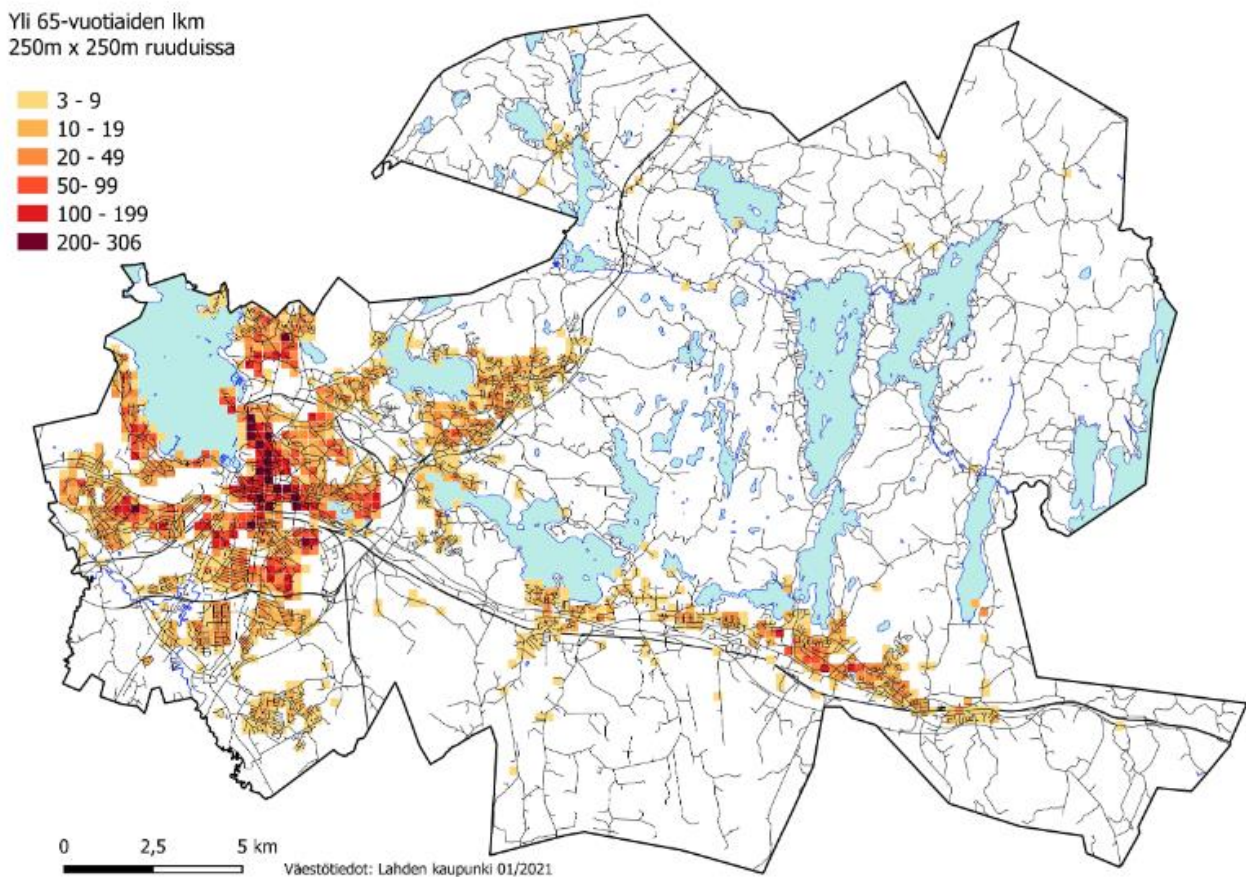
Kuva 15. Tehostetun palveluasumisen yksiköt Lahden Nastolan nauhataajamassa.

3.3 Ikääntyneiden asuinalueet Lahdessa

Paikkatietoaineiston perusteella pystytään havainnoimaan, että ikääntyneitä asuu ympäri Lahtea. Väestorekisterin sekä Rakennus- ja huoneistorekisterin tietoja on yhdistetty 250 m x 250 m ruutuihin ja aineistosta on laadittu kartta-analyysi (kuva 16), joka kuvaa ikääntyneiden osuuksia eri alueilla. Vihreällä värillä on kuvattu alueet, joilla ikääntyneiden osuus on lähellä keskiarvoa. Punasävyisillä on esitetty alueet, joilla ikääntyneiden osuus on suurempi. Kartasta erottuvat myös sinisellä alueet, joilla on vähemmän ikääntyneitä. Näillä alueilla väestöjakauma voi painottua toiseen suuntaan, esimerkiksi lapsiperheiden määrä alueilla voi olla suurempi. Tämä auttaa huomioimaan muiden muassa omakotitaloalueiden kiertoa kaupungissa. Koko kaupungin suunnittelun kannalta on tärkeää hahmottaa ja huomioida alueet, joiden väestöjakaumassa saattaa tulla tulevaisuudessa muutoksia. Erilaiset ikäryhmät kaipaavat asuinalueiltaan eri asioita. Kartan 16 avulla voidaan huomata, että ikääntyneitä asuu muuhun alueen väestöön verrattuna eniten keskusta-alueella sekä Niemessä. Myös Nastolan nauhataajamasta, Jalkarannasta, Mukkulasta, Kilpiäisistä sekä Kerinkalliolta voidaan havaita alueita, joissa ikääntyneitä asuu alueen muuhun väestöön verrattuna jonkin verran enemmän kuin muualla. Tehostetun palveluasumisen, seniorivuokra-asuntojen ARA-asuntojen sijainnit selittävät osittain ikääntyneiden korkeampaa suhteellista osuutta osalla alueista. Osan ikääntyneistä asuinpaikanvalintaan vaikuttavat myös rakennuksen hissi sekä 2005 vuonna tulleet esteettömyysmääräykset.

Kuva 16. Yli 65-vuotiaiden osuus. Vihreä väri kuvaa alueita, joilla ikääntyneiden määrät ovat lähellä normaali-ikäjakamaa, sininen alueita, joilla ikääntyneitä on vähemmän ja punasävyt alueita, joilla ikääntyneitä on enemmän.

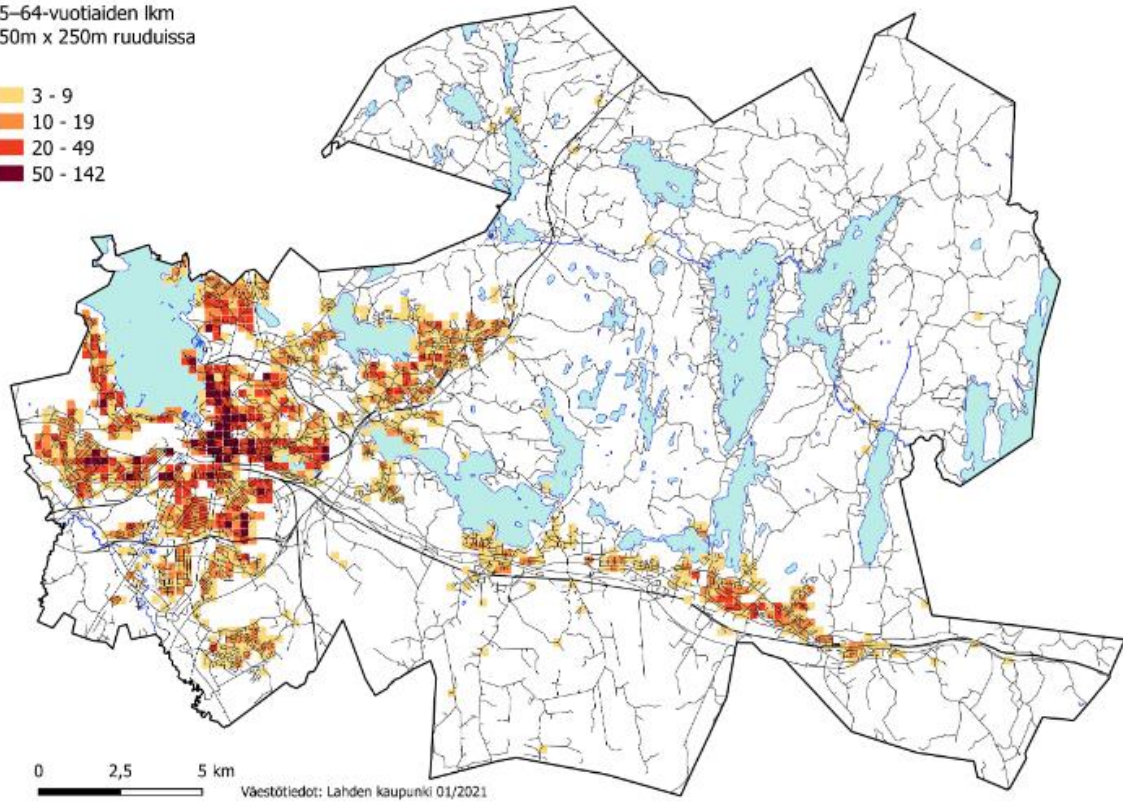
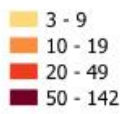

Kuva 17. Yli 65-vuotiaiden lukumäärät Lahden alueella.

Kun tarkastellaan ikääntyvien ja ikääntyneiden lukumääriä Lahdessa huomataan, että alueilla, joilla asuu suhteellisesti eniten ikääntyneitä, ikääntyneiden lukumäärä on myös suurempi kuin muissa osissa Lahtea. Ikääntyviä, eli 55–64-vuotiaita, asuu lukumäärällisesti melko tasaisesti ympäri kaupunkia. 65–74-vuotiaat ovat hieman enemmän kerääntyneet asumaan lähemmäs Lahden keskusta-alueetta, vaikka osa asuu kauempana keskustasta. Määrällisesti kuitenkin suurin osa ikäluokkaan kuuluvista asuu jo keskusta-alueella tai sen tuntumassa. 75–84-vuotiaita asuu jo selvästi enemmän Lahden keskustassa ja sen tuntumassa.

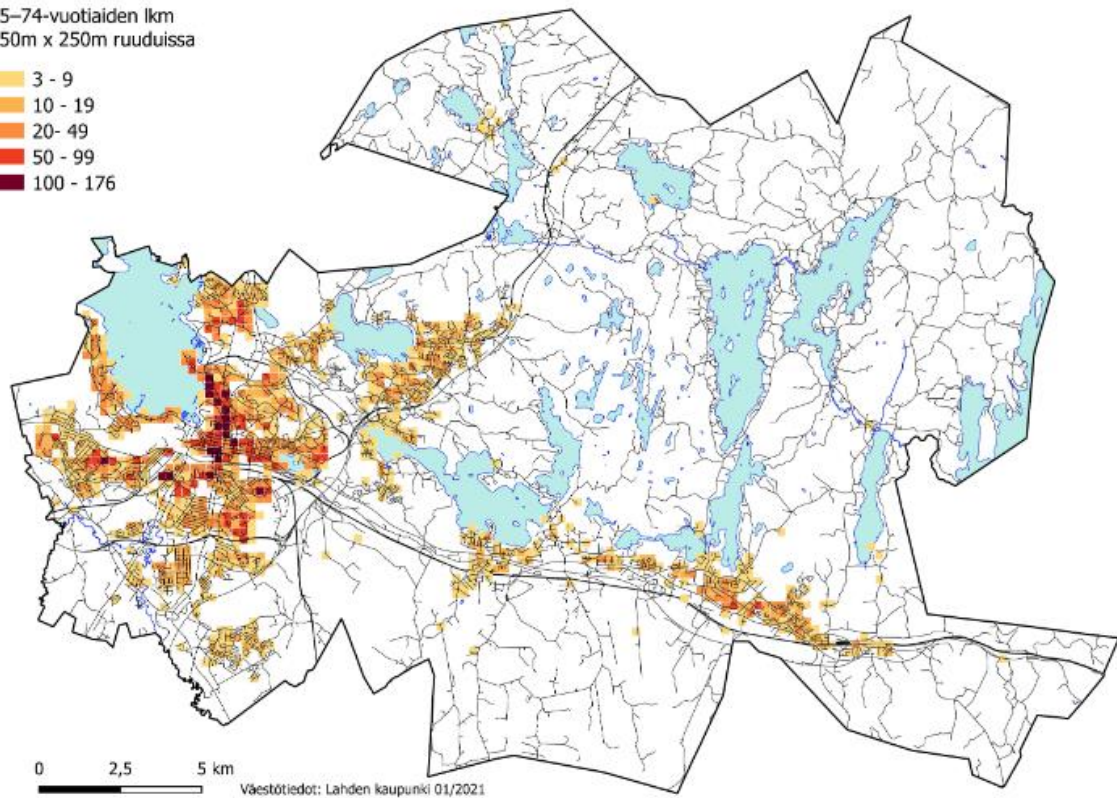
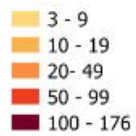
Kun vertaillaan karttoja kuvissa 18, 19, 20 ja 21 toisiinsa, voidaan huomata tietyillä alueilla muutoksia. 55–64-vuotiaita asuu Kärpäsen alueella melko runsaasti, kun taas yli 64-vuotiaiden keskuudessa alue ei ole enää yhtä suosittu. Myös Ahtialan alueen suosio laskee, mitä vanhempien ikääntyneiden asumista tutkitaan. Yli 75-vuotiaita asuu Ahtialassa sekä Villähteen ja Uudenkylän alueilla vähemmän kuin alle 75-vuotiaita. Vähenemistä on havaittavissa yli 74-vuotta täyttäneissä ikääntyneissä yleisesti maaseutualueilla. Mukkula näkyy kuvassa 21 myös yli 85-vuotiaiden keskuudessa suosittuna. Tähän vaikuttaa osittain alueella sijaitseva palvelutalo. Palveluasumisen vähentämisen ja keskittämisen myötä alueen suosio saattaa muuttua tulevaisuudessa suuntaan tai toiseen.

55–64-vuotiaiden lkm
250m x 250m ruuduissa

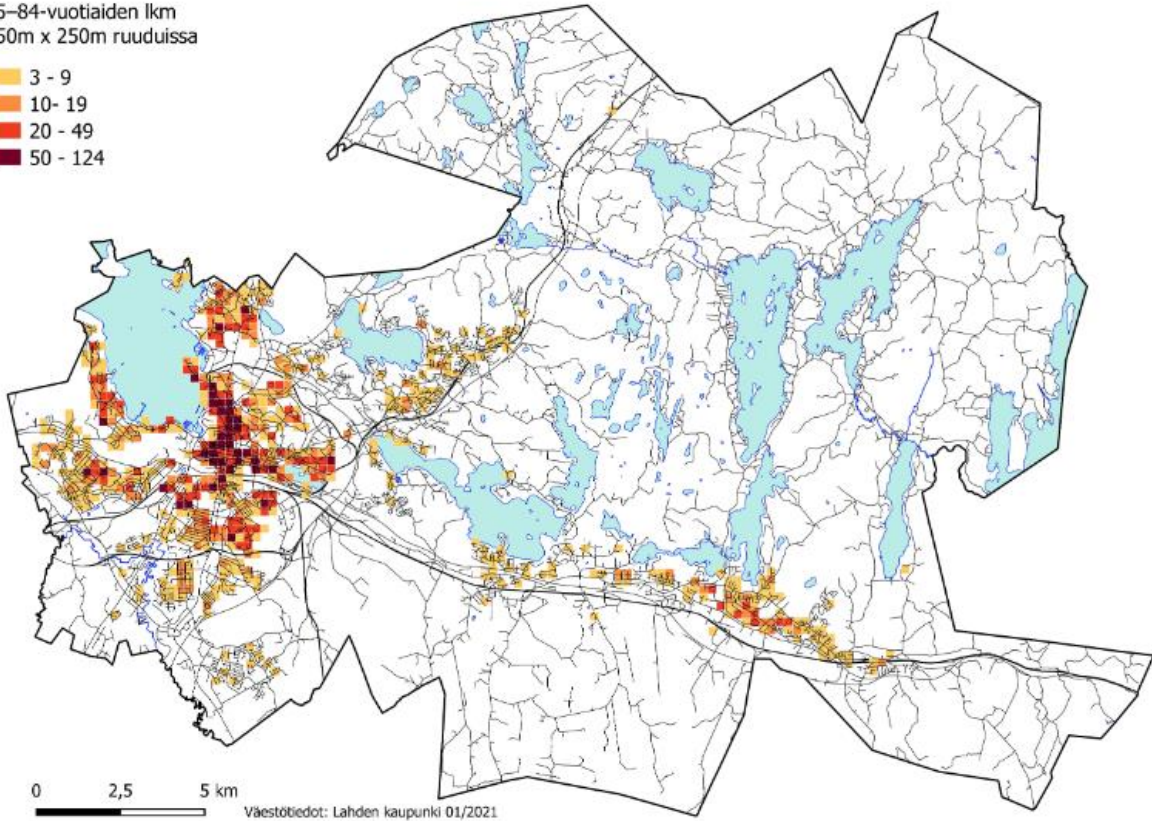
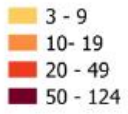
Kuva 18. 55–64-vuotiaiden lukumäärät Lahden alueella.

65–74-vuotiaiden lkm
250m x 250m ruuduissa

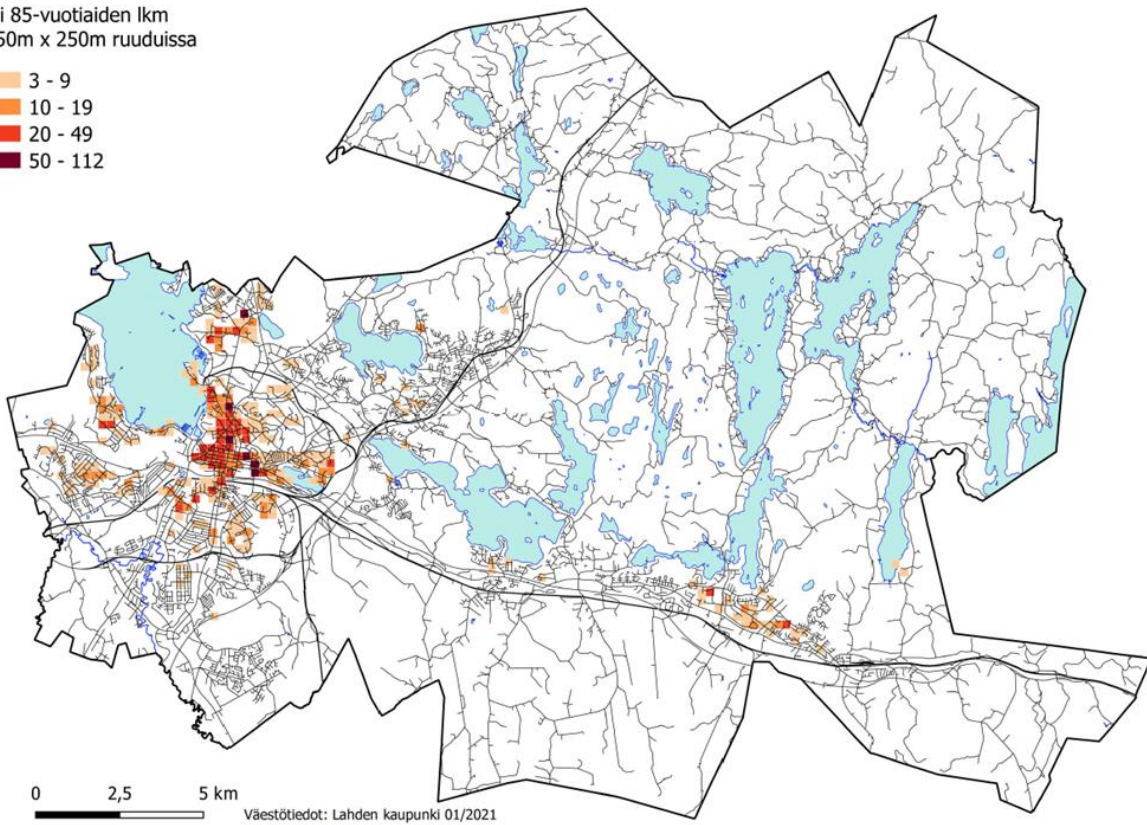
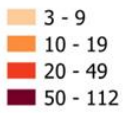
Kuva 19. 65–74-vuotiaiden lukumäärät Lahden alueella.

75–84-vuotiaiden lkm
250m x 250m ruuduissa

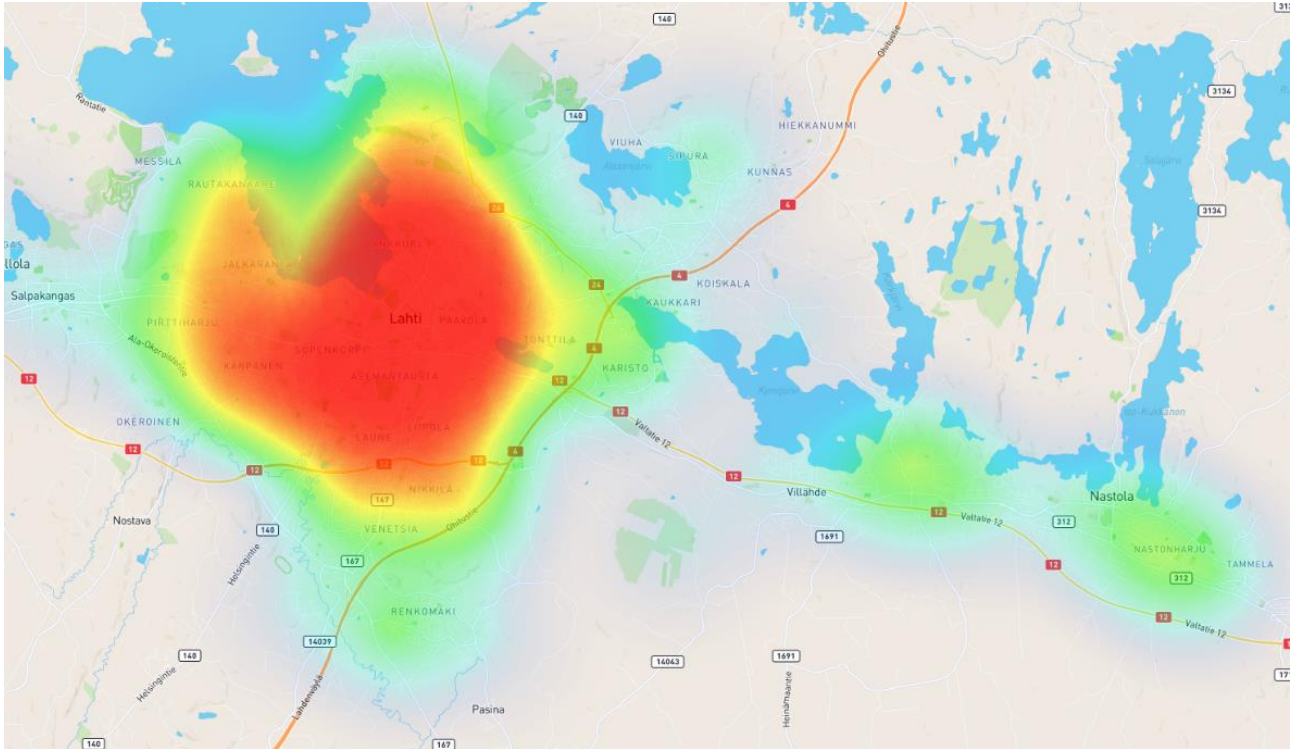
Kuva 20. 75–84-vuotiaiden lukumäärät Lahden alueella.

Yli 85-vuotiaiden lkm
250m x 250m ruuduissa

Kuva 21. Yli 85-vuotiaiden lukumäärät Lahden alueella.

Kyselyyn saatiin kattavasti vastauksia ikääntyviltä ja ikääntyneiltä ympäri Lahtea. Suurin osa vastaajista asui vastushetkellä Lahden keskustassa tai sen lähistöllä. Joitakin vastauksia tuli myös naapurikunnissa asuilta. Ikääntyviltä ja ikääntyneiltä saadut vastaukset korreloivat melko hyvin alueella asuvien ikääntyvien ja ikääntyneiden määrään. Koska keskusta-alueella asuu suurin osa Lahden ikääntyneistä, myös suurin osa vastauksista saatiin siltä alueelta. Kyselyyn vastanneiden asuinpaikat lämpökarttana kuvattuina näkyvät kuvassa 22.

Kuva 22. Kyselyyn vastanneiden ikääntyneiden asuinpaikat lämpökarttana.

3.4 Pientaloalueiden kierto Lahdessa

Yhtenäisiä pientaloalueita tarkastellessa on mahdollista huomata alueita, joilla ikääntyneitä asuu tällä hetkellä jonkin verran. Tällaiset pientaloalueet ovat usein sellaisia, joille ikääntyneiden lähtiessä muuttaa esimerkiksi lapsiperheitä. Lapsiperheiden ja ikääntyneiden tarpeet asumiselle ja palveluille ovat usein varsin erilaisia. Alueiden kierrot on hyvä huomata jo aikaisessa vaiheessa, jotta suunnittelulla voidaan tukea alueen muutoksia. Lahden kohdalla on kerätty tietoa tämä hankkeen aikana muiden muassa ikääntyneiden yli 64-vuotiaiden asukasmääristä rakennuksittain. Määriä rakennuksittain on myös tarkasteltu ryhmittäin 55–64-vuotialta, 65–74-vuotialta, 75–84-vuotialta sekä yli 84-vuotialta. Näiden paikkatietoaineistojen sekä edellä olevien tietojen perusteella voidaan tutkia, mitkä pientaloalueet Lahdessa ovat mahdollisesti tällaisia alueita, joiden asukkaat vaihtuvat pian ikääntyneistä nuorempaan väestöön.

Jalkarannasta löytyi useita alueita, joilla sijaitsevilla pientaloissa asuu ikääntyneitä. Erityisesti Kiikkulan ja Rautakankareen asuinalueet ovat pientaloalueita, joilla ikääntyneitä asuu suurimmassa osassa alueen omakotitaloja. Tapanila on Jalkarannassa oleva pientaloalue, jossa ikääntyneitä asuu myös jonkin verran, mutta selvästi vähemmän kuin kahdella aiemmin mainitulla alueella. Alueella kierron voidaan siis ajatella jo alkanen selvemmin kuin Kiikkulassa tai Rautakankareella. Jalkarannan vieressä, Pirttiharjun alueella on useita yhtenäisiä pientaloalueita, joilla ikääntyneitä asuu runsaissa määrin. Tällaisia alueita ovat Kasakkamäki ja Petsamo, jossa omakotitaloja on suurissa määrin ja ikääntyneitä asuu yksin tai jonkun kanssa useassa talossa. Kärpäsessä, Ala-Okeroistentien itäpuolella sekä Kärpäsenkadun eteläpuolella olevilla pientaloalueilla, ikääntyneiden asuttamia omakotitaloja on myös paikoittain paljonkin.

Etelä-Lahdesta löytyy myös muutamia asuinalueita, joilla voidaan havaita kierron syntymistä. Hennalassa olevalla Metsä-Hennalan pientaloalueella yli 55-vuotiaita asuu noin puolessa alueen taloista. Launeella Pato niitty on selvä pientaloalue, jolla kiertoa voidaan arvioida tapahtuvan tulevaisuudessa. Yli 64-vuotiaiden osalta alueen omakotitaloissa asuu monessa ikääntyneitä ja kun tähän lisätään vielä 55–64-vuotiaat, suuressa osassa alueen taloista asuu ikääntyneitä yksin tai jonkun kanssa kahdestaan. Nikkilän alue on myös yksi Eteläisen Lahden asuinalue, jossa kiertoa saattaa tulevaisuudessa tapahtua. Alueen omakotitaloissa asuu suuressa osassa yli 55-vuotiaita. Erityisesti Nikkilänmäki on aluetta, jonka voidaan nähdä tulevan kiertoon tulevaisuudessa. Lahden Kerinkalliossa sijaitsevat ikääntyneiden suosimat Liipolan ja Saksalan lähiöt. Näiden lisäksi alueella on pientaloalue, jossa asuu jonkin verran ikääntyneitä. Alueen kierron nuoremmille ikäluokille voidaan kuitenkin jo päätellä alkaneen, sillä alueen ikääntyneiden määrät eivät ole samoissa määrissä kuin aiemmin mainituilla asuinalueilla. Alueella asuu myös paljon lapsia, mistä voi myös päätellä kierron kulkua.

Lahden keskusta-alueella on joitakin pientaloalueita, joilla voidaan havaita asuinalueiden kiertoa. Anttilänmäki on Lahden Asemataustassa sijaitseva asuinalue, jossa on runsaasti vanhaa puutaloasutusta. Alueen asuntokanta on suurimmaksi osaksi pientaloja. Ikääntyneitä asuu alueella jonkin verran, mutta alue on jo aloittanut kiertoaan. Tämän voi havaita lapsien määrästä alueella. Samalainen kiertoansa jo aloittanut pientaloalue voidaan havaita Möysän Pyhättömältä. Alueen pientaloissa asuu jonkin verran ikääntyneitä, mutta myös lapsia. Myös Kiveriöstä ja Kivimaalta voidaan havaita alueita, joilla kierto saattaa olla käynnistymässä. Alueilla asuu jonkin verran ikääntyneitä pientaloissa, mutta myös lapsia suhteessa saman verran tai paikoit-tain jopa enemmän.

Lahden pohjoispuolella Kytölässä on useita kiertoon tulevia pientaloalueita. Kytölän Järventaustaan on myös rakenteilla paljon uusia omakotitaloja, joten Kytölän voidaan ennustaa olevan tulevaisuudessa lapsiperheiden asuttamaa aluetta. Tämä on hyvä huomioida aluetta suunnitellessa eteenpäin. Lahden pohjoisimpana sijaitsevalla Kilpiäisten alueella, Soltissa ja Vesijärven puolella aluetta, on niin ikään paljon pientaloja, joissa asuu ikääntyneitä. Alueen ikäjakauman voidaan siis ajatella vaihtuvan jossain kohtaa.

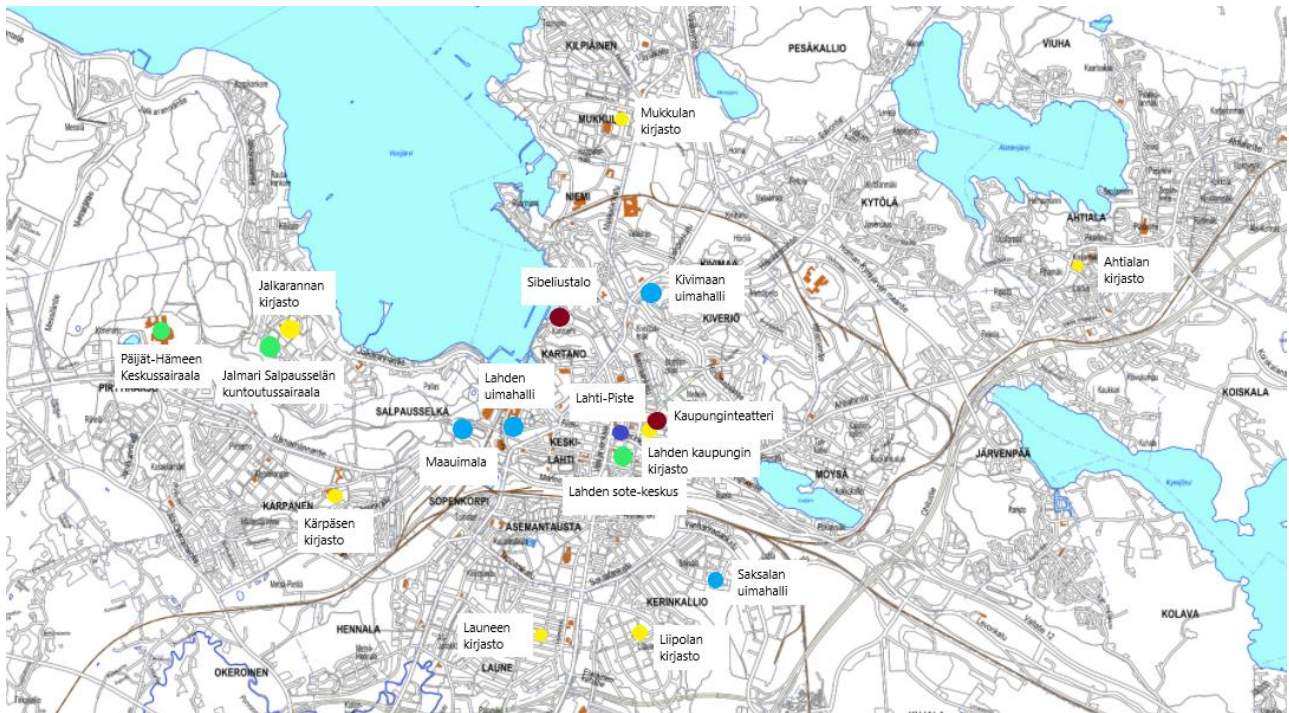
Koillisosiin mentäessä, Ahtialassa ja Kunnaksella, voidaan havaita pienalueita, joilla ikäryhmät ovat jo alkaneet vaihtua. Tällaisia ovat Ahtialassa Kukonharju ja Ristimäki. Ahtialan Papinkivi ja Kunnaksen Kartanonmaa ovat pientaloalueita, joilla kierron voidaan havaita alkavan tulevaisuudessa. Lahden itäosissa, Nastolan nauhataajamasta löytyy myös muutamia alueita, joilla kierto on jo alkanut tai alkaa tulevaisuudessa. Pappilanelon asuinalueella ikääntyneitä asuu monissa alueen pientaloista. Tammelan asuinalueella on myös useita ikääntyneiden asuttamia omakotitaloja.

3.5 Lahden alueen palvelut

Lahdessa tärkeimmät palvelut ovat keskittyneet keskusta-alueelle. Päivittäistavarakauppoja löytyy melkein jokaiselta asuinalueelta, mutta asiointimatkat saattavat olla pitkiäkin. Useilta Lahden asuinalueilta on suljettu pienempiä lähikauppoja. Julkisen liikenteen runkolinjat kulkevat hyvin keskustasta kauempana sijaitseviin palvelukohteisiin, kuten Hennalassa sijaitsevalle poliisilaitokselle. Lahden alueella kulkee normaalien julkisen liikenteen reittien lisäksi palveluliikennettä. Tilanne on ikääntyneiden suosimilla asuinalueilla Liipolassa, Jalakarannassa, Mukkulassa, Kilpiäisissä, palvelujen saatavuuden ja saavutettavuuden kannalta melko hyvä. Näillä asuinalueilla tai sen läheisyydessä sijaitsee päivittäistavarakauppoja. Kilpiäisistä ja Jalakarannasta on kuitenkin suljettu vuonna 2017 pienemmät lähikaupat ja päivittäistavarakauppoihin asiointimatka on näin osalle alueen asukkaista pidentynyt. Aiemmin Lahdessa on ollut useita lähikilnikoita. Päijät-Hämeen hyvinvointiyhtymän toimintaa on kuitenkin viime vuosina kehitetty niin, että se pyrkii tukeutumaan yhä enemmän Päijät-Hämeen keskussairaala kampukseen, Salpauselän kuntoutussairaala Jalmariin, Lahden pääterveysasemaan sekä alueellisiin sote- ja perhekeskuksiin. Yhtymän toimipaikkojen lukumäärää vähennetään vähintään 15 % vuoden 2019 tasosta vuoteen 2030 mennessä kehittämällä palveluverkkoa suurempiin keskitettyihin

yksiköihin tukeutuen. Tämä saattaa vaikuttaa ikääntyneiden palveluverkostoon. Terveysasemia ei Lahdessa enää ole keskustan ulkopuolella muualla kuin Nastolan sote-keskus Nastolan nauhataajamassa. Lahden joukkoliikenteen runkolinjat ulottuvat kaikille ikääntyneiden suosimille asuinalueille. Bussipysäkkien väliset välimatkat ovat myöskin alueilla kohtuullisia, joten kävelymatkojen linja-autopysäkillä pitäisi pysyä maltillisina. Julkisen liikenteen reittilinjojen lisäksi palveluliikenteen vuorot palvelevat myös niitäkin asiakkaita, joille kuluminen normaaleilla reittilinjojen linja-autoilla on haastavaa.

Lahden alueen palvelut muodostuvat useiden eri palvelunjärjestäjien palveluista. Kokonaisuuden suunnittelu vaatii laajaa yhteistyötä. Lahden kaupunki ylläpitää useita eri palveluita, joita myös ikääntyneet käyttävät. Esimerkiksi uimahallit ovat ikääntyneiden suosimia urheilupaikkoja. Myös alueen kirjastot sekä esimerkiksi teatteri ovat monelle ikääntyneelle tärkeitä kohtaamispaikkoja. Lahden kaupungin omistuksessa olevia, ikääntyneille tärkeitä palveluita on koottu kuvaan 23. Kuvassa näkyvä alue on kohdennettu Lahden keskusta-alueelle. Kuvassa on myös Lahden terveystalot. Kuvassa näkyvien palveluiden lisäksi Renkomäellä on kirjasto ja Rakokiven alueella on Nastolan kirjasto ja uimahalli. Lahden kaupungilla on rajalliset vaikutusmahdollisuudet valtion ja yksityisten tarjoamien palvelujen sijaintiin ja saavutettavuuteen. Kaavoituksella voidaan edistää ja mahdollistaa esimerkiksi lähikauppojen säilymistä, mutta toimijat tekevät lopulliset päätökset palvelujen tarjoamisesta.

Kuva 23. Lahden terveystalot (vihreä), uimahallit (sininen), kirjastot (keltainen), teatteri ja Sibeliustalo (punainen) sekä Lahti-Piste (violetti).

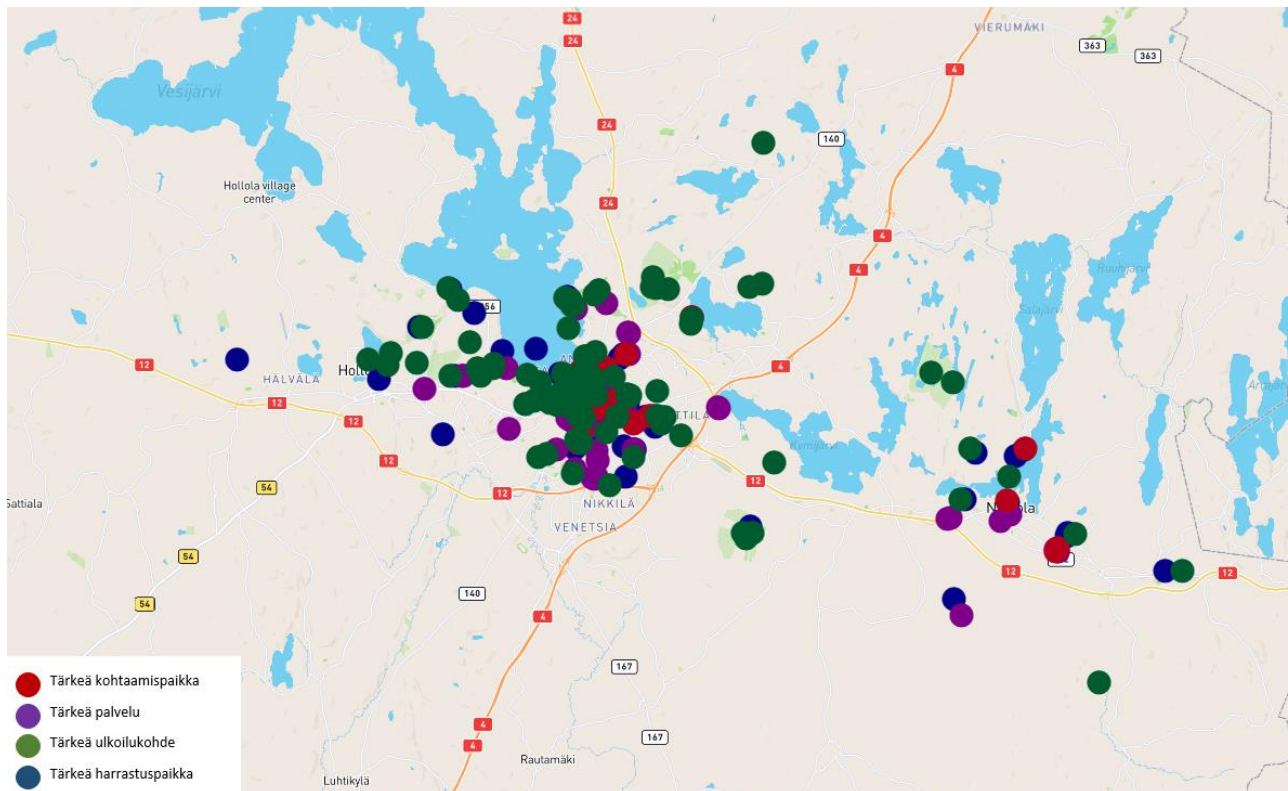
3.6 Kyselyyn vastanneiden tärkeitä paikkoja

Kyselyssä pyydettiin ikääntyneitä merkitsemään heille tärkeitä palveluja sekä ulkoilu-, kohtaamis-, ja harrastuspaikkoja. Jokainen ikääntyneelle tärkeä kohde merkittiin karttaan omalla värillä: palvelut violetilla, ulkoilupaita vihreällä, kohtaamispaikat punaisella ja harrastuspaikat sinisellä merkillä. Ikääntyneiden tärkeiden paikkojen tunnistaminen on tärkeä osa ikääntyneiden asumista ja asumisen suunnittelua tulevaisuudessa. Tietojen avulla alueiden ja palveluiden kehittämistä pystytään kohdentamaan ikäryhmälle sopivammiksi. Kartalle merkityt ikääntyneiden tärkeät paikat on esitelty alueittain seuraavissa kartoissa. Kuvassa 24 näkyvät

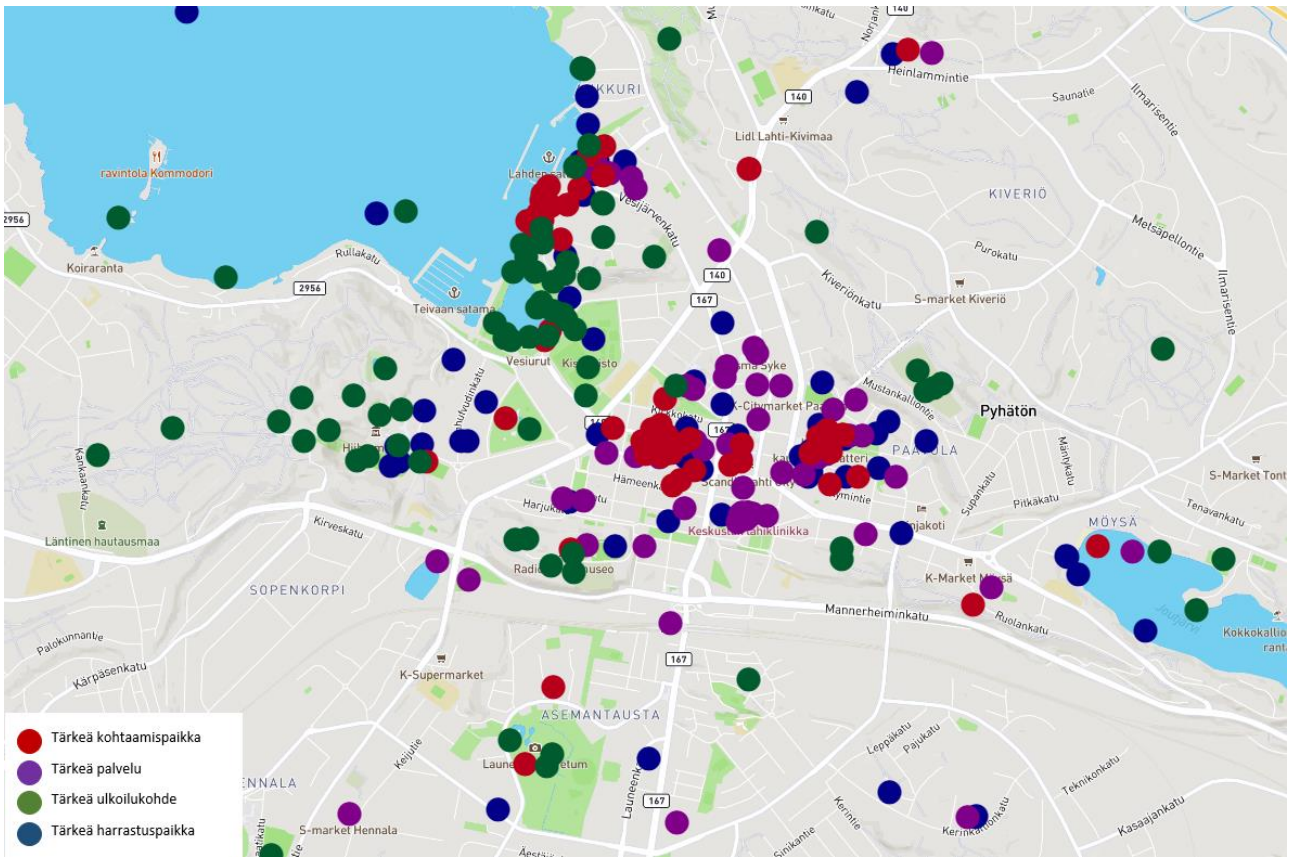
kaikki Lahden alueen kohteet. Kuvassa 25 on esitetty tarkemmin Lahden keskusta-alueen kohteet. Ja kuvassa 26 on esitetty Lahden Nastolan alueella sijaitsevat kohteet.

Karttaan merkittiin eniten ulkoilupaikkoja. Tärkeät ulkoilukohteet ovat selvästi levittäytyneet ympäri Lahtea. Kuitenkin satama-alueetta ja varsinkin Lahden Pikku-Vesijärvenpuiston aluetta pidetään selvästi monen vastanneen mielestä tärkeänä ulkoilukohteena. Tämä ei olekaan ihme, sillä alue on tasaista ja helppokulkuista sekä sijaitsee lähellä keskustaa. Toisena tärkeänä ulkoilupaikkana ikääntyneet pitivät Lahden urheilukeskuksen ja Tapanilan ulkoilureittejä. Nämä reitit ovat hieman mäkiisiä, mutta hyvin hoidettuja ja helppokulkuisia leveine kävelyreitteineen. Talvelle reiteillä kulkee hiihtoladut. Kuvasta 24 voidaan huomata, että ikääntyneille tärkeät palvelut sijoittuvat keskustan alueille. Tämä johtuu todennäköisesti siitä, että palveluja on Lahden keskustan alueilla eniten tarjolla.

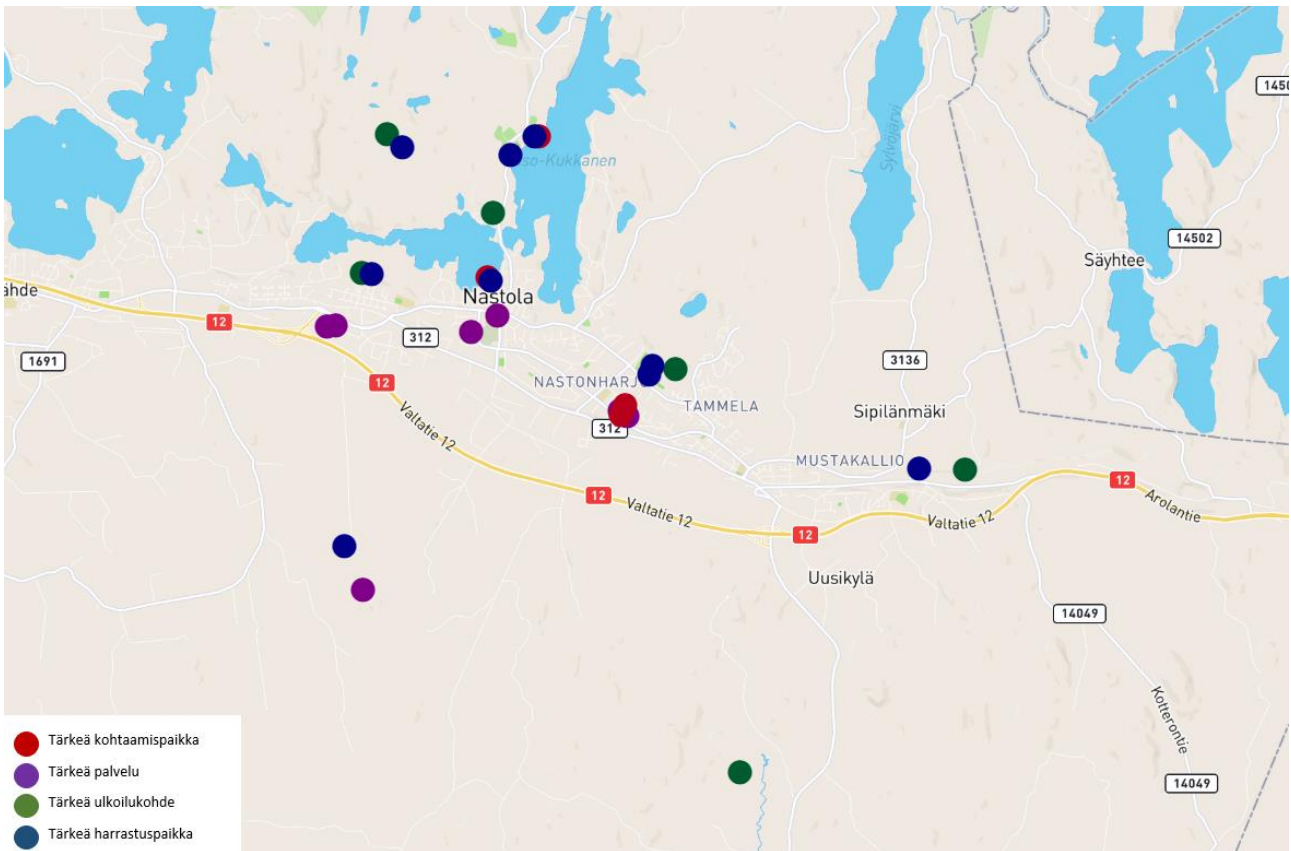
Tärkeitä harrastuspaikkoja ovat myös kyselyyn vastanneet merkinneet ympäri Lahtea. Harrastuspaikkoja merkinneiden keskuudessa, Lahden harrastusmahdollisuudet ovat melko laajasti käytössä. Eniten käytetään Lahden keskustan harrastuspalveluja, mutta myös muualla sijaitsee ikääntyneille tärkeitä harrastuspaikkoja. Tärkeimpinä kohtauspaikkoina erottui selvästi kolme aluetta. Alueet olivat Lahden satama, jota pidetäänkin Lahden olohuoneena, Lahden keskusta sekä Lahden kirjaston alue. Nämä ovat selvästi usealle vastanneelle tärkeitä kohtauspaikkoja.

Kuva 24. Lahden alueen ikäihmisten tärkeät paikat.

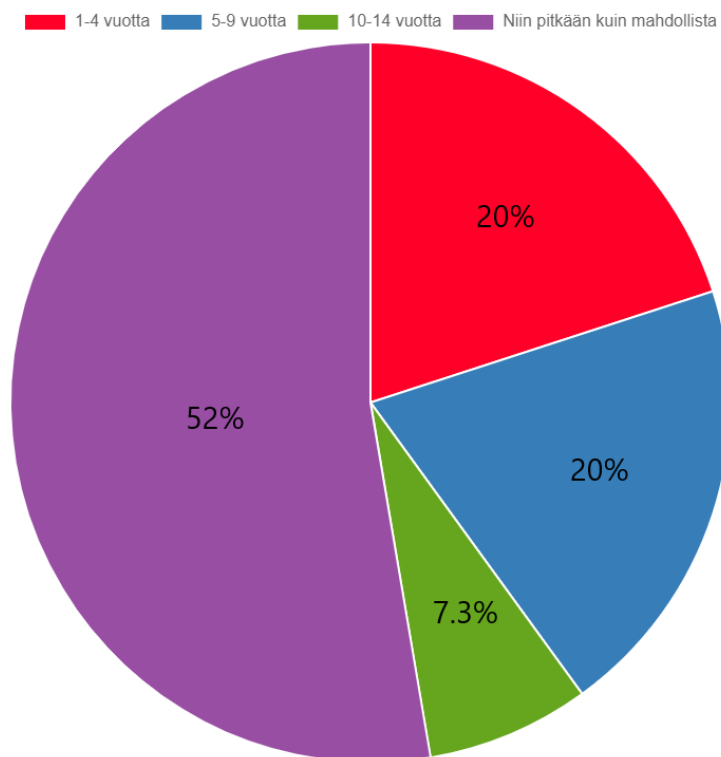
Kuva 25. Lahden keskustassa ja sen lähialueilla sijaitsevat ikäihmisten tärkeät paikat.

Kuva 26. Lahden Nastolan alueella sijaitsevat ikäihmisten tärkeät paikat.

3.7 Ikääntyneiden asunnot ja asuinympäristöt

Ikääntyneiden tarpeisiin sopivat asunnot mahdollistavat ikääntyneiden itsenäisen asumisen omilla asunnoissaan mahdollisimman pitkään. Huomioon otettavia asioita asumisen kannalta ovat esimerkiksi asuntojen esteettömyys, asuinympäristön esteettömyys sekä kerrostalojen hissillisuus. Ikääntyneille suunnatussa kyselyssä kysyttiin, kuinka kauan ikääntyneet ja ikääntyvät suunnittelevat asuvansa nykyisissä asunnoissaan ja mitä esteitä on jatkaa asumista nykyisessä asunnossa tulevaisuudessa. Vastaajista 52 % aikoi asua vastaushetken asunnossa niin pitkään kuin mahdollista. 20 % muutto olisi ajankohtainen 1–4 vuoden päästä ja 20 % 5–9 vuoden päästä. 10–14 vuoden päästä olisi muuttamassa 7,3 % vastanneista. Kuvassa 27 on esitetty vastaukset diagrammimuodossa. Jokaisessa asumismuodossa suurin osa oli halunnut asua nykyisessä asunnossaan mahdollisimman pitkään. Kaikissa näiden määrä oli noin puolet ryhmän vastaajista. Se kuinka pitkään aikoo asua nykyisessä asunnossaan, vaikutti myös vastaajien ikääntymiseen varautumiseen. Taulukossa 2 näkyvät ikääntymiseen varautuneet sekä ei varautuneet jaoteltuna sen mukaan, kuinka pitkään vastaajat ovat aikoneet asua nykyisissä asunnoissaan. Vastaajat, jotka aikovat asua nykyisessä asunnossaan niin pitkään kuin mahdollista olivat myös kaikista näistä ryhmistä eniten varautuneet asumisessaan ikääntymiseen. Huonoiten asumisen ratkaisuisaan ikääntymiseen olivat varautuneet vastaajat, jotka aikovat asua nykyisessä asunnossaan 1–4 vuotta sekä 5–9 vuotta, joilla molemmilla varautuneiden määrä oli 10 ja varautumattomien 20.

Kuva 27. Kuinka pitkään kyselyyn vastanneet suunnittelevat asuvansa nykyisessä asunnossaan.

	1- 4 vuotta	5 - 9 vuotta	10 - 14 vuotta	Niin pitkään kuin mahdollista
Varautunut	10	10	5	48
Ei varautunut	20	20	6	31

Taulukko 2. Asumisen ratkaisuisaan ikääntymiseen varautuneiden määrät ryhmittäin.

Suurimpana esteenä nykyisessä asunnossa asumiseen ikääntymisen jatkuessa vastaajien kesken koettiin asunnon esteettömyys. 44 (29 %) vastaajan asunto ei ollut esteetön ja näin ollen siitä poismuutto olisi jossain kohtaa ikääntymisen takia välttämätöntä tai korjaustoimia tulisi tehdä. Seuraavaksi suurimpia esteitä kotona asumiseen olivat mahdolliset terveysongelmat (34 / 26 %) sekä rakennuksen raskaat hoitotyöt (31 / 21 %). 26 (17 %) vastaajaa vastasi, ettei koe selviävänsä ikääntyessään kaikista kodinhoidon tehtävistä ja 26 (17 %) vastaajalle nykyisen asunnon asumiskustannukset olivat liian suuret. 6 (4 %) vastaajaa ilmoitti, ettei heillä ole varaa remontoida asuntoaan ikääntyneen tarpeille sopivaksi. Asunnon esteettömyyden lisäksi avoimissa vastauksissa nousi esille asuinrakennuksen esteettömyys. Vaikka asunto, jossa ikääntynyt asuu, olisikin esteetön mutta esimerkiksi asuinrakennuksen pesutupa ei sitä ole, saattaa asunnossa itsenäisesti asumiseen tulla ongelmia ikääntymisen edetessä. Vastausvaihtoehtoja hieman vertailemalla ja tutkimalla niitä voidaan luokitella. Tämä avulla voidaan huomata, että esteettömyys ja asunnon hoitamisen raskaus koetaan suurimmiksi esteiksi asumiselle. Asunnon esteettömyyteen liittyviä vastauksia tuli yhteensä 66 vastausta, ja kun tarkasteltiin asumisen raskauden kannalta vastauksia, saatiin yhteensä 57 vastausta.

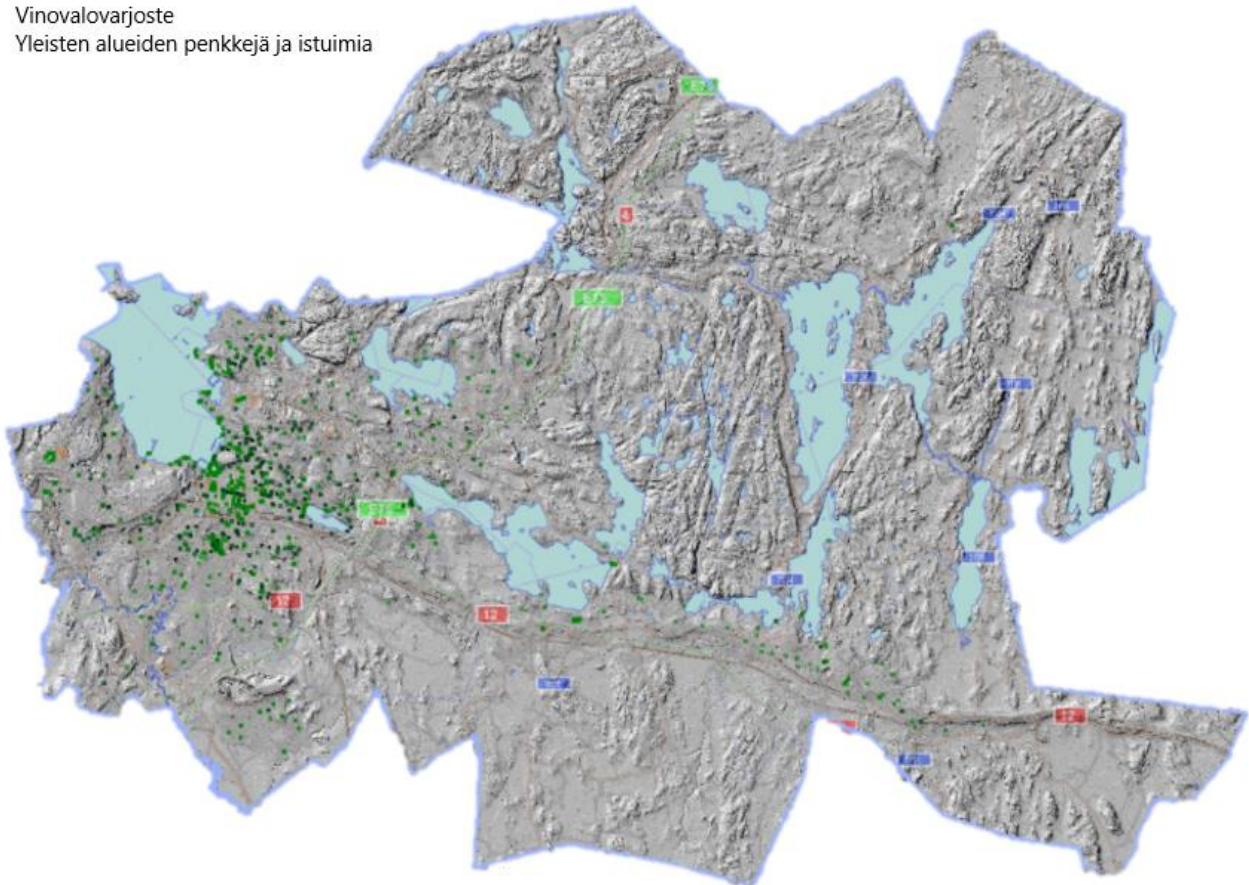
Ikääntyneiden kokemaan asumisen raskautta voidaan helpottaa arjen sujuvoittamista tukevilla palveluilla. Hoivapalveluiden lisäksi on tärkeää tarkastella ikääntyneiden asuinalueita ja siellä sijaitsevia palveluja. Ikääntyneille tärkeiden palveluiden, kuten pankki- ja postipalveluiden sekä vähittäistavarakaupan, tulisi olla helposti saatavilla. Ikääntyneelle tärkeiden palveluiden olisi hyvä sijaita hyvien ja turvallisten kevyenliikenteen väylien varrella ja julkisen liikenteen pysäkkien tulisi olla lyhyen matkan päässä ikääntyneiden asunnoista. Ikääntyneiden arkiliikkumisen kannalta väylien kunnossapidolla, erityisesti talvella, on suuri merkitys. Arkiliikunnalla on merkittävä vaikutus ikääntyneiden terveyteen, hyvinvointiin ja toimintakyvyn säilymiseen. Ikäystävälliset palvelualueet ovat asuinalueita, joissa erilaiset asumisratkaisut, kuten tavalliset asunnot, senioriasunnot ja palveluasumisen yksiköt, sijaitsevat lähellä asumiseen ja hoivaan liittyviä palveluja sekä muita hyvinvointia ja terveyttä edistäviä palveluja. Digitalisaation myötä useat palvelut ovat siirtyneet internettiin. Pankit tarjoavat usein palveluitaan verkossa ja pankkivirkailijoiden määrä pankeissa on vähentynyt. Vähittäiskaupan palvelut ovat kokeneet myös viime vuosien aikana suuria muutoksia ja ottaneet harppauksia digipalveluiden käyttöönotoissa. Nettilaukset ja kotiinkuljetukset ovat yleistyneet ja yleistyvät yhä enemmän myös vähittäiskaupasta tehtyjen ostosten osalta. Osa ikääntyneistä on löytänyt pankkien ja kauppojen tarjoamat nettipalvelut, ja digitalisaation jatkuessa käyttäjämäärät varmasti kasvavat varsinkin uusien ikääntyneiden osalta. Digitalisaatio luo kuitenkin omat haasteensa, varsinkin niiden ikääntyneiden osalta, joille netin käyttö on tuntematonta.

Vertaamalla paikkatietoaineistoja yli 65-vuotiaiden osuudesta ja erilaisista palveluista sekä joukkoliikenteen reiteistä ja pysäkeistä voidaan huomata, että Lahdessa erilaiset palvelut, kuten terveysasemat, päivittäistavarakaupat ja valtion virastot, sijaitsevat hyvien joukkoliikenne reittien varrella. Joukkoliikenne reitit ovat Lahdessa melko kattavia. Kuitenkin aineistoista voimme huomata, etteivät kaikkien ikääntyneiden asuinpaikat ole aivan joukkoliikenteen reittien läheisyydessä. Varsinkin Lahden keskustasta itään päin mentäessä, Nastolan alueella, reitti on melko suppea, eivätkä syrjemmillä seuduilla asuvat ikääntyneet pääse sitä hyödyntämään. Palvelut ovat tällä alueella myös keskittyneet Nastolan nauhataajaman alueelle sekä valtatie 12 läheisyyteen. Yleisten joukkoliikennereittien lisäksi Lahden alueella kulkee tavallista linjaliikennettä joustavampaa palveluliikennettä. Näitä reittejä ajetaan tavallista pienemmällä ja esteettömällä kalustolla. Palveluliikenteen aikataulut ovat väljiä ja asiakas voidaan hakea tarpeen vaatiessa myös ennalta sovitusta osoitteesta. Vanhan Lahden alueella toimii neljä Lempi-palvelulinjaa, jotka ajavat reitin kolme kertaa päivässä viikon jokaisena arkipäivänä. Jokainen näistä Lempi-palvelulinjan reiteistä kulkee Lahden keskustaan. Nastolan alueella toimii palveluliike Nestori, joka ajaa kaksi eri palveluliikennereittiä tiistaisin ja perjantaisin. Toinen reiteistä kulkee Rakokiven keskustaan ja takaisin Villähteeltä ja toinen Uudestakylästä. Nestori järjestää myös keskiviikkoisin Lahti-päivän, jolloin palveluliikenne kulkee Nastolasta Lahden keskustaan ja takaisin.

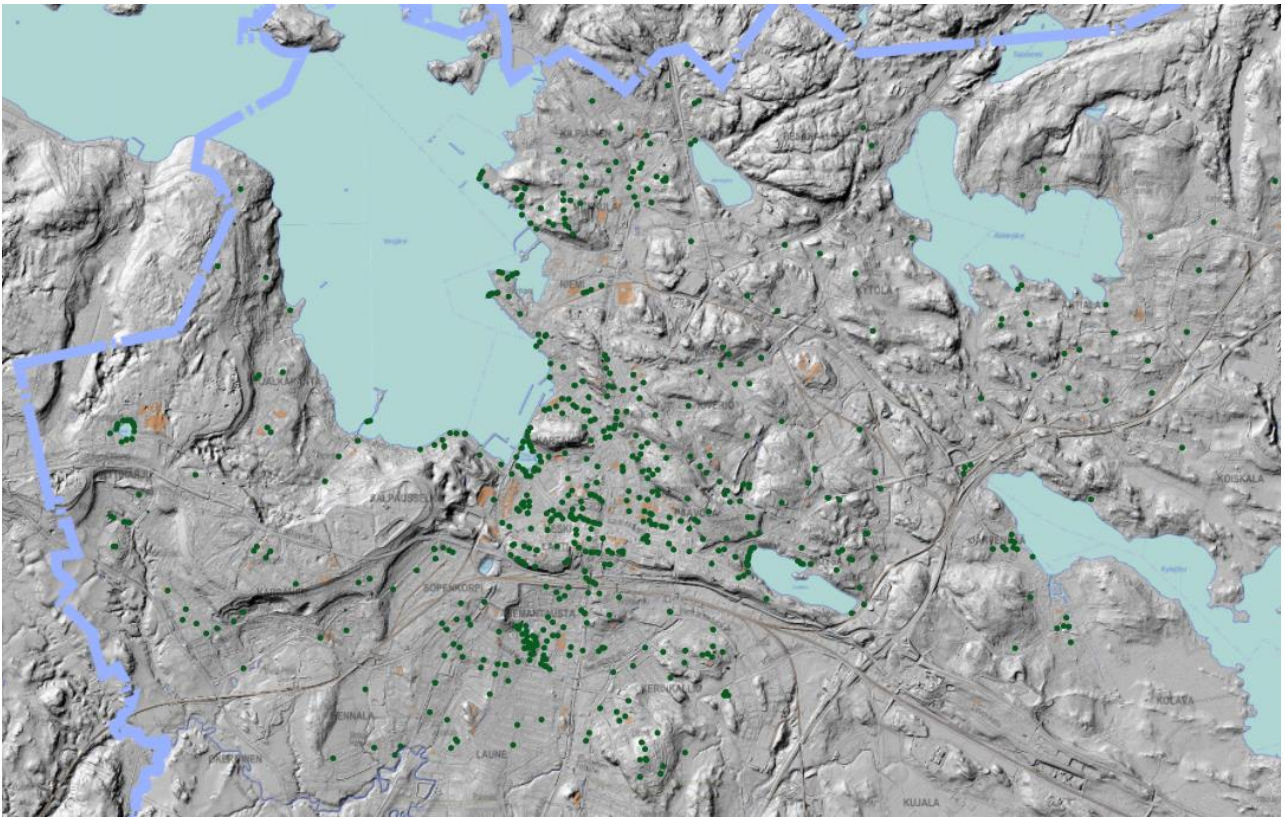
Ikääntyneiden asuinalueiden tutkimiseksi kerättiin myös tietoa Lahden yleisillä alueilla olevista penkeistä ja istuimista sekä alueiden kunnossapidosta. Nämä ovat tärkeitä asioita ikääntyneiden asuinalueilla, jotta ikääntyneiden on helppoa ja turvallista liikkua. Yleisillä alueille Lahdessa penkkejä on sijoitettu runsaasti varsinkin keskustan alueelle. Mitä kauemmas keskustasta mennään, sitä vähemmän penkkejä istuimia näkyy katukuvassa. Osa penkeistä kerätään myös talveksi pois. Uudet ja kunnostettavat yleiset alueet suunnitellaan esteettömiksi ja turvallisiksi alueiksi liikkua kaikille kaupungin asukkaille.

Lahden kautta kulkee viime jääkauden loppuvaiheissa muodostunut ensimmäinen Salpausselkä. Tämä reunu muodostuma aiheuttaa kaupunkiin korkeuseroa eri alueiden välille. Salpausselkä jakaa kaupungin pieni-piirteisesti vaihtelevaan pohjoisosaan, jossa sijaitsee selänteitä sekä järviä, ja suurpiirteisemmin vaihtelevaan etelään, jossa on tasankoja sekä muutama isompi mäki. Korkeuserojen vaihtelu vaikuttaa kaupungin esteettömyyteen. Mäkinen maasto on paikoittain vaikea kulkuista ja esimerkiksi ikääntyneille kävely sekä pyöräily Lahden alueella saattaa olla raskasta ylämäkien yleisyyden takia. Maaston muodot vaikuttavat myös osaltaan rakentamiseen kaupungissa. Lahden ydinkeskusta ja torin alue muodostuu kahden mäen väliin, niin sanottuun ”kattilalaaksoon”. Jyrkimmillään maasto on Teivaanmäellä, Salpausselän pohjoisrinteillä sekä Renkomäen pohjoisrinteillä. Jyrkkiä rinteitä löytyy myös muiden muassa Tanssimäen ja Pesäkallion etelärinteistä sekä Kariniemestä Niemen alueelta. Lahden kaupungin pinnanmuotoja sekä yleisten alueiden penkkejä ja istuimia on kuvattu kuvassa 28. Kuvissa 29–32 näkyy Lahden eri osien ja asumiskeskittymien pinnanmuodot lähempää kuvattuina. Näissä kartoissa on myös vihreällä yleisten alueiden penkit ja istuimet.

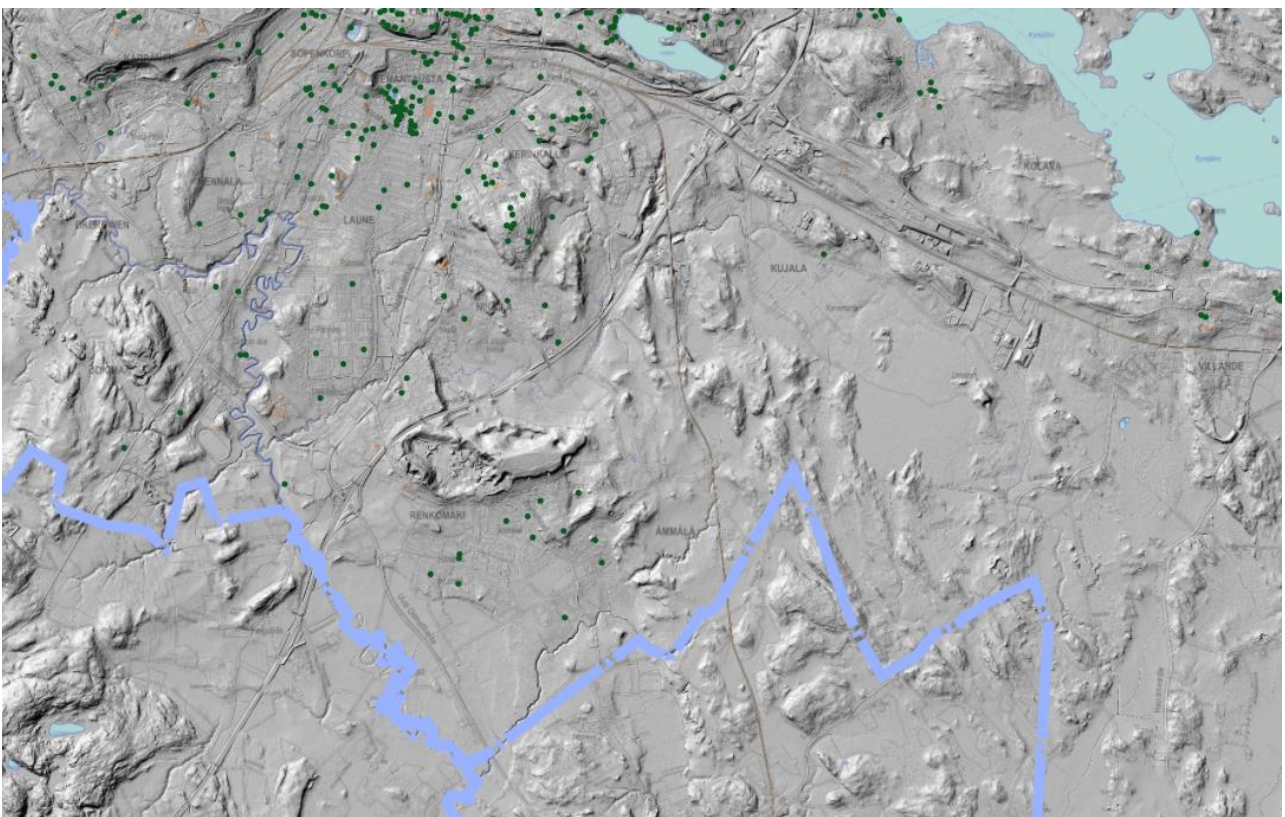
Vinovalvarjoste
Yleisten alueiden penkkejä ja istuimia

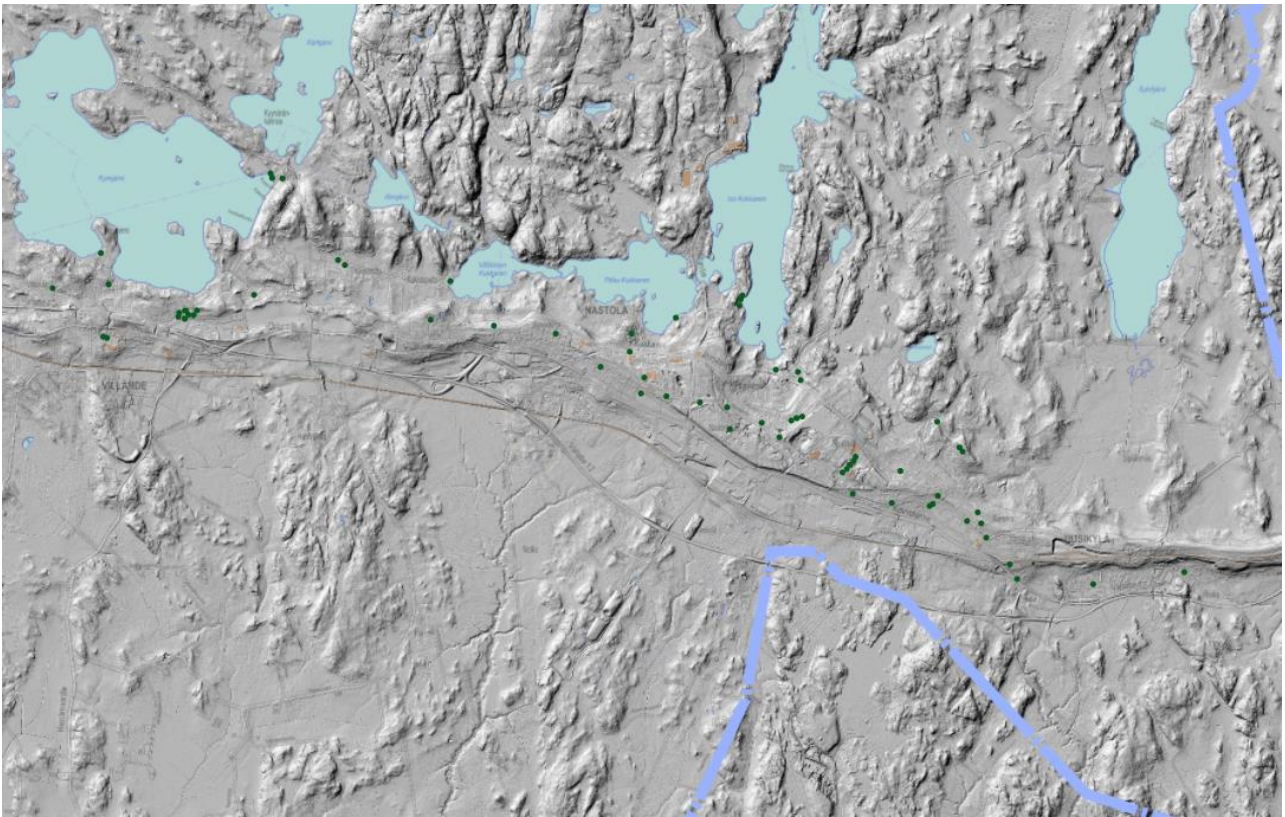
Kuva 28. Lahden alueen korkeuseroja sekä yleisten alueiden penkkejä ja istuimia.

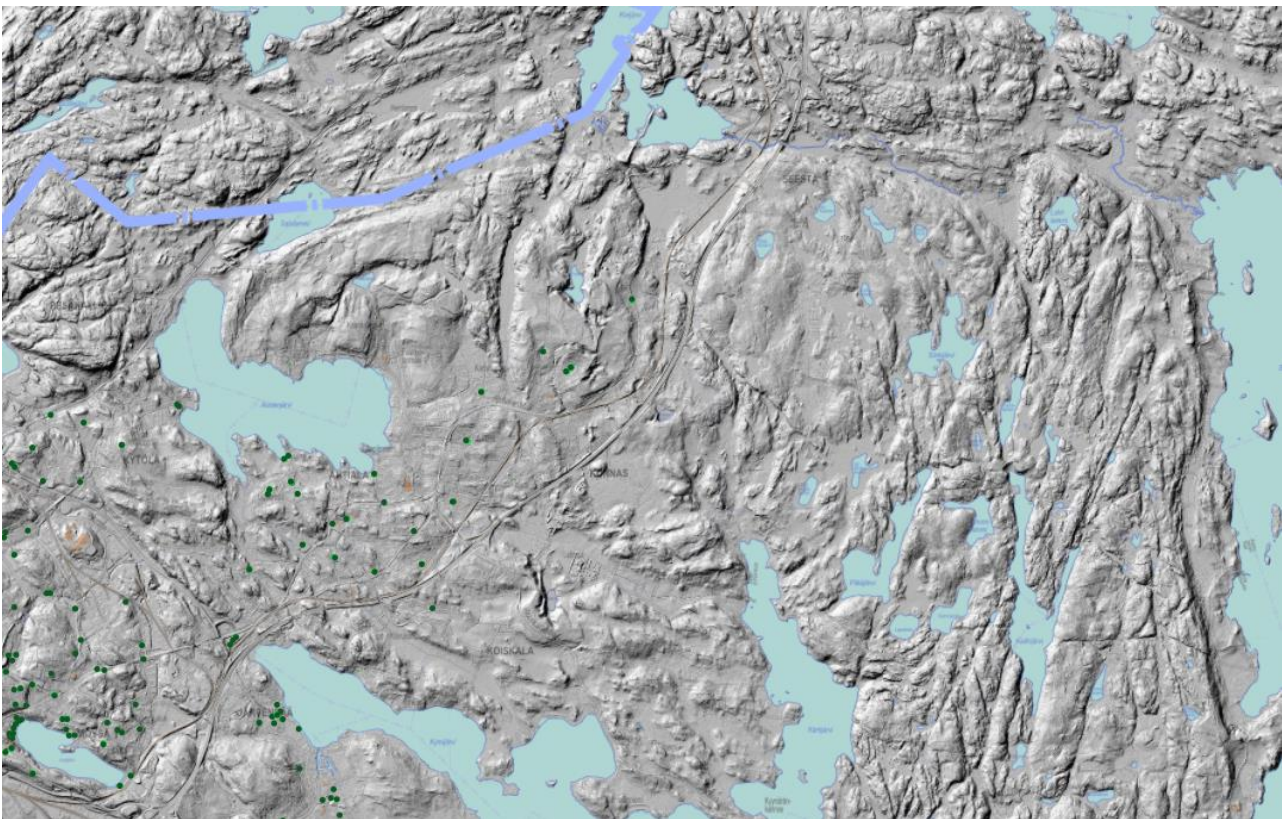
Kuva 29. Lahden keskusta-alueen korkeuseroja sekä yleisten alueiden penkkejä ja istumia.

Kuva 30. Lahden eteläisten osien korkeuseroja sekä yleisten alueiden penkkejä ja istumia.

Kuva 31. Lahden itäisten osien korkeuseroja sekä yleisten alueiden penkkejä ja istumia.

Kuva 32. Lahden pohjoisosien korkeuseroja sekä yleisten alueiden penkkejä ja istumia.

”Kuinka varaudut ikääntymiseen asumisessasi?” -kyselyssä kartoitettiin sitä, mitä esteitä ikääntyneiden asunnoissa on, jotka estävät asumisessaan nykyisessä asunnossa ikääntymisen jatkuessa. Vastaukset on esitetty kuvassa 33. Vastanneista 15 (10 %) kertoi, ettei heidän asuntonsa lähellä ole tarvittavia palveluja. Tämä oli heidän mielestään esteenä nykyisessä asunnossa asumiseen ikääntymisen jatkuessa. 26 (17 %) vastaajaa kertoi esteenä olevan lapsien ja/tai muun sosiaalisen verkon sijainti liian kaukana nykyisestä asunnostaan. 7 (5 %) vastannutta aikoi muuttaa eläkkeellä jäätyään Lahdesta pois. Osalla kuitenkin oli ajatuksissa kakkosasunnon jättäminen kaupunkiin. Kyselyyn vastanneille sosiaaliset suhteet osoittautuivat useassa kohtaa toissijaiseksi asumisen ratkaisuja miettiessä. Tämä poikkeaa laajemmista ikääntyneistä ja heidän käyttäytymisestään tehdyistä tutkimuksista.

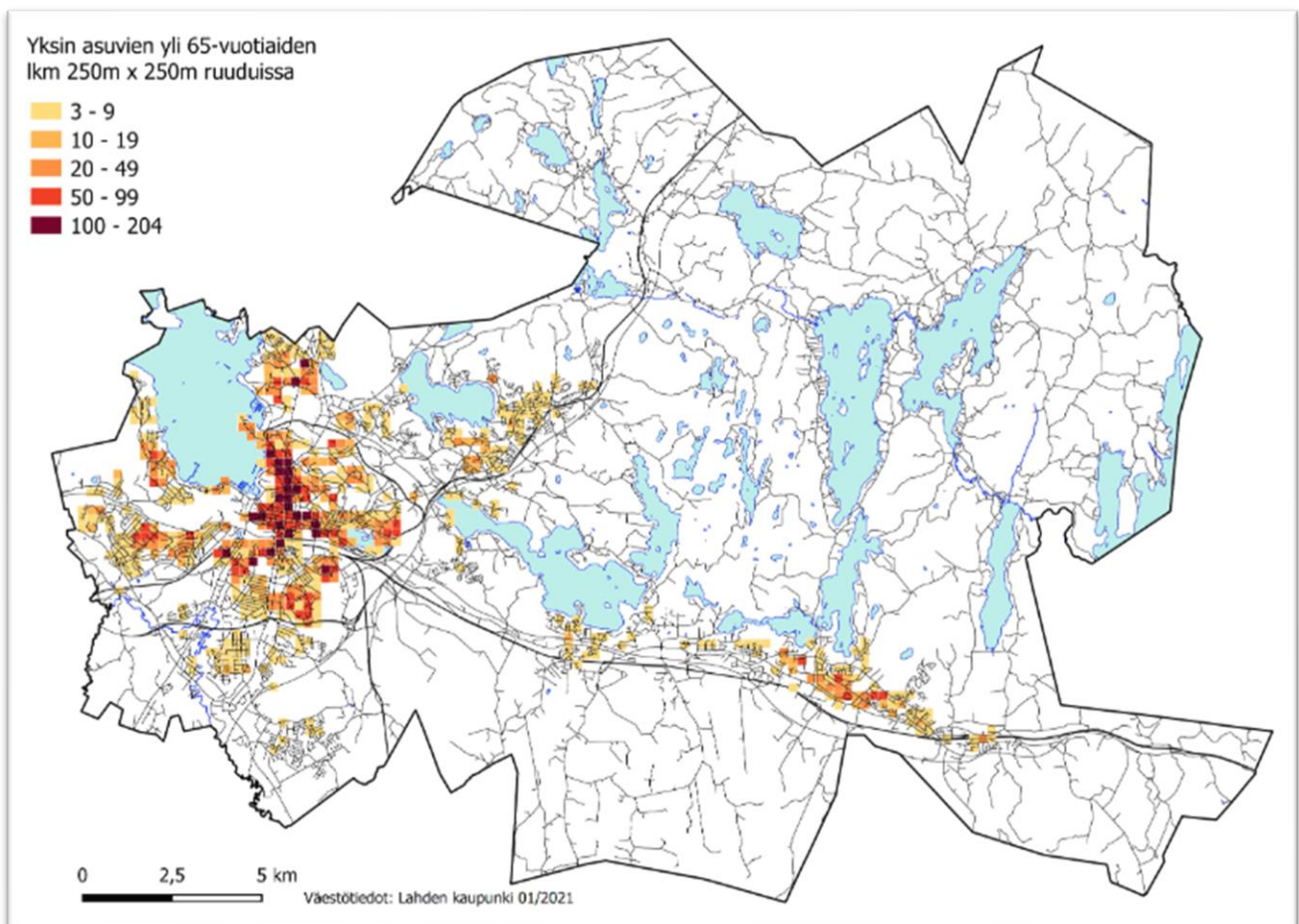

Kuva 33. Kyselyyn vastanneiden esteitä on jatkaa asumista nykyisessä asunnossa ikääntyessä.

3.8 Yksinasuvat ikääntyneet Lahdessa

Yksinasuvien yli 65-vuotiaiden määrä Suomessa on kasvanut merkittävästi vuosikymmenten aikana. 2019 hieman yli puolet yli 65-vuotiaista asui yksin. Yksinasumisen taustalla on ikääntyneiden määrän kasvaminen sekä yksin asuvien osuuden nousu. (Haapakorva ym. 2020, 30.) Leskeksi jäämisestä johtuen etenkin ikääntyneet naiset asuvat usein yksin. Myös avioliiton merkityksen muutos näkyy ikääntyneiden valinnoissa. Parisuhteisiin ei välttämättä enää sitouduta elinikäsi ja se lisää yksinasuvien ikääntyvien ja ikääntyneiden määrää. Yksinasumisen tiedetään heikentävän avun saantia päivittäisiin askareisiin ja kykyä huolehtia itsestään. Yksinasumisen katsotaan myös olevan yhteydessä ikääntyneen terveyteen, varhaisempaan palveluasumiseen

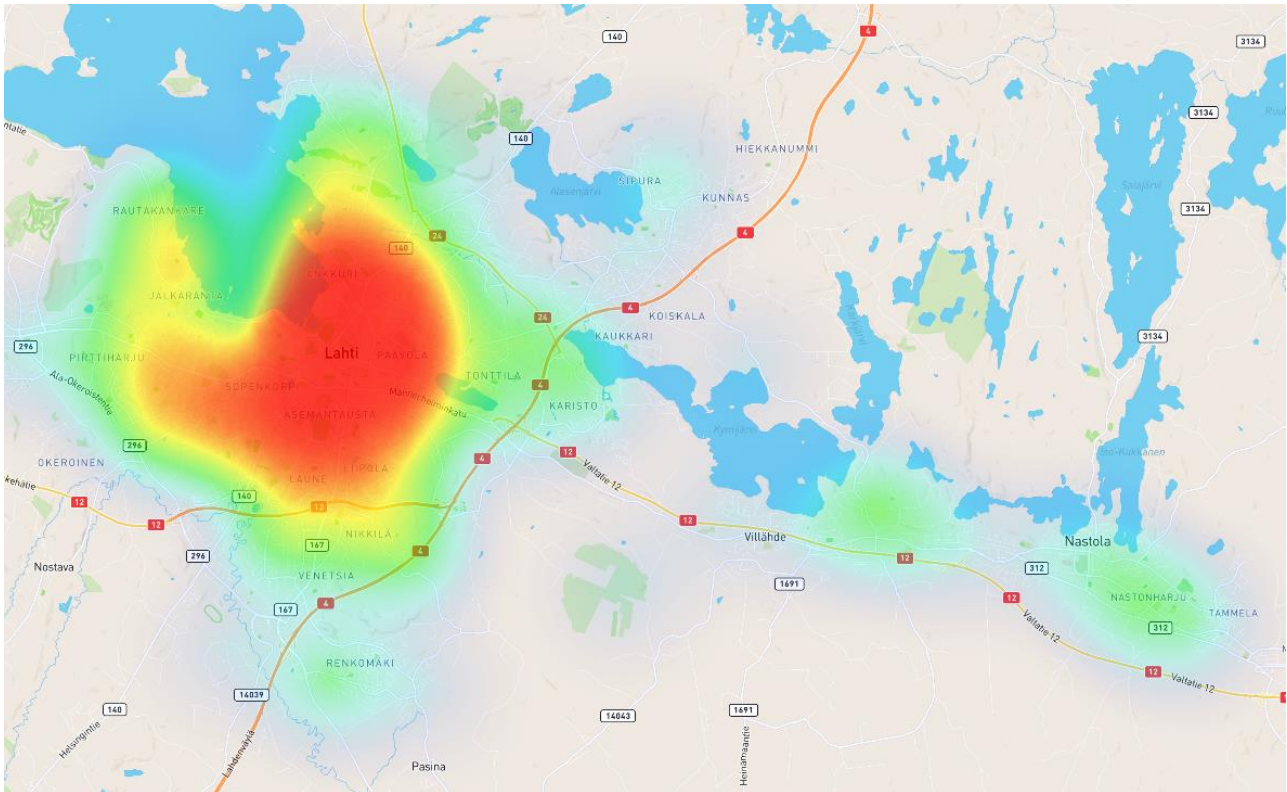
ja ympärivuorokautiseen hoivaan siirtymiseen sekä ennen aikaiseen kuolemaan. Yksinasuviin ja heidän tarpeisiinsa tulisi kiinnittää erityisesti huomiota ikääntyneiden asumisen ja palvelujen suunnittelussa. Yksin asuvat ikääntyneet asuvat usein keskustoissa ja sisäkaupungeissa sekä maaseudun paikalliskesköksissä. (Martikainen & Nihtilä 2004, 135.) Tämän huomaa myös kerätystä paikkatietoaineistosta, josta ilmenee, että suurin osa yksinasuvista yli 65-vuotiaista asuu Lahden keskustassa tai sen lähetyillä. Muita alueita, joihin yksinasuvia on keskittynyt enemmän ovat Nastolan nauhataajama, Liipola, Mukkula, Kärpänen ja Jalkaranta. Yhteistä näillä kaikilla on hyvät julkisen liikenteen yhteydet ja päivittäistavarakaupan läheisyys. Alueet ovat myös yleisesti ikääntyneiden suosimia asuinalueita. Yksinasuvat asuvat yleisesti eniten alueilla, joilla on kerrostaloja. Osa ikääntyneistä asuu kuitenkin myös yksin omakotitalossa. Tällaisilla pientaloasuinalueilla, joilla asuu useita yksin tai myös jonkun kanssa kahden asuvia ikääntyneitä, voidaan tulevaisuudessa ennustaa tapahtuvan kiertoa pientaloalueen ikäjakaumissa. Alueen ikääntyneiden lähtiessä pientaloalueelta, alueen yleensä täyttävät nuoremmat ikäluokat. Yksinasuvien määrät, varsinkin omakotitaloalueilla, indikoivat mahdollista muuttoa ja samalla omakotitaloalueiden kiertoa. Kuvassa 34 on esitetty yksinasuvien yli 65-vuotiaiden lukumääriä Lahden alueella.

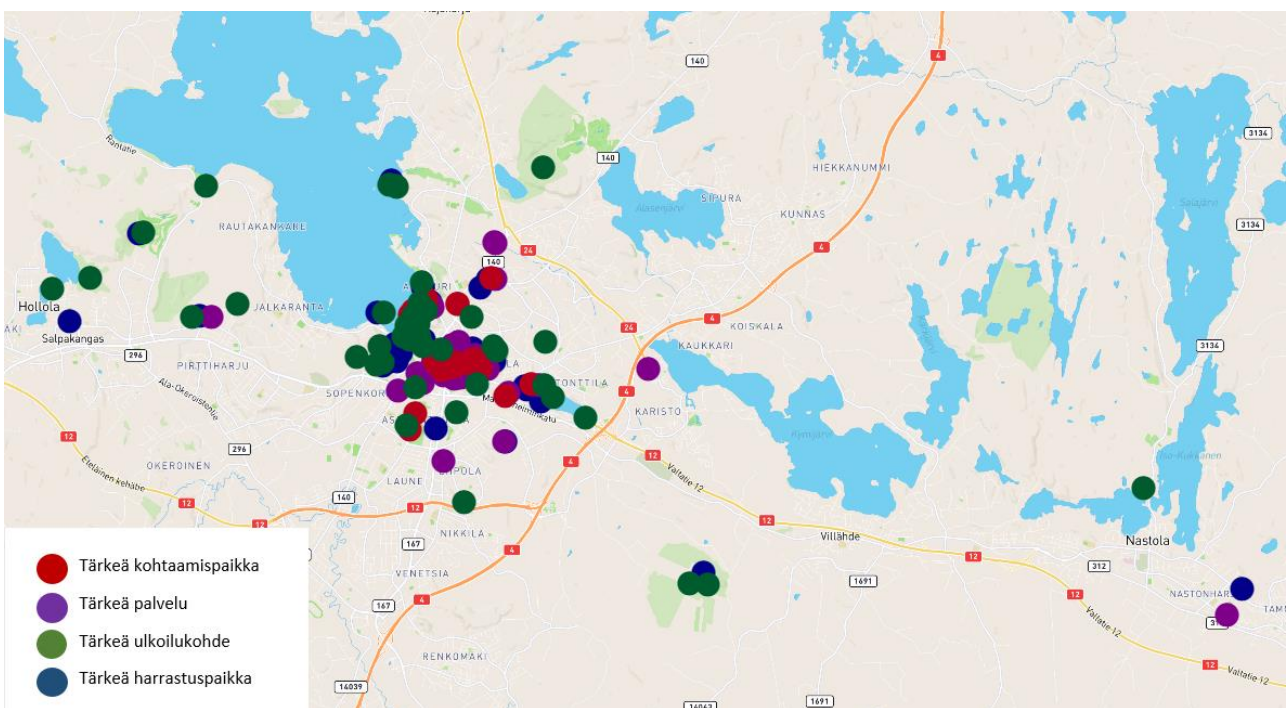
Kuva 34. Yksin asuvien yli 65-vuotiaiden lukumäärät Lahden alueella.

”Kuinka varaudut ikääntymiseen asumisessasi?” -kyselyyn vastasi yhteensä 64 yksinasuvaa ikääntynyttä. Heistä 53 oli naista ja 11 miestä. Yksinasuvista hieman yli puolet asuivat omistusasunnoissa ja kolmasosa vuokralla. 78 % yksinasuvista asui vastaushetkellä kerrostalossa. Viidellä vastanneella oli käytössään siivouspalvelu ja neljällä rakennuksen kunnossapitopalveluja asumisen tukipalveluina. 60 % vastanneista yksinasuvista oli käytössään kuukaudessa yli 1500 € verojen maksun jälkeen. Yksinasuvien vastauksissa ei ollut huomattavia eroja verrattaessa vastauksiin ikääntyneiltä yleisesti. Kuvassa 35 näkyy kyselyyn vastanneiden

yksinasuvien nykyisten asuinpaikkojen sijainnit lämpökarttana kuvattuna. Vastanneet sijoittuvat siis yleisesti samoille alueille, kuin paikkatietoaineiston perusteella tehdyssä kartassa. Suurin osa vastaajista asui keskusta-alueelta. Kuvassa 36 olevassa kartassa yksinasuvat ovat merkanneet heille tärkeitä palveluja violeteilla, ulkoilupaikkoja vihreillä, kohtaamispaikkoja punaisilla sekä harrastuspaikkoja sinisillä palleilla. Tärkeät paikat sijoittuvat vastanneiden asuinpaikkojen läheisyyteen.

Kuva 35. Kyselyyn vastanneiden yksinasuvien asuinpaikat lämpökarttana.

Kuva 36. Kyselyyn vastanneiden yksinasuvien tärkeitä paikkoja.

4 VARAUTUMINEN

Ikääntyvien on hyvä miettiä asunnon ja asuinolojen toimivuutta hyvissä ajoin ennen vanhuusvuosia. Asuntojen turvaaminen ja ikääntymiseen varautuminen mahdollistaa kotona asumisen ja itsenäisen elämisen mahdollisimman pitkään. Ikääntyneiden yksilölliset tarpeet ja elämäntilanne vaikuttavat siihen, mikä on kullekin sopiva asumisen ratkaisu.

4.1 Varautumisen taso Lahdessa

”Kuinka varaudut ikääntymiseen asumisessasi?” -kyselyn perusteella 48 % vastanneista oli ja 52 % ei ollut asumisen ratkaisuissaan varautunut ikääntymiseen. Kerros-, rivi- ja paritaloissa asuvista ikääntyneistä puolet olivat asumisen ratkaisuissaan varautuneet ikääntymiseen. Omakotitaloissa varautuneiden määrä oli alle puolet varautumattomien määrästä. Omakotitalossa asuvat ovat siis selvästi vähemmän varautuneita asumisessaan ikääntymiseen. Kaikissa ikäluokissa noin puolet olivat varautuneet asumisessaan ikääntymiseen. 65–74-vuotiailla varautuneiden määrä oli varautumattomia korkeampi. Korkeakoulututkinnon sekä lisensiaatin tai tohtorin tutkinnon suorittaneita varautuneita oli varautumattomia enemmän. Muilla koulutustasoilla varautumattomien määrä oli hieman varautuneita suurempi. Vastaajat, joiden käytössä oli kuukaudessa verojen maksun jälkeen yli 2000 € oli ainoa ryhmä, joilla varautuneiden määrä oli korkeampi kuin varautumattomien määrä. Eläkkeellä olevat olivat varautuneet vielä työelämässä olevia aavistuksen paremmin asumisen ratkaisuissaan ikääntymiseen. Ainoa työssäkäyvien ryhmä, jossa varautuneita oli enemmän kuin varautumattomia oli ryhmä, joka suunnitteli jäävänsä eläkkeelle 10–14 vuoden päästä. Tulokset on kuvattu taulukoissa 3–8.

	Omakotitalo	Kerrostalo	Rivitalo / Paritalo	Muu
Varautunut	9	49	12	1
Ei varautunut	23	40	12	0

Taulukko 3. Varautuneiden ja varautumattomien vastaajien määrät asumismuodoittain.

	alle 54	55-64	65-74	75-84	yli 85
Varautunut	2	29	34	8	0
Ei varautunut	5	38	24	8	3

Taulukko 4. Varautuneiden ja varautumattomien vastaajien määrät ikäryhmittäin.

	Peruskoulu, kansakoulu tai keski-koulu	Yliopistotutkinto tai ammatillinen tutkinto	Opistotason tutkinto	Korkeakoulututkinto	Lisensiaatin tai tohtorin tutkinto
Varautunut	6	17	18	29	3
Ei varautunut	10	25	24	18	1

Taulukko 5. Varautuneiden ja varautumattomien vastaajien määrät koulutustasoittain.

	0 - 999€	1 000 - 1 499€	1 500 - 1 999€	Yli 2 000€
Varautunut	2	14	16	30
Ei varautunut	6	15	24	22

Taulukko 6. Varautuneiden ja varautumattomien vastaajien määrät kuukaudessa verojen jälkeen käytettävissä olevien tulojen mukaan.

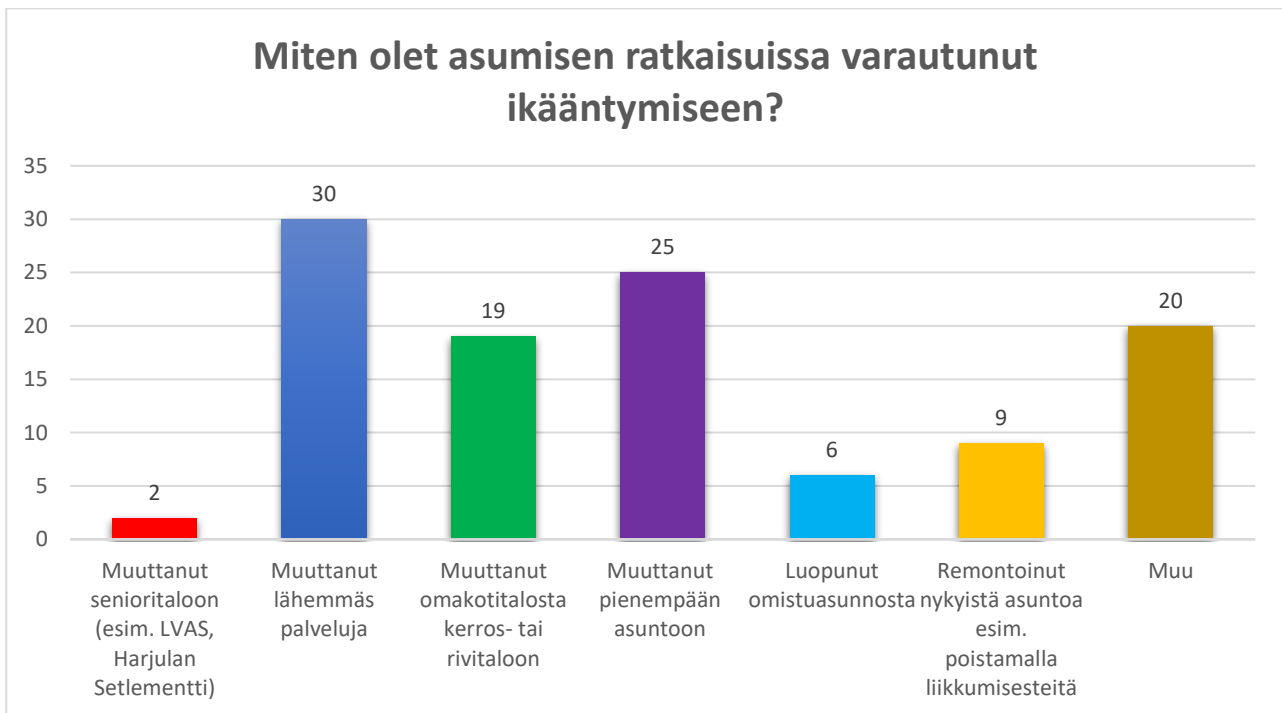
Eläkkeellä	Kyllä	Ei
Varautunut	40	33
Ei varautunut	35	43

Taulukko 7. Eläkkeellä ja työelämässä olevien varautuneiden ja varautumattomien vastaajien määrät.

	1–4 vuotta	5–9 vuotta	10–14 vuotta	yli 15 vuotta	En aio jäädä eläkkeelle.
Varautunut	12	10	11	0	0
Ei varautunut	18	16	3	5	3

Taulukko 8. Eläkkeelle jäävien varautuneiden ja varautumattomien vastaajien määrät.

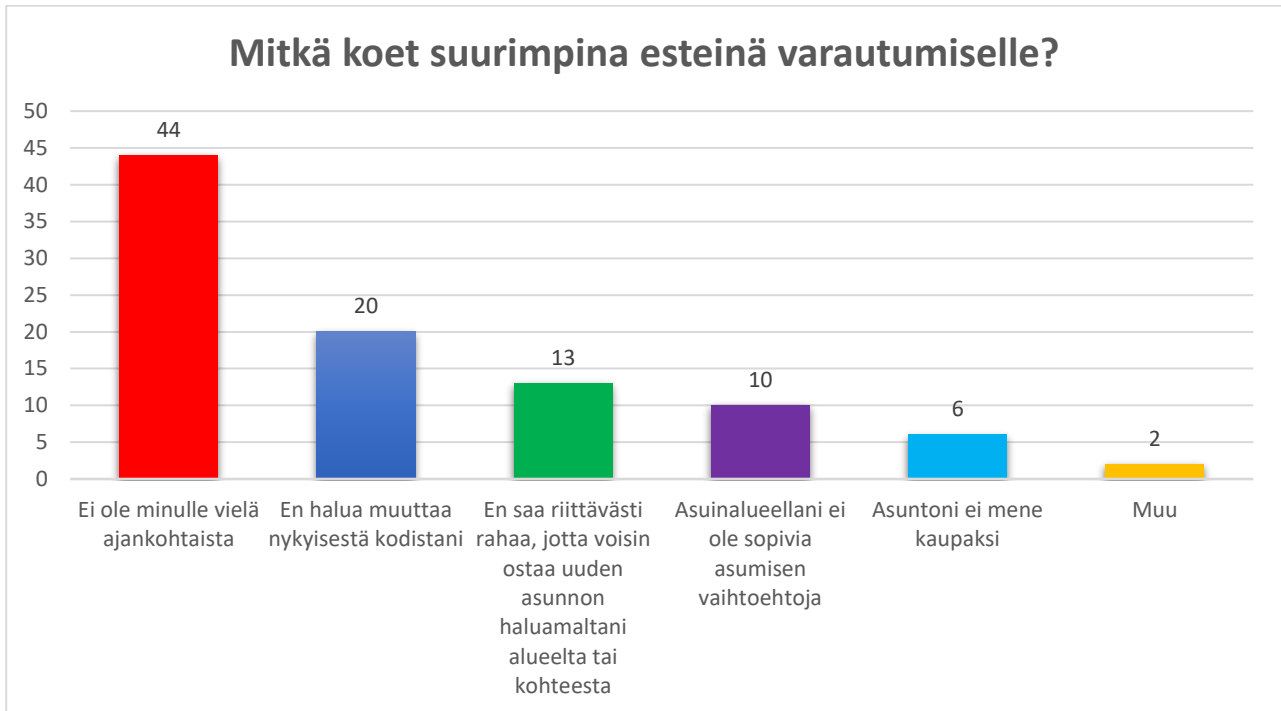
Eniten käytetty varautumisen keino kyselyyn vastanneiden kesken oli muutto lähemmäs palveluja ja sen oli tehnyt 30 (20 %) vastaajaa. 25 (16,5 %) vastaajaa oli muuttanut pienempään asuntoon ja 19 (12,5 %) omakotitalosta kerros- tai rivitaloon. Yhdeksän (6 %) vastaajaa oli remontoinut nykyistä asuntoaan, kuusi (4 %) luopunut kokonaan omistusasunnosta ja kaksi (1,3 %) muuttanut senioritaloon. Muita varautumisen keinoja tuli vastaajilta itseltään useita. Monet vastaajat olivat jo alun perin hankkineet talo tai asunnon, jossa oli mietitty myös ikääntymisen mukanaan tuomia ongelmia. Usean vastaajan talo oli yksikerroksinen, toiset asuivat hissitiloissa tai olivat valmiita rakennuttamaan yhdessä muiden talon osakkaiden kanssa hissini. Asunnon esteettömyyden lisäksi asumiseen oli varauduttu huomioimalla hyvät joukkoliikenteen yhteydet sekä jalankulkumahdollisuudet ja palveluiden läheinen sijainti. Muutama vastaaja oli myös tiedostanut, että joutuu muuttamaan tulevaisuudessa. Muuttoon oli varauduttu muiden muassa pitämällä taloa kunnossa, jotta se kelpaisi tulevaisuudessa myytäväksi. Vastaukset on koottu yhteen kuvassa 37.

Kuva 37. Miten kyseluun vastanneet ovat asumisen ratkaisuisa varautunut ikääntymiseen.

Ikääntymiseen varautumattomista 44 (29 %) koki, ettei asumiseen varautuminen ole heille vielä ajankohtaista. Esteenä varautumiselle 20 (13 %) vastannutta piti sitä, ettei vastaaja halunnut muuttaa nykyisestä asunnostaan ja 13 (9 %) ei uskonut saavansa riittävästi rahaa uuden asunnon ostamiseen haluamaltaan alueelta tai kohteesta. 10 (7 %) vastaajaa ei usko löytävänsä asuinalueeltaan heille sopivia asumisvaihtoehtoja.

ja 6 (4 %) ei usko asunnon menevän ollenkaan kaupaksi. Pieni eläke ja rahan riittämättömyys koettiin myös esteenä avoimissa vastauksissa. Varautumisen esteet ja vastausmäärät näkyvät kuvassa 38.

Kuva 38. Kyselyyn vastanneiden suurimpia esteitä varautumiselle.

Ikääntymiseen varautuneista 62 (41 %) ei ollut saanut mitään tukea ikääntymiseen varautumisen suunnitteluun tai ratkaisujen toteuttamiseen. 7 (5 %) oli saanut tukea lähipiiriltä ja avoimissa vastauksissa mainittiin tuki myös työpaikalta. Varautumattomista 27 (18 %) ei uskonut tarvitsevänsä apua varautumiseen. 26 (17 %) vastaajaa koki tarvitsevänsä neuvontaa, 20 (13 %) remonttiapua ja 18 (12 %) tukea muutokseen lähipiiriltä. Avoimissa vastauksissa esiin nousivat tarve apuun edullisen senioritalon löytämisessä ja nykyisen kodin myymisessä sekä tukeen päätöksiä tehdessä.

4.2 Lahden kaupungin varautuminen ikääntymiseen

Lahden kaupungilla on pitkä kokemus ikääntyneiden asumisen ennakoinnista ja siihen varautumisesta. Lahdessa väestöennusteet ovat tarkasti tehtyjä ja ne toteutuvatkin hyvin, mikä on ennakoinnin kannalta hyvä. Viime vuosina Lahdessa ei ole ollut käytössä erillistä asuntopoliittista ohjelmaa, vaan teema on ollut kytkeytynä yleiskaavaan. Asuntopoliittinen ohjelma on ollut tavoitteena laatia vuosien 2021–22 aikana. Kaupungin ikääntymiseen varautumisessa otetaan huomioon hyvinvointikuntayhtymän arviot hoivan tarpeesta ja ne yhdistetään väestöennustuksiin. Kaupungissa on meneillään useita ikääntyneille tarkoitettujen esteettömien asuntojen hankkeita Lahden keskustaan. Noin puolet suunnitteilla olevista hankkeista on ARA-kohteita ja loput vapaarahoitteisia kohteita. (Haapakorva ym. 2020, 92–96.) Lahdella on myös perinteet hissiavustuksien myöntämisessä ja hissihankkeiden edistämisessä. Kaupunki tarjoaa omaa hissiavustusta ARA:n hyväksyntään jälkiasennushankkeisiin. Asuntojen hissittömyys nousikin monessa kohtaa ikääntyneiden kyselyssä esille. 22 vastaajaa vastasi asunnon hissittömyyden olevan este nykyisessä asunnossa asumiseen. Myös useassa avoimessa kysymyksessä oli tuotu hissittömät talot esille. Hissittömyyttä voidaan siis pitää selvänä esteenä ikääntyneiden kotona asumisessa Lahdessa ja on hyvä, että siihen kiinnitetään erityistä huomiota.

Useat palvelut ovat nykyään saatavilla myös digipalveluina. Näiden käyttö mahdollistaa sen, ettei asioista hoitaakseen tarvitse enää välttämättä paikan päälle. Päijät-Soten digiklinikka mahdollistaa muiden muassa

lääkärin tai hoitajan tapaamisen ilman, että asiakkaan tarvitsee käydä terveysasemalla. Myös esimerkiksi kaupassa ja pankissa käynnin voi nykyään suorittaa myös netissä. Näitä digitalisaation mukanaan tuomia muutoksia tukemassa on kaupungissa järjestetty useita digitukea tarjoavia paikkoja, joissa ikääntyneet saavat apua internetin ja mobiililaitteiden käyttöön. Lahdessa on myös useita eri tarjoajien ikääntyneille suunniteltuja digikoulutuksia, joiden avulla ikääntyneitä pyritään opastamaan sähköisessä asioinnissa.

Kaupunkiympäristön suunnittelussa on myös varauduttu ikääntymiseen. Maankäyttö- ja rakennuslaki määrää asuinalueiden ja asuntojen esteettömyydestä. Kaupungin uudistukset ja korjaukset suunnitellaan esteettömiksi ja näin myös ikääntyneiden asumista tukeviksi. Katujen kunnossapito erityisesti talvella on tärkeää ja merkityksellistä ikääntyneiden liikkumisen kannalta. Kunnossapito tukee esteettömän ympäristön muodostumista ja sen tärkeys on hyvä muistaa.

4.3 Ikääntyneiden ja ikääntyvien omaehtoisia keinoja varautua ikääntymiseen

Ikääntyvälle helpoin tapa turvata omaa itsenäistä asumistaan mahdollisimman pitkään on esteetön ja turvallinen koti. Ikääntyvän tulisi arvioida itsenäisesti tai vanhustyön keskusliiton korjausneuvojan avulla, kuinka turvallinen ja esteetön asunto on. Korjausneuvoja toimii ikääntyneen apuna suunnittelussa ja tietää taloudellisista tuista, joita ikääntynyt voi saada asunnon parantamiseksi. Korjausneuvoja tekee kotikäynnin ikääntyneen luona ja arvioi asunnon korjaustarpeet yksilöllisesti. Lahden kaupunki on luonut yhdessä Lahden ammattikorkeakoulun kanssa vuonna 2016 ikääntyneiden asuntojen korjaustarpeiden arviointimallin. Arviointimalli auttaa ikääntyneiden asuinolojen kartoittamisessa. (Hakala & Id-Korhonen 2016, 8–10.) Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus ARA myöntää yli 65-vuotialle vähävaraisille avustusta omistamansa omakotitalon tai asunnon korjaamiseen. Avustus on enintään 50 % hyväksytyistä korjauskustannuksissa, mutta joissain erityisissä tapauksissa avustus voi olla jopa 70 %. (ARA.) Lahdessa tehdyssä kyselyssä vain 9 vastanneista oli varautunut ikääntymiseen remontoimalla asuntoaan, mutta heistä yksikään ei ollut saanut tukea varautumiseen.

Ikääntyneillä on edellä mainittujen keinojen lisäksi useita vaihtoehtoisia omaehtoisen varautumisen keinoja, joilla he voivat mahdollistaa itsenäisen asumisensa mahdollisimman pitkään. Asunnon myyminen ja muuttaminen pienempään asuntoon lähemmäs palveluja on tällä hetkellä valtakunnallisesti yleisin käytössä oleva varautumisen keino. Myös Lahdessa kyselyyn vastanneista ikääntymiseen varautuneista suurin osa oli muuttanut lähemmäs palveluja ja vaihtanut asuntonsa pienempään. Parhaassa tilanteessa ikääntyneen muuttaessa pienempään asuntoon tai vuokralle, esimerkiksi seniorivuokra-asuntoon, varallisuutta jää asunnon hinnan jälkeen hoivapalveluiden rahoittamiseen ja hyvinvoinnin lisäämiseen. Ongelmana omistusasunnon myymisessä kuitenkin on se, että kaikilla rahaa ei jää riittävästi, jotta voitaisiin turvata hoivapalvelut elämäkaaren loppuun saakka. Myös Lahdessa rahan riittämättömyys on huolena, sillä kyselyyn vastanneista 13 uskoi, ettei nykyisestä asunnosta saatavat varat riitä ostamaan uutta ikääntyneelle sopivampaa asuntoa.

4.4 Tukea ikääntymiseen varautumiseen

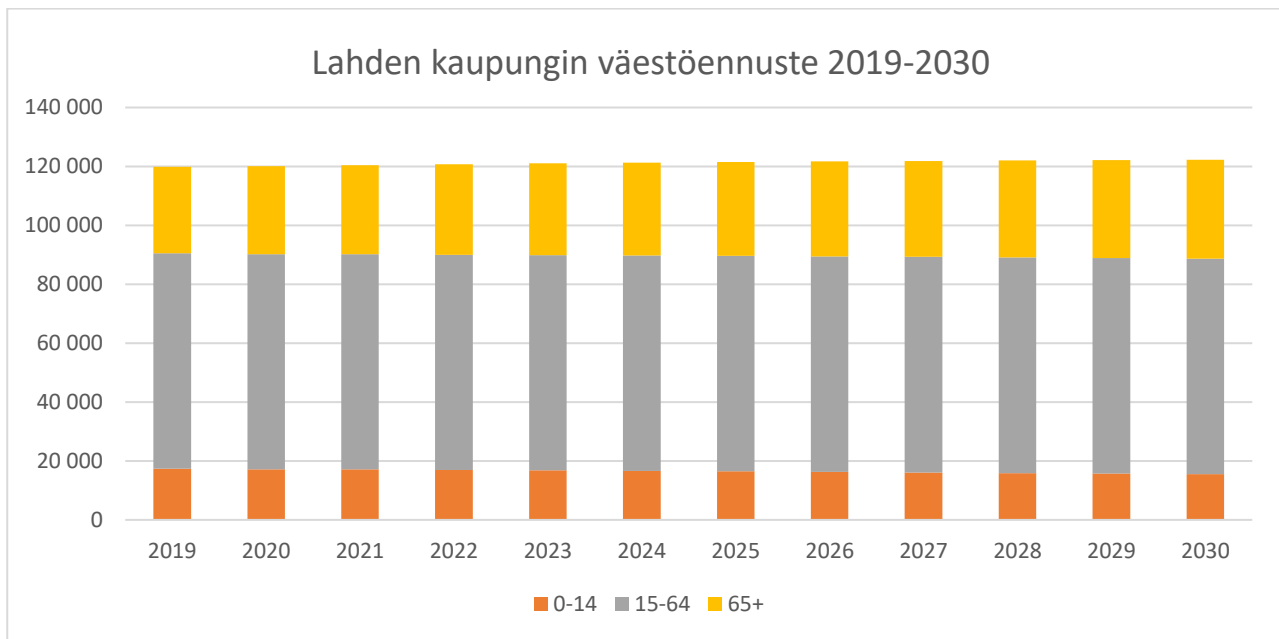
Monelle ikääntyneelle voi olla vaikeaa tietää, kuinka ikääntymiseen kannattaisi omalla kohdalla varautua. Omaisten tuki ja apu on tässä varmasti tärkein, mutta tukea ikääntymiseen varautumiseen on mahdollista saada myös muualta. Kyselyn perusteella Lahdessa tarjolla olevaa tukea ei ole suurissa määrin saatu tai käytetty. Syitä tähän on varmasti useita. Yhtenä syynä on mahdollista pitää sitä, etteivät ikääntyneet ja ikääntyvät tiedä, mistä tukea on mahdollista saada. Kyselyn perusteella ikääntyneet tarvitsevat eniten yleisesti neuvontaa ikääntymiseen varautumiseen ja apua nykyisten asuntojen remontoimiseen. Lähipiirin tukeutuu ikääntymiseen asumiseen liittyvissä ongelmassa usea vastaaja. Suurimmalla osalla vastaajista ei kuitenkaan ole erityisesti tarvetta tuelle asumiseen liittyvissä asioissa. Tämä voi johtua siitä, ettei ikääntymistä ja siihen varautumista ole vielä mietitty.

Lahden palvelutorilla toimii asiakasohjaus Siiri, jossa on tarjolla tietoa ja ohjausta ikääntyneille arjessa vastaan tuleviin asioihin. Siiriin keskitettyjen palveluiden tarkoituksena on tukea ikäihmisten kotona selviytymistä. Palveluneuvojat kertovat tarjolla olevista itsenäistä asumista tukevista vaihtoehdoista ja auttavat asiakasta sopivien palveluiden valitsemisessa. Palveluneuvojat auttavat muiden muassa ikääntyneiden palveluvaihtoehtojen hinta- ja laatuvertailussa sekä järjestävät tarvittaessa laajaa palveluntarpeen selvitystä. Vanhustyön keskusliitto tarjoaa korjausneuvontaa, jonka avulla voidaan arvioida asuntojen korjaus- ja muutostarpeet. Korjausneuvonta auttaa myös korjaustöihin saatavien avustusten hakemisessa. Vanhustyön keskusliiton tarjoama korjausneuvonta on maksutonta yli 65-vuotialle.

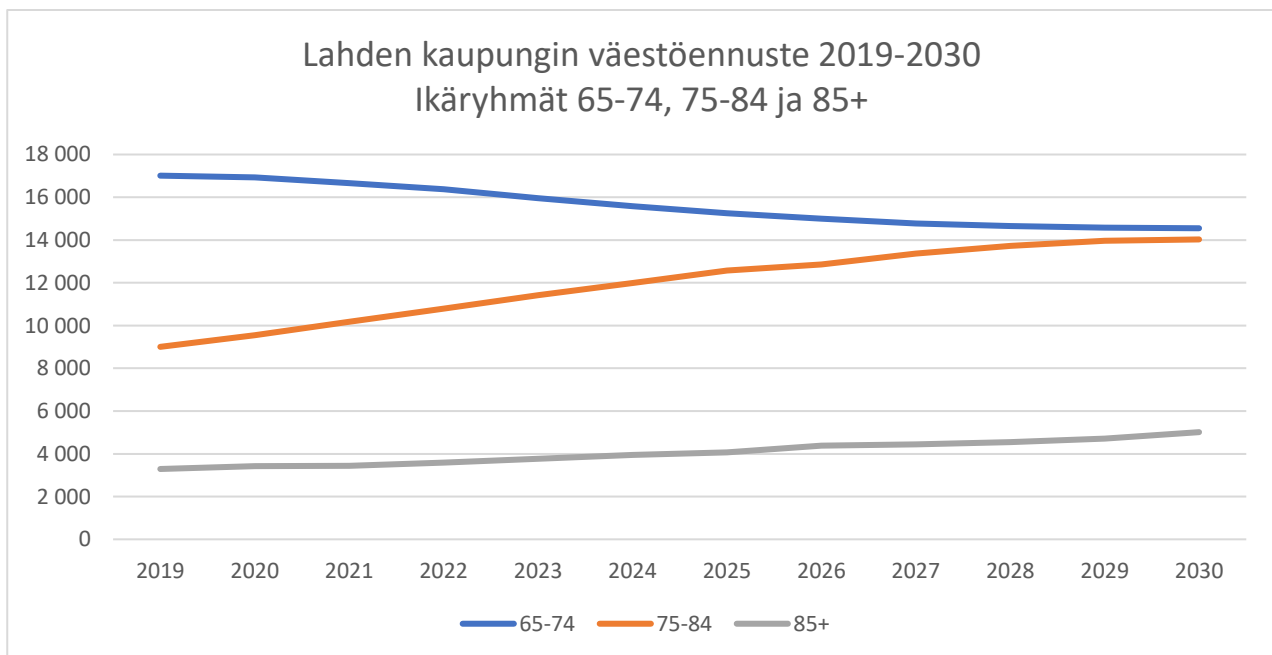
5 IKÄÄNTYVIEN JA IKÄÄNTYNEIDEN TULEVAISUUDENNÄKYMÄ

5.1 Ikääntyneiden asuminen tulevaisuudessa

Kotona asuvien ikääntyneiden määrän noustessa, tarvitaan myös uusia keinoja ja innovaatioita ikääntyneiden asumisen tukemiseen. Ikääntyneille tulisi kehittää heidän tarpeidensa mukaisia ja edullisia asuinvaihtoehtoja. Ikääntyneet itse toivovat usein asumiseltaan vaivattomuutta, esteettömyyttä, kaikenikäistä seuraa sekä yhteisöllisyyttä. Ikääntyneiden eristämistä muusta yhteiskunnasta tulisikin välttää, sillä se saattaa luoda muun muassa eriarvoisuuden tunnetta. Kuvat 39 ja 40 kuvaavat Lahden kaupungin tekemiä väestöennusteita vuosille 2019–2030. Kuvasta 40 nähdään ikääntyneen yli 75-vuotiaiden määrän nousu.

Kuva 39. Lahden kaupungin väestöennuste 2019–2030.

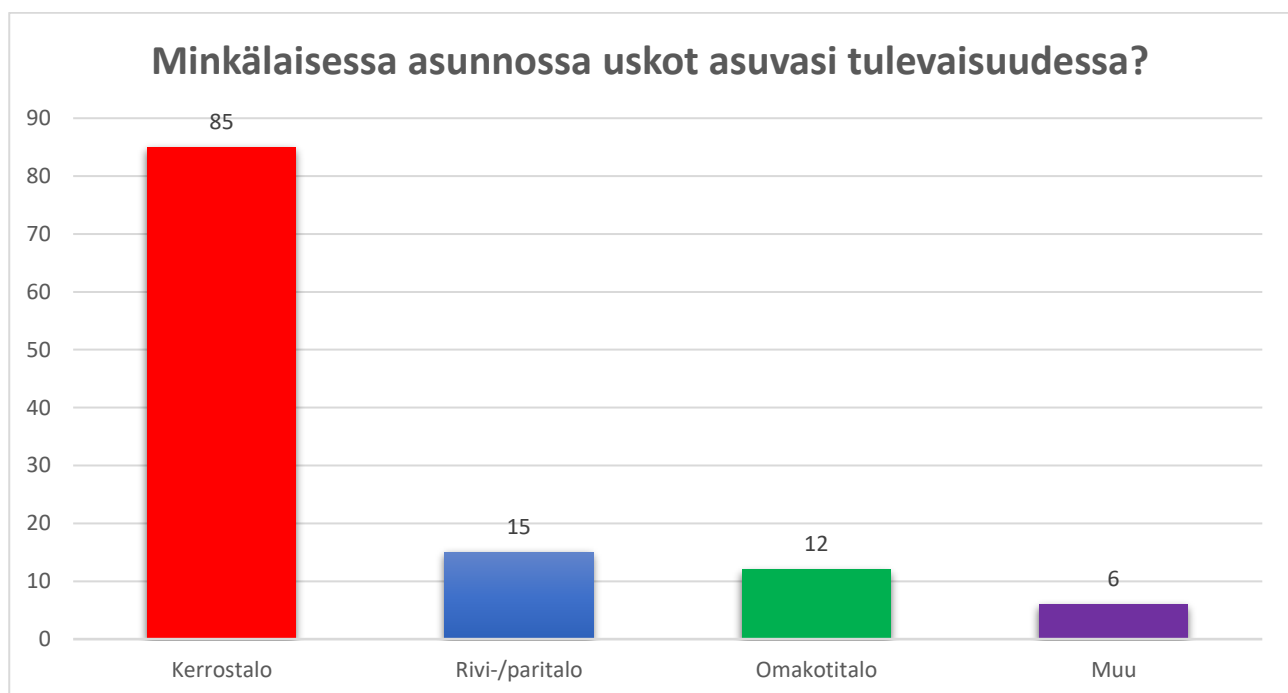

Kuva 40. Lahden kaupungin väestöennuste 2019-2030, ikäryhmät 65-74, 75-84 ja 85+.

Suomessa ja maailmalla on kehitetty useita kokeiluja uudenlaisista asuinympäristöistä, joissa yhteisöllisyyttä ja palveluiden saatavuutta pyritään parantamaan. Yhteisöllisyys on erityisesti yksinasuville ikääntyneille erittäin tärkeää. Yhteisöllinen toiminta edistää hyvinvointia sekä vähentää yksinäisyyden ja turvattomuuden tunnetta. Tällaisia yhteisöllisen asumisen muotoja ovat esimerkiksi palvelualueet ja -korttelit. Ne ovat ikääntyneille suunniteltuja asuinalueita, joissa asumiseen ja hoivaan liittyvät palvelut sekä muut hyvinvointia ja terveyttä edistävät palvelut ovat helposti saatavilla. Asuinalueilla sijaitsee niin tavallisia asuntoja, kuin senioritaloja, asumisyhteisöjä ja palveluasumistakin.

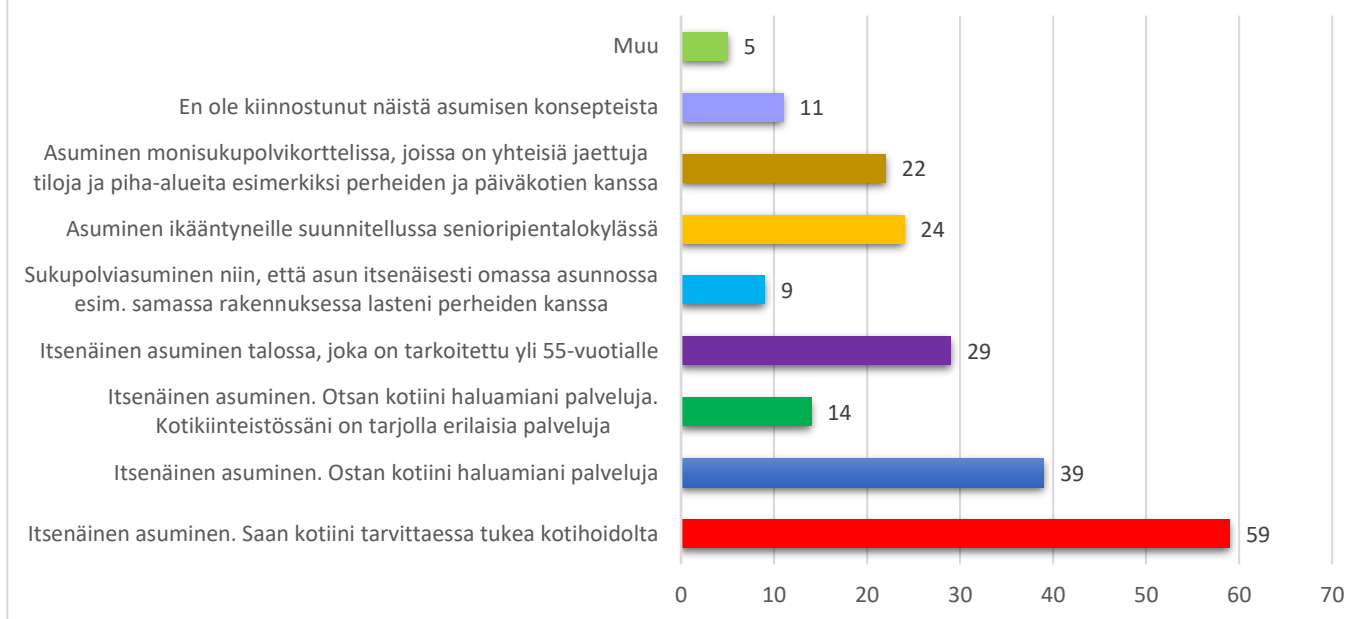
Ikääntyneiden määrän kasvaessa erilaisia ikääntyneille sopivia asuntoja tarvitaan yhä enemmän. Esteettömien ja turvallisten asuntojen määrää voidaan kasvattaa uusien rakennusten rakentamisen lisäksi myös korjausrakentamisella. Korjausrakentamisella mahdollistetaan asuntojen käyttö yhä suuremmalle joukolla. Huoneiston esteettömyyden lisäksi on hyvä huomioida koko asuinrakennuksen esteettömyys. Hissin rakentaminen ei ole ainoa keino tehdä talosta ikääntyneille sopivaa, vaan remontoimassa täytyy myös muistaa esteetön pääsy rakennukseen sekä yhteisten tilojen, kuten pesutuvan ja saunaosaston, esteetön käyttömahdollisuus. Kaikista rakennuksista ei saada korjauksillakaan täysin esteettömiä. Esteettömyyttä tarkastellessa tulee muistaa kiinnittää huomiota asuintilojen lisäksi asuinympäristöön ja palveluiden esteettömään saatavuuteen. Varsinkin ikääntyneiden suosimat palvelut olisi hyvä sijoittaa niin, että niihin olisi esteetön pääsy.

Lahdessa tehdyssä kyselyssä selvästi suurin osa vastanneista uskoi asuvansa tulevaisuudessa kerrostalossa. Rivi- tai paritalossa haluaisi asua 15 (10 %) vastannutta ja omakotitalossa 11 (7 %). Kyselyyn oli listattu myös erilaisia asumismuotoja sekä asumisen konsepteja. 59 (39 %) vastannutta haluaisi tulevaisuudessa asua itsenäisesti kotihoidontuen avulla, 39 (26 %) itsenäisesti hankkien haluamiaan palveluja kotiinsa ja 12 (8 %) itsenäisesti hankkimalla palveluja kotikiinteistönsä tarjoamista palveluista. 29 (19 %) vastaajaa kiinnosti itsenäinen asumien yli 55-vuotiaille tarkoitettu talossa ja 24 (16 %) voisi harkita asuvansa ikääntyneille suunnitellussa senioripientalokylässä. Asuminen monisukupolvikorttelissa, joissa on yhteisiä esimerkiksi perheiden tai päiväkotien kanssa jaettuja tiloja ja piha-alueita, kiinnosti 21 (14 %) vastaajaa. 9 (6 %) vastannutta voisi mahdollisesti asua itsenäisesti omassa asunnossa, mutta samassa rakennuksessa esimerkiksi lasten perheiden kanssa. 11 (7 %) ei ollut lainkaan kiinnostunut näistä asumisen konsepteista. Vastaukset tulevaisuuden asumismuodosta on koottu kuviin 41 ja 42.

Kuva 41. Minkälaisessa asunnossa vastanneet uskovat asuvansa tulevaisuudessa.

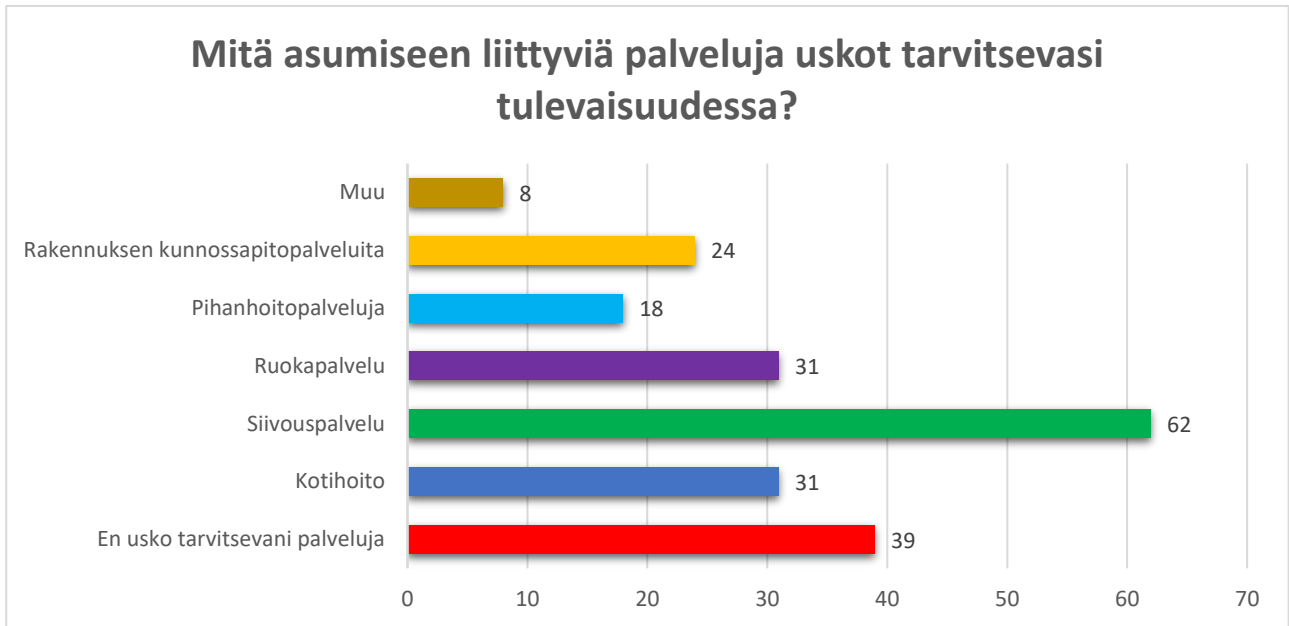
Tulevaisuudessa olisin kiinnostunut seuraavista asumismuodoista/asumisen konsepteista?

Kuva 42. Kyselyyn vastanneiden kiinnostus mainituista asumismuodoista/asumisen konsepteista.

Vapaamuotoisissa vastauksissa ilmeni halu asua paikassa, jossa asuu kaikenlaista porukkaa, ei ainoastaan ikääntyneitä. Kimppa-asunto ikääntyvien ystävien kanssa mainittiin myös. Myös se mihin on tulevaisuudessa varaa, vaikutti vastaajilla tulevaisuuden suunnitelmiin asumisen suhteen.

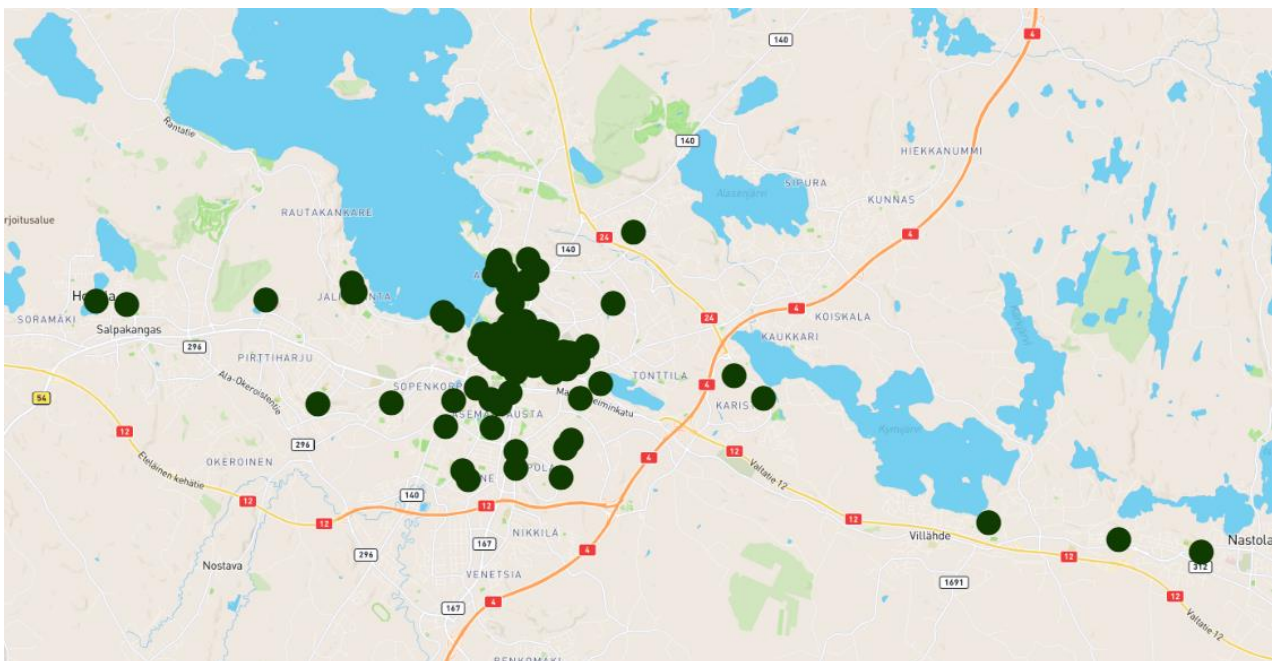
Kyselyyn vastanneilta kartoitettiin asumista tukevien palveluiden käyttöä tulevaisuudessa selvittämällä, millaisia palveluja he uskovat tulevaisuudessa tarvitsevänsä. Vastaukset näkyvät kuvassa 43. 62 (41 %) vastaajaa uskoi tarvitsevänsä siivouspalveluja, 31 (20,5 %) kotihoidon palveluja ja 31 (20,5 %) ruokapalveluja. 24 (16 %) uskoi tarvitsevänsä apua rakennuksen kunnossapidossa ja 18 (12 %) pihanhoidossa. 39 (26 %) vastaajaa ei uskonut tarvitsevänsä mitään asumiseen liittyviä palveluja. Vapaamuotoisissa vastauksissa mainittiin vaikeus arvioida palveluiden tarvetta tulevaisuudessa. Tarvittavina palveluina vastaajat kirjoittivat itse muiden muassa terveydenhoitopalvelut, kauppapalvelut sekä osa tukeutui lasten apuun tarvittaessa. Vastauksista saattoi huomata, ettei asiaa oikein haluta vielä miettiä ja useat vastaajat turvautuivat siihen, ettei mitään asumisen palveluja tulla tarvitsemaan.

Kuva 43. Mitä palveluja kyselyyn vastanneet uskovat tarvitsevasa tulevaisuudessa.

5.2 Lahdessa asuvien ikääntyneiden asuinpaikat tulevaisuudessa

Suurin osa ikääntyneistä haluaa muuttaa tulevaisuudessa lähemmäs palveluja. Keskusta ja sen lähialueet ovat Lahdessa tällä hetkellä ikääntyneiden keskuudessa suosittuja ja kyselystä saaduista vastauksista voidaan havaita ikääntyvien halu muuttaa tulevaisuudessa niin, että keskustan palvelut ovat lähetyillä. Varsinkin haja-asutusalueella asuvat haluaisivat tulevaisuudessa muuttamaan lähemmäs palveluja. Näin ollen ikääntyneiden määrä keskusta-alueella lisääntynee entisestään. Tämä trendi ei ole mikään uusi, sillä nykyäänkin yli 85-vuotiaita asuu selkeästi eniten keskusta-alueella tai alueen tuntumassa. Kuvassa 44 on kyselyyn vastanneiden asuinpaikkoja, joilla he haluaisivat tulevaisuudessa asua.

Kuva 44. Kyselyyn vastanneiden merkintöjä alueista, joilla he haluaisivat tulevaisuudessa asua.

Vertailemalla vastaajien nykyisiä asuinpaikkoja ja paikkoja, joissa vastaajat haluaisivat tulevaisuudessa asua, saatiin suuntaa antavaa tietoa siitä, mistä ja minne ikääntyneet tulevaisuudessa muuttavat. Suosituimpia muuttoalueita olivat selvästi keskustan asuinalueet, jossa varsinkin Paavolan alueelle moni vastaaja tahtoi muuttaa. Toisena muuttoalueena oli Niemen alueelta Ankkurin asuinalue sekä pientä muuttointoa oli havaittavissa myös Jalkarannan asuinalueelle. Näille alueille haluttiin muuttaa erityisesti pientaloalueilta, jotka sijaitsevat kauempana Lahden keskustasta. Tällaisia alueita olivat muun muassa Ahtiala, Kytölä, Hennala, Renkomäki, Nikkilä ja Liipola sekä Kärpänen. Näiltä alueilta haluttiin ensisijaisesti muuttaa keskustaan. Niemen ja erityisesti Ankkurin alueelle muutosta haaveilivat Pohjois-Lahdessa asuvat, kuten Mukkulan ja Kilpiäisten alueen ikääntyneet. Keskustan laitamilta olevilta alueilta, kuten Asemantaustasta ja Kiveriöstä, haluttiin lähikohtaisesti muuttaa ydinkeskustaan. Osa vastanneista haluaisi tulevaisuudessa muuttaa kuitenkin ydinkeskustasta Paavolaan. Paavolaa voidaan siis pitää ikääntyvien ja ikääntyneiden suosimana asuinalueena.

Vertailemalla nykyisiä asuinpaikkoja ja tulevaisuuden toiveiden asuinpaikkoja, voitiin havaita myös selviä alueita, joilla ikääntyvät ja ikääntyneet asuvat nyt ja joilla he haluavat asua myös tulevaisuudessa. Alueihin kuuluivat keskusta, erityisesti Paavolan alue, Ankkuri ja Jalkaranta, joille myös osa kauempana keskustasta asuvista haluaa muuttaa. Keskusta-alueella myös erityisesti Asemantausta sekä Möysä nousivat tässä kohtaa suosioon. Muita tällaisia alueita olivat Karisto, Kivimaa, Liipola, Laune, Kärpänen ja Sopenkorpi sekä Hennala, mutta näiden alueiden kannatus oli selvästi vähäisempää. Alueet ovat sellaisia alueita, joilla ikääntyneitä asuu tälläkin hetkellä melko paljon, poikkeuksena Kariston asuinalue. Kyselyyn vastanneiden tulevaisuuden asuinpaikat tukevat siis paikkatietoaineistoista tehtyjä päätelmiä ikääntyneiden asuinpaikoista tulevaisuudessa.

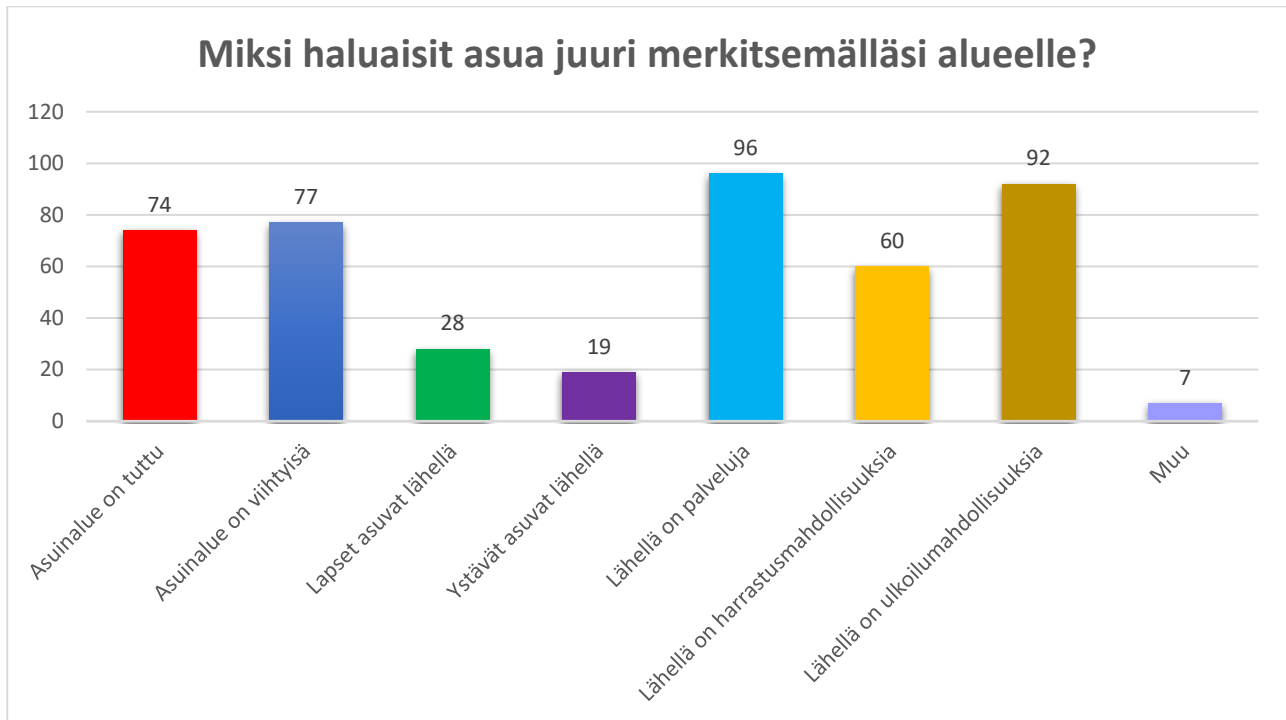
Suosituimpia tulevaisuuden ikääntyneiden asuinalueita tarkastellessa nousi esiin alueita, joissa asumisen mahdollisuudet ikääntyneille olivat jo hyvät. Tällaisena alueena voidaan pitää esimerkiksi Ankkurin aluetta, jossa sijaitsee Lumon ja Lahden vanhusten säätiön seniorivuokra-asuntoja sekä useita ARA:n vuokra- ja asumisoikeusasuntoja. Alueen yli 3 kerroksiset talot ovat hissillisiä. Osa alueen rakennuksista on rakennettu ennen vuoden 2005 esteettömyysmääräyksiä. Alueelta löytyy kuitenkin useita vuoden 2005 jälkeen rakennettuja asuinrakennuksia.

Paavolaa ja koko keskustan aluetta tarkastellessa, alueelta löytyy useampi tehostetun palveluasumisen yksikkö sekä seniorivuokra-asuntoja. Keskustassa on myös useita ARA:n vuokra- ja asumisoikeusasuntoja. Alueen rakennuskanta on kuitenkin melko vanhaa ja esteettömyys saattaa olla monessa asunnossa ongelma. Keskustan yli 3 kerroksisissa rakennuksissa on kuitenkin suurimmassa osassa hissi. Ikääntyneiden suosimalla Paavolan alueella sijaitsee useampi hissiton 3 kerroksinen asuinrakennus. Myös Kartanon alueella hissi puuttuu useasta 3 kerroksisesta ja yli 3 kerroksisesta asuinkerrostalosta. Asemantaustasta löytyy useita 2005 vuoden jälkeen rakennettuja kerrostaloja. Alueella sijaitsee myös 9 seniorivuokra-asuntoja sisältävää rakennusta sekä yksi tehostetun palveluasumisen yksikkö.

Jalkarannan asuntokanta on paikoittain melko omakotitalopainotteista. Alueella sijaitsee kuitenkin jonkin verran myös kerros- ja rivitaloja. Seniorivuokra-asuntoja ei alueella ole, mutta Jalkarannassa sijaitsee kolme tehostetun palveluasumisen yksikköä. Alueen kerrostalot sijoittuvat Kankolan alueelle ja ne on rakennettu ennen vuotta 2005. Yli 3 kerroksiset rakennukset ovat alueella pääsääntöisesti hissillisiä. Alueelta löytyy joitakin 3 kerroksisia rakennuksia, joissa ei ole hissiä. Jalkarannassa on joitakin ARA: vuokra- ja asumisoikeusasuntoja, mutta määrä on vähäinen. Alueella on ikääntyneiden suosimista alueista vähäisin tarjonta ikääntyneille sopivia asumisenvaihtoehtoja.

”Kuinka varaudut ikääntymiseen asumisessasi?” -kyselyyn vastanneiden tulevaisuuden asuinpaikkaan vaikutti selvästi monet asiat. Tärkeimpänä kriteerinä oli, että alue on lähellä palveluja. Vastaajat pitivät tärkeänä myös ulkoilumahdollisuuksia sekä tuttua ja viihtyisää asuinalueita. 60 (40 %) vastaajaa valitsi tulevaisuuden asuinalueekseen alueen, jossa harrastusmahdollisuudet ovat lähellä. 28 (18,5 %) piti tärkeänä lapsien ja 19 (12,5 %) ystävien läheisyyttä. Muita syitä asuinpaikan valitsemiseen olivat hyvät julkiset kulkuyhteydet sekä

tasainen ja esteetön ympäristö. Maiseman ja luonnonläheisyyden mainitsi myös useampi vastaaja kriteerinään asuinpaikan valinnassa tulevaisuudessa. Joillakin vastaajilla oli myös haaveena muuttaa pois Lahdesta. Saadut vastaukset ovat kuvattuna kuvassa 45.

Kuva 45. Mikä vaikuttaa kyselyyn vastanneiden tulevaisuuden asuinalueen valintaan.

Aiemmin tarkastellessa 55–64-vuotiaiden asumispaikkoja, havaittiin ikäluokan suosimina asuinalueina Kärpänen ja Ahtiala. Nämä ikääntyvien suosimat asuinalueet eroavat ikääntyneiden suosimista. Ahtialassa ei ole tällä hetkellä seniorivuokra-asuntoja mutta siellä sijaitsee kaksi tehostetun palveluasumisen yksikköä. Alueella on useita ARA: vuokra- ja asumisoikeusasuntoja. Kärpänessä sijaitsee yksi seniorivuokra-asuntoja sisältävä asuinkerrostalo sekä kaksi tehostetun palveluasumisen yksikköä. Alueella on muutamia ARA:n vuokra- sekä asumisoikeusasuntoja. Alueen 3 kerroksiset rakennukset ovat suurilta osin hissittömiä. Ahtialaa ja Kärpästä voidaan pitää alueina, joissa ei tällä hetkellä asu suuria määriä ikääntyneitä, mutta joissa ikääntyvät asuvat. Näiden alueiden suhteen tulee tulevaisuudessa kiinnittää huomiota. Jos ikääntyvät jäävät asuinalueille asumaan ikääntymisen edetessä, on hyvä huomioida näiden alueiden muutoksen tarve. Alueita suunniteltaessa tulee miettiä, tarvitseeko alueita ja sen asuntoja kehittää ikääntyville sopivimmaksi sekä onko alueelle tarvetta lisätä erilaista asumiskantaa.

5.3 Tulevaisuuden suunnitelmien vaikutus Lahdessa

Ikääntyneiden ja ikääntyvien tulevaisuuden näkymät vaikuttavat selvästi Lahden kaupungin suunnitteluun ja rakentamiseen. Ikääntyneiden määrä kasvaa entisestään ja heidän tarpeensa on tärkeä huomioida nyt ja tulevaisuudessa, vaikka osa kyselyyn vastanneista ikääntyneistä suunnittelee muuttoa toiselle paikkakunnalle. Ikääntyneiden keskuudessa itsenäinen asuminen on lähtökohtainen asumismuoto. Tulevaisuudessa tarvitaan siis yhä enemmän ikääntyneille sopivia rakennuksia ja asuntoja, joihin asumista tukevien palveluiden hankkiminen on mahdollista ja vaivatonta.

Taustatutkimuksen, kerätyn paikkatietoaineiston ja kyselyn perusteella, ikääntyneiden ensisijainen asumisvaihtoehto Lahdessa on kerrostaloasuminen. Uusia kerrostaloja on tälläkin hetkellä Lahdessa rakenteilla useita. Uusien talojen rakentamisen lisäksi tulee muistaa vanhan asuntokannan kunnostaminen. Olemassa

olevia rakennuksia ja asuntoja tulisi kunnostaa ja remontoida, jotta niistä saataisiin mahdollisimman monelle sopivia, esteettömiä asuintaloja. Hissittömissä kerrostaloissa tulisi pohtia hissien rakentamista, jotta kulku ylempien kerrosten asuntoihin olisi myös ikääntyneille mahdollista. Hissien rakentaminen palvelee myös muita asukasryhmiä, kuten vaunujen kanssa liikkuvia lapsiperheitä. Asuntojen kunnostamiseen tulisi saada helposti neuvoa ja tukea. Ikääntyneille asuntojen kunnostaminen saattaa tuntua liian työläältä, joten kunnostamiseen kannustamiseen tarvitaan selvästi toimia myös Lahdessa. Asuntojen muuttaminen esteettömiksi ei edesauta ainoastaan ikääntyneitä, vaan kaiken ikäisiä asunnossa asuvia. Esteetön ja turvallinen koti mahdollistaa asumisen asunnossa myös tulevaisuudessa elämän tilanteiden muuttuessa. Vaikka suurin osa ikääntyvistä aikoo tulevaisuudessa asua kerrostalossa, myös pientaloille on asukkaita. Pienet rivi- ja omakotitalot lähellä keskustaa ja palveluja ovat varmasti ikääntyneidenkin mieleen.

Tärkeimpänä kriteerinä ikääntyneiden asumisessa ja ikääntyneille sopivan rakennuskannan rakentamisessa sekä nykyisen rakennuskannan korjaamisessa tulisi huomioida palveluiden saatavuus alueella. Palveluiden olisi hyvä sijoittua asuntoihin nähden niin, että pääseminen niihin olisi vaivatonta ja esteetöntä. Kaikkia palveluja ei ole mahdollista sijoittaa joka puolelle Lahtea. Kaupungilla on mahdollisuus vaikuttaa ainoastaan hallinnoimiensa palveluiden sijoittamiseen. Esimerkiksi lähikauppojen osalta yritykset tekevät lopulliset päätökset, vaikka kaupunki voi kaavoituksen ja maapolitiikan avulla edistää ja tukea sopivan lähikauppaverkon muodostumista. Tässä korostuukin julkisen liikenteen tärkeys sekä palvelulinjojen roolit. Palveluiden saatavuus on hyvä taata, joko sijoittamalla ikääntyneiden asunnot lähelle palveluja tai mahdollistamalla julkisen liikenteen vaivaton käyttö.

Kuten muutkin lahtelaiset myös ikääntyneet pitävät tärkeänä ulkoilua ja luonnonläheisyyttä. Ulkoilemalla ja itsestään huolta pitämällä ikääntynyt tukee omaa itsenäistä asumistaan mahdollisimman pitkään. Ikääntyneille sopivaa asuinkantaa rakentaessa tulisikin myös huomioida alueen ulkoilumahdollisuudet ja lähiympäristön turvallisuus. Ulkoileminen alueilla tulisi olla helppoa ja esteetöntä, jotta mahdollisimman moni alueella asuva, eri taustat omaava ulkoilija, pystyisi hyödyntämään ulkoilumahdollisuuksia. Turvaa ulkoiluun tuovat myös katuosuuksien ja ulkoilureittien valaistus sekä kunnossapito. Näihin kaupunkisuunnittelussa on hyvä kiinnittää huomiota suunniteltaessa alueita, joilla ennustetaan ikääntyneiden määrän kasvua muuttoliikkeen seurauksena sekä alueille, joille sijoittuu nykyistä tai uutta ikääntyneille suunnattua asumista tai palveluja. Turvalliseksi, esteettömäksi ja viihtyisäksi suunniteltu kaupunkiympäristö on hyvää kaupunkiympäristöä kaikille käyttäjilleen.

Ikääntyneiden asumista tukevien palveluiden käyttöön suhtaudutaan Lahdessa melko neutraalisti. Kyselyyn vastanneiden palveluiden käyttö on ollut vastaushetkellä vähäistä. Suurin osa vastaajista oli kuitenkin iältään 55–74. Ikääntymisen alkaessa asumista tukevien palveluiden tarve ei kaikilla ole vielä suurta, joka vaikuttaa siihen, ettei vastanneiden kesken asumista tukevat palvelut ole vielä ajankohtaisia. Tulevaisuudessa palveluja koettiin tarvittavan enemmän, joka myös selvästi indikoi palvelun tarpeen lisääntymistä iän lisääntyessä. Vaikka osa ei selvästi halunnut miettiä vielä, mitä palveluja tulevaisuudessa mahdollisesti tarvitsee, moni uskoi niitä tarvitsevänsä. Lahdessa asumista tukevien palveluiden tarve ei tule ainakaan laskemaan ja niiden kirjo onkin hyvä pitää kattavana ja mahdollistaa palveluiden käyttö kaikille halukkaille, jotta kotona voitaisiin asua mahdollisimman pitkään.

6 HANKKEEN TULOKSET JA VAIKUTUKSET

6.1 Hankkeen tulokset

Hankkeen avulla on muodostettu kuvaa Lahden alueella asuvien ikääntyvien ja ikääntyneiden asumisesta ja asumisen tarpeista. Hankkeen aikana laadittujen paikkatietoanalyysien perusteella voidaan todeta, että Lahden ikääntyvät ovat hajautuneet melko laajalle alueelle. Iän lisääntyessä halutaan muuttaa asumaan lähemmäs keskustaa ja sen palveluja. Näin osa asuinalueista vapautuu uusien asukkaiden käyttöön ja asuinalueilla syntyy kiertoa. Tämä kierto on hyvä havaita kaupunkia suunnitellessa ja rakentaessa. Lisäksi kaupunkia suunnitellessa on hyvä muistaa ja hahmottaa elämäntapojen ja valintojen kirjo. Ikääntyneet ovat muiden ikäryhmien tavoin heterogeeninen ryhmä, joiden tarpeet ja valinnat asumisenkin suhteen vaihtelevat. Suunnittelussa tulee muistaa myös mahdollisten alakeskusten rooli palvelujen tarjonnassa.

Ikääntyneiden asumisen palveluiden suhteen hankkeessa saatiin melko selkeää tulosta. Kyselystä saatu otos on kuitenkin todella pieni ja toimii vain suuntaa antava tietona. Kyselyyn vastanneet ikääntyvät eivät Lahden alueella käytä heille kohdennettuja asumisen palveluja. Tieto palveluiden saannista sekä neuvonta palveluiden käyttämiseen on osalle ikääntyneistä puutteellista. Palveluiden käyttöön tulevaisuudessa suhtaudutaan kuitenkin melko neutraalista ja välttämättömien palveluiden käyttö arjen sujuvoittamiseksi tunnustetaan. Palveluiden määrä ja kattavuus Lahden alueella on laaja ja varmasti kaikille sopivia palveluja on saatavilla. Tulevaisuudessa ikääntyvät Lahdessa olivat selvästi kiinnostuneita palveluiden käytöstä, joten asumista tukevien palveluiden määrää ei tulisi ainakaan vähentää eikä saantia hankaloittaa. Palvelut ovat merkittävässä roolissa, jotta ikääntyneet voivat asua kotona mahdollisimman pitkään.

Palvelut yleisesti ovat Lahdessa keskittyneet keskusta-alueelle. Lahden keskustasta löytyvät ikääntyneiden suosimat pankki- ja postipalvelut sekä monet lupavirastot. Lahden ydinkeskustassa, TRIO-kauppakeskuksessa, sijaitsee Lahti-Piste, josta löytyy myös ikääntyneiden palveluneuvontapiste. Keskustasta kulkee myös kattavat joukkoliikenneyhteydet ympäri Lahtea. Terveysasemia Lahdessa on useita ja hieman syrjässä sijaitsevaan Päijät-Hämeen keskussairaalaan kulkee joukkoliikenneyhteys. Palveluiden saatavuus ikääntyneille on merkittävää. Kyselystä saatujen vastausten perusteella eniten asuinympäristön valintaan vaikuttaa alueen palvelut ja palveluiden saatavuus. Onkin hyvä pitää huolta siitä, että palvelut ovat kaikkien alueella asuvien saatavilla ja palveluihin on pääsy kaikkialta kaupungista.

Tulevaisuudessa ikääntyneiden määrän lisääntyminen lisää erilaisten ikääntyneiden suosimien palveluiden tarvetta. Palveluiden suunnittelu vaatii laaja-alaista yhteistyötä, sillä eri palveluntuottajia on useita. Tulevaisuudessa palvelutkin kokevat muutosta digitalisaation kiihtyessä. Ikääntyneistä yhä useampi pystyy hoitamaan monia asioita, kuten pankki- ja virastoasioita sekä kauppatilauksia, etänä, jolloin paikan päällä kaupassa tai virastoissa ei enää tarvitse käydä samalla tavalla kuin ennen. Lahdessa ikääntyneiden koulutustaso saattaa tuoda tähän kuitenkin omat haasteensa. Matalasti koulutettuja ikääntyneitä saattaa olla vaikeaa saada nettipalveluiden äärelle. Lahdessa on syytä kiinnittää tähän huomiota palveluita suunnitellessa ja kehittäessä. Terveystarpeita ikääntyneiden määrän lisääntyminen varmasti kuormittaa entisestään ja terveydenhuollonpalvelut onkin hyvä pitää mielessä kaupunkia kehittäessä. Kaupunkisuunnittelussa on hyvä huomioida myös 2016 Lahden kanssa yhdistyneen Nastolan ikääntyneiden palvelun tarve ja kaupunginosan palveluverkoston kehittäminen ikääntyneille sopivaksi. Alueella asuu ikääntyviä ja ikääntyneitä syrjäisilläkin alueilla ja heidän tarpeensa on hyvä muistaa aluetta suunnitellessa. Ikääntyneille on mahdollistettava aktiivisen arjen ylläpitäminen esimerkiksi lähiharrastusmahdollisuuksia ylläpitämällä. Aktiivinen arki ylläpitää ikääntyneen hyvää kuntoa, joka edesauttaa ikääntyneen itsenäistä asumista mahdollisimman pitkään. Palveluiden saavutettavuus vaatii kattavan julkisen liikenteen verkoston. Palvelulinjat toimivat tukena ikääntyneille, joille esimerkiksi tavallisen reittilinjojen käyttö on jostain syystä hankalaa. Julkinen liikenne mahdollistaa palveluiden käytön, jotka eivät sijoitu esimerkiksi omalle asuinalueelle.

Vastaajien kesken ikääntymisen varautumisessa asumisessa oli eroja. Varautumiseen selvästi vaikutti asumismuoto sekä koulutus- ja tulotaso. Myös, sillä oliko vastaaja eläkkeellä, oli vaikutusta vastaajien varautumiseen. Mitä paremmin saadaan ikääntyviä varautumaan asumisessaan ikääntymiseen, sitä paremmin voidaan varmistaa heidän itsenäinen asumisensa mahdollisimman pitkään. Varautumiseen tulisi siis kannustaa, varsinkin niitä ryhmiä, joilla varautuminen oli muita vähäisempää. Myös varautumattomien ryhmien tunnistaminen auttaa heidän ikääntymisensä mukanaan tuomien toimenpiteiden ennakoinnissa.

Lahdessa on paljon vanhaa asuntokantaa, joka olisi hyvä saada ikääntyneidenkin käyttöön. Lahden kaupungin tarjoama hissiavustus on hyvä esimerkki siitä, miten vanhan asuntokannan kunnostamista voidaan tukea. Erilaiset ikääntyville myönnettävät remonttiavustukset olisi myös hyvä tuoda enemmän ikääntyneiden ja varsinkin ikääntyvien tietoisuuteen. Olemassa olevan asuntokannan remontointi esteettömäksi ja turvalliseksi ei ole vain ikääntyneitä hyödyttävä asia. Ikääntyneet kaipaavat neuvoa ja tukea asuntojen kunnostamiseen. Asuntojen kunnostamisesta hyötyvät ikääntyneiden lisäksi myös muut asukasryhmät.

Uudisrakentaminen Lahden alueelle on vilkasta ja myös ikääntyneille tarkoitettuja asuntoja on tarjolla useissa uudiskohteissa. Uudisrakennukset ovat lähtökohtaisesti kaikki esteettömiä. Samoin kaupunkiympäristön esteettömyydelle on nykyisin tiukat vaatimukset uusien asuinalueita tai muutoksia suunniteltaessa. Ikääntyneiden näkökulmasta uusilla asuinalueilla ja täydennysrakentamiskohteissa tärkeää on lähiympäristön esteettömyys ja kunnossapito. Asuinalueiden olisi hyvä olla mahdollisimman selkeitä ja turvallisia. Hyvä valaistus, riittävät leveät jalankulkuväylät ja penkit luovat turvallisen alueen myös ikääntyneille liikkuja.

Uudenlaiset ikääntyneiden asumisen innovaatiot ja jo tutut senioriasunnot kiinnostavat selvästi osaa Lahdenkin ikääntyvistä. Asuntomarkkinoilla ei varmasti suurta muutosta ole tulossa, mutta uusien asumisvaihtoehtojen ja asumismuotojen kehittyessä sekä ikääntyneiden määrän kasvaessa, kiinnostus ikääntyneiden eri asumismuotoihin varmasti nousee. Seniorivuokra-asuntoja on Lahdessa jo tällä hetkellä jonkin verran. Myös muita vaihtoehtoja senioriasuntojen kannalta on hyvä tutkia kaupungissa. Asumisvaihtoehtojen valintaa ja kysyntään vaikuttaa selvästi asuntojen asumiskustannukset. Asumiskustannukset olisi hyvä pitää kohtuullisina, jotta mahdollisimman monelle halukkaalla olisi mahdollisuus valita itselle mieluinen asumismuoto.

6.2 Tulosten kestävyys ja hyödyntäminen

Hankkeen myötä on saatu hyödyllistä tietoa, jota voidaan käyttää jatkossa kaupunkisuunnittelun apuna turvattaessa ikääntyneiden asumista Lahdessa. Ennakoimalla pyritään mahdollistamaan ikääntyneiden itsenäinen asuminen kaupungissa mahdollisimman pitkään. Kysely vahvasti selvästi ajatusta siitä, että ikääntyvät ja ikääntyneet haluavat lähtökohtaisesti asua itsenäisesti. Vuokra-asumien on yleistä ja erilaiset asumismuodot selvästi kiinnostavat ikääntyviä. Kyselyyn vastanneet ovat Lahdessa suunnitelleet melko vähän ikääntymistään ja varautuminen ikääntymiseen on ollut kohtalaista. Tähän on hyvä kaupungissa kiinnittää huomiota ja pyrkiä informoimaan ikääntyviä varautumisen hyödyistä.

Hankkeen aikana kerätyt paikkatietoaineistot ovat kattavia ja niiden avulla pystytään hyvin suunnittelemaan ikääntyvien asumista. Paikkatietoaineistot antavat suuntaa sille, missä ikääntyneitä asuu ja millä alueilla on tarpeen tulevaisuudessa suunnitella uudenlaisia asumismuotoja ja ratkaisuja. Paikkatietoaineisto on myös hyvin apuna alueiden kiertoa suunniteltaessa. Aineiston avulla voidaan myös tutkia, millaisia muutoksia ikääntyneiden asuinalueille olisi hyvä tehdä tulevaisuudessa, jotta alueet tukisivat ikääntyneiden asumista. Muutokset koskevat esimerkiksi kulkuväylien kunnossapitoa, valaistusta, ikääntyneiden asumisvaihtoehtojen tarjontaa alueilla, asuntojen esteettömyyttä sekä hissejä. Kaikkein näistä ei kaupunki voi vaikuttaa ja siksi aineistot, sekä niistä tehdyt analyysit ovat hyväksi myös muille toimijoille sekä ikääntyneille itselleen.

Vaikka tietoa saatiin paikkatietoaineistojen pohjalle kerättyä paljon, kaikkea suunniteltua tietoa ei saatu kerättyä tämän hankkeen puitteissa. Tiedon keruun hajanaisuus ja tietojen vaikean päivitettävyyden loivat omat

haasteensa esimerkiksi ikääntyneiden harrastetoiminnan paikkatietoaineiston kehittämiseksi ja teeman toteuttaminen vaatii jatkokehitystä. Muilta osin paikkatietoaineistosta saatiin kuitenkin kattava ja sen avulla pystytään havainnoimaan ikääntyneiden asuinalueita ja palveluja sekä niiden mahdollisia muutostarpeita.

Kyselyn tuloksia tarkastellessa on hyvä muistaa, että vastaukset on saatu suppealta ryhmältä, jolle nettikyselyyn vastaaminen oli luontevaa. Lahdessa asui vuonna 2020 yhteensä hieman yli 45 000 yli 55-vuotiasta. Heistä vain 151 vastasi ikääntyneiden kyselyyn. Tämä on 0,34 % Lahden yli 55-vuotiaista ja 0,13 % Lahden koko kaupungin väestöstä. Vastauksia voidaan siis pitää vain suuntaa antavina, pienen ryhmän mielipiteenä. Suurin osa vastaajista on ollut naisia ja kuulunut ikäryhmiin 55–64 ja 65–74. Erityisesti ikääntyvien ja ikääntyneiden miesten mielipide ja ajatukset ikääntymisestä ovat jääneet melko vähäisiksi. Kyselyyn voidaan siis nähdä edustavan enemmän Lahden alueella asuvien ikääntyvien ja ikääntyneiden naisten näkemystä ikääntymisestä ja siihen varautumisesta. Myös yksinasuvien osuus oli vastanneista melko suuri, joten vastaukset peilaavat myös jonkin verran yksinasuvien tarpeisiin.

”Ikäihmisten paikat ja asumisen tarpeet” -hankkeesta saatuja tuloksia voidaan ennakkosuunnitelmien mukaan hyödyntää monella eri sektorilla. Erityisen tärkeitä tulokset ovat kaupunkisuunnittelun ja palvelujen kannalta. Tulosten avulla kaupungin rajallista varallisuutta on helpompaa kohdentaa ikääntymisen asumisen osalta oikeisiin paikkoihin. Suunniteltaessa ja rakentaessa tulee huomioida eri vaihtoehtojen luominen niin, että ne ovat ikääntyneille kannattavia. Esteettömyys ja turvallisuus on ikääntyneiden asumisessa kaikkein tärkeimmässä roolissa. Palveluiden helppo saatavuus takaa ikääntyneille vaivattoman elämisen. Hankkeen aikana saatiin myös hyvää osviittaa ikääntyvien varautumisesta ja näin ollen tuloksia voidaan hyödyntää myös hyvinvointisuunnitelman valmistelussa varautumisen tukemisessa. Hankkeesta saadut tulokset hyödyntävät varmasti myös kolmatta sektoria. Lahden kaltaiset keskisuuret kaupungit, joiden asukkaat ikääntyvät kovaa vauhtia, voivat myös hyötyä hankkeen tuloksista ja saada suuntaa omaan kaupunkisuunnitteluunsa ja ikääntyneiden asumisen tarpeisiin vastaamiseen.

7 YHTEENVETO

Ikääntyneiden määrän kasvaessa Lahdessa, tulee ikääntyvien ja ikääntyneiden asumisen ja sen tarpeiden ottaa huomioon myös kaupunkisuunnittelussa. Ikääntyneiden määrä tulee kasvamaan entisestään, joten tarvitaan yhä enemmän ikääntyneiden asumista palvelevia asuntoja. ”Ikäihmisten paikat ja asumisen tarpeet” -hankkeen tavoitteena oli selvittää, millaisia muutoksia Lahden asuntomarkkinoilla tapahtuu lähitulevaisuudessa, sekä millaisia tarpeita on odotettavissa kaupungin palveluverkkoon. Tulosten avulla voidaan kaupungin niukkoja resursseja tulevaisuudessa kohdentaa oikeisiin paikkoihin. Hankkeen aikana kerättiin kaupungin ikääntyneisiin liittyvää paikkatietoaineistoja, joiden pohjalta laadittiin analyyskejä sekä järjestettiin ikääntyneille sähköinen kysely, jonka avulla kerättiin ikääntyneiden omia näkemyksiä ikääntymiseen varautumisesta ja ikääntyneiden palvelutarpeesta. Paikkatietanalyysseistä ja kyselystä saatuja vastauksia vertailemalla pystyttiin luomaan päätelmiä siitä, millaisia tarpeita on odotettavissa kaupungin palveluverkkoon, millaisia muutoksia tarvitaan mahdollisesti asuntomarkkinoilla. Hankkeen aikana saatiin myös tärkeää tietoa siitä, että miten ja missä ikääntyvät ja ikääntyneet asuvat.

Suurin osa Lahden ikääntyvistä ja ikääntyneistä asuu tavallisissa asunnoissa itsenäisesti. Kerrostaloasuminen on ikääntyneiden keskuudessa kaikkein suosituinta. ”Kuinka varaudut ikääntymiseen asumisessasi?” -kyselyyn vastanneiden ikääntyneiden asuinalueen valintaan vaikuttavat eniten alueen palvelut ja niiden saataavuus sekä asunnon ja asuinympäristön esteettömyys. Lahdessa asuinalueen valinnassa tärkeänä koettiin myös ulkoilumahdollisuuksia ja luonnon läheisyyttä. Lahdessa ikääntyneille on tarjolla useita erilaisia asumisvaihtoehtoja. Kohtuuhintaisia ARA-asuntoja ja seniorivuokra-asuntoja on Lahdessa tarjolla runsaasti. Itsenäisen asumisen lisäksi ikääntyneiden tehostetun palveluasumisen yksiköitä on Lahdessa sekä Päijät-Hämeen Hyvinvointiyhtymän ja yksityisten palveluntarjoajien tarjoamina. Ikääntyneiden itsenäistä asumista tukevia palveluja on alueella paljon ja palveluntarpeenarviointiin sekä oikeiden itsenäistä asumista tukevien palveluiden valitsemiseen on kaupungissa tarjolla ikääntyneiden palveluneuvonnassa.

Ensisijaisesti hankkeen aikana saatiin vahvistusta ajatuksille ikääntyvien ja ikääntyneiden asumisesta. Lahdessa ikääntyneille asumisessa on tärkeintä itsenäisyys. Palvelut ostetaan mieluiten itse omaan asuntoon ja omassa asunnossa itsenäisesti asuminen on monelle ikääntyvälle lähtökohtainen asumismuoto. Varautumiseen ja varautumisen keinoihin kaupungissa kaivataan selvästi enemmän apua ja neuvontaa. Varautumiseen vaikuttaa ikääntyneiden nykyisen asumismuodon lisäksi sosioekonominen asema yhteiskunnassa. Tähän on hyvä jatkossa kiinnittää yhä enemmän huomiota. Varautumisen tärkeydestä on hyvä tiedottaa ja saada ikääntyvät ajattelemaan omaa ikääntymistään ja asumistaan tulevaisuudessa. Ikääntyneiden oma varautuminen ja ennakointi mahdollistaa omannäköisen ja mielekkään asumisen. Varautuminen auttaa myös luomaan ikääntyneille sopivia asumisolosuhteita, kun ikääntyneiden toiveiden kirjoa pystytään paremmin havainnoimaan ja näin toiveet asumisen suhteen voidaan paremmin toteuttaa.

Lahdessa useat ikääntyneet viihtyvät tietyillä asuinalueilla. Isoin suosio on keskustan asuinalueilla. Myös Niemmen alue, siellä erityisesti Ankkurin asuinalue, on suosittua ikääntyneiden ja ikääntyvien kesken. Alueilla on jonkin verran ennen vuoden 2005 rakennettuja taloja, joissa esteettömyys saattaa vaikuttaa asuntojen sopivuuteen ikääntyneiden asumiseen. Erityisesti keskustan alueella on vanhaakin asuntokantaa. Ankkurin rakennuksista iso osa on rakennettu 2000 luvun taitteessa, joten alueelta löytyy myös uudempaa asuntokantaa. Alueilla on myös jo ikääntyneille sopivia asuntoja, kuten seniorivuokra-asuntoja ja tehostetun palveluasumisen yksiköitä. Vanhan asuntokannan korjaamiseen tulee jatkossa kiinnittää yhä enemmän huomiota, jotta mahdollisimman moni asunto saataisiin suuremman asukaspotentiaalinkin käyttöön. Lahdessa ikääntyvät ja ikääntyneet kaipaavat selvästi esteettömiä asuntoja, esteettömiltä asuinalueilta, joissa palvelut ovat helposti saatavilla.

Ikääntyneiden toiveet omasta asuinalueesta ovat usein arkisia. Ikääntyneet kaipaavat turvallisia, helppokulkuisia ja esteettömiä asuinalueita. Ikääntyneiden asumisessa myös yhteisöllisyydellä on oma merkityksensä.

Erilaiset yhteiset asuintilat, ikääntyneiden yhteiset kokoontumispaikat sekä yhteistoiminta luovat ikääntyneille yhteisöllisyyden tunnetta. Varsinkin yksinasuvien tarve yhteisölliseen kanssakäymiseen on tärkeää. Yli-sukupolvinen toiminta auttaa siinä, ettei eristäytymistä synny.

Itsenäinen asumisen ja asumista tukevien palveluiden tulisi toimia toisiaan tukevina kehitysalueina. Lahdessa asumista tukevia palveluita halutaan ostaa ja ottaa itse sen verran kuin on tarve. Tarpeen arviointiin ja asumisen vaihtoehtoihin kaivataan alueella neuvoa, ohjausta ja tukea. Hyvällä asumisen kehittämällä sekä hyvillä asumista tukevilla palveluilla pystytään jatkossa vähentämään hoivapalveluiden tarvetta. Tulee kuitenkin muistaa, että tehostettua palveluasumista tullaan aina tarvitsemaan. Lähtökohtana kuitenkin ikääntyneiden keskuudessa Lahdessa on, että asukas asuu kotonaan ja palvelut liikkuvat tarpeen mukaan.

Hankkeelle asetettuja tavoitteita tarkastellessa, niihin on saatu kattavia vastauksia eri tietolähteistä. Lahden asuntomarkkinoilla ei ole odotettavissa suuria muutoksia, vaan trendi jatkuu entisellään. Lahdessa asuvat ikääntyvät ja ikääntyneet ovat kiinnostuneet monipuolisista ja yhteisöllisyyttä korostavista asumisen ratkaisuista, kuten erilaisista palvelu- ja sukupolvikortteli ratkaisuista. Itsenäinen asuminen on kuitenkin monelle lähtökohtainen vaihtoehto. Asuntotuotannon monimaisuus on mahdollista varmistaa uudisrakentamisella. Asutusta tulee lisätä varsinkin palveluiden läheisyyteen sekä hyvien joukkoliikenneyhteyksien äärelle. Kaavoituksella voidaan suunnata uutta rakentamista entistä monipuolisempaan suuntaan esimerkiksi monisukupolviratkaisuilla. Kaavoituksessa huomioidaan esteettömyys ja saavutettavuus koko suunniteltavan alueen osalta, eikä vain yksittäisten rakennusten kohdalla. Korjausrakentamista tukemalla ja kannustamalla mahdollistetaan jo olemassa olevan asuntokannan soveltuminen yhä useamman asukkaan käyttöön. Suuressa roolissa tässä on hissien jälkiasentaminen sekä asuntojen remontoiminen esteettömiksi. Täytyy kuitenkin muistaa, ettei jälkiasentamalla hissejä voida kaikkia kohteita muuttaa esteettömiksi. Jälkiasennuksen toteuttaminen vaatii yhtiökokouksen hyväksynnän ja taloudellista sitoutumista. Prosessi saattaa olla aikaa vievä ja vaativa. Sisätilojen korjaukset edellyttävät tukien lisäksi myös asukkaiden omaa varallisuutta, jonka puute saattaa olla esteenä korjausten tekemiseen.

8 LÄHTEET

ARA Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus. 2019. Lahden ensimmäinen aravatalo on kulttuurihistoriallisesti merkittävä kohde. Saatavissa: [https://www.ara.fi/fi-FI/ARA/ARA_70/Lahden_ensimmainen_aravatalo_on_kulttuur\(53553\)](https://www.ara.fi/fi-FI/ARA/ARA_70/Lahden_ensimmainen_aravatalo_on_kulttuur(53553))

ARA Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus. Korjausavustus iäkkäiden ja vammaisten henkilöiden asuntojen korjaamiseen. Saatavissa: https://www.ara.fi/fi-FI/Lainat_ ja_avustukset/Korjausavustukset/Korjausavustus_iakkaiden_ ja_vammaisten_henkiloiden_asuntoihin

Arolinna, S. Jalava, J. Lahtinen, H. Tyvimaa, T. Vuorela, M. 2017. Ikääntyneiden asumisratkaisujen tarve ja toteutus. Saatavissa: file:///C:/Users/pulkkinen_j/Downloads/ik%C3%A4%C3%A4ntyneiden%20asumisratkaisujen%20tarve%20ja%20toteutus,%202017.%20YMr_16_2017.pdf

Haapakorva, P. Hämeenniemi, R. Hätälä, J. Kaasalainen, T. Kortelainen, J. Luomala, N. Luukkonen, T. Oosi, O. Välikangas, K. 2020. Ikääntyneiden asuminen – ennakointi ja varautuminen kunnissa. Saatavissa: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162584/VNTEAS_202_55_ikaeva.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Hakala, S. Id-Korhonen, A. 2016. Omassa kodissa. Ympäristöministeriö. Saatavissa:

[file:///C:/Users/pulkkinen_j/Downloads/YMr_6_2016%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/pulkkinen_j/Downloads/YMr_6_2016%20(1).pdf)

Ikääntyneiden palveluneuvonta. 2021. Ikäihmisten palveluopas. Saatavissa: <https://ikaantyneidenpalveluneuvonta.fi/wp-content/uploads/2020/11/PalveluopasLahti101120.pdf>

Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista 28.12.2012/980. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2012/20120980>

Manssila, S. 2020. Ikäihmisten asumiseen uudet ideat ovat tervetulleita. Saatavissa: [https://www.ara.fi/fi-FI/Tietopankki/ARAviesti/ARAviestin_verkkoartikkelit/ikaahmisten_asumiseen_uudet_ideat_ovat_t\(58709\)](https://www.ara.fi/fi-FI/Tietopankki/ARAviesti/ARAviestin_verkkoartikkelit/ikaahmisten_asumiseen_uudet_ideat_ovat_t(58709))

Martikainen, P. Nihtilä, E. 2004. Ikäihmisten yksinasuminen Suomessa vuosina 1970–2000. Saatavissa: <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/100323/204nihtila.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Pitkänen, K. Rehunen, A. Strandell, A. 2020. Miten kaupungistuminen ja väestön ikääntyminen vaikuttavat vapaa-ajan asumisen suosioon. Saatavissa: file:///C:/Users/pulkkinen_j/Downloads/88575-Artikkelin%20teksti-159360-2-10-20200610.pdf

Strandell, A. 2017. Asukasbarometri 2016. Suomen Ympäristökeskus. Saatavissa: file:///C:/Users/pulkkinen_j/Downloads/SYKEra_19_2017.pdf

Vanhustyön keskusliitto. Korjausneuvonta. Saatavissa: <https://vtkl.fi/toiminta/korjausneuvonta>

Ympäristöministeriö. 2020. Ikääntyneiden asumisen toimenpideohjelma vuosille 2020–2022. Saatavissa: https://ym.fi/documents/1410903/38439968/Ikaantyneiden_asumisen_toimenpideohjelma_FI-52565ACB_21A7_4EB5_B5E1_99651279528D-159518.pdf/52eb690c-1d88-17c4-a571-9d0054ff7961/Ikaantyneiden_asumisen_toimenpideohjelma_FI-52565ACB_21A7_4EB5_B5E1_99651279528D-159518.pdf?t=1603259593212

Ympäristöministeriö. 2021. Ikääntyneiden asuminen. Saatavissa: https://www.ymparisto.fi/fi-FI/Asuminen/Ikaantyneiden_asuminen

Liite 1. Ikääntyneille suunnatun kyselyn runko

Asuminen – nykyhetki

1. Mikä on nykyinen asumismuotosi?
 - Kerrostalo
 - Rivitalo / paritalo
 - Omakotitalo
 - Muu
2. Mikä on nykyisen asuntosi hallintamuoto?
 - Vuokralla
 - Vuokralla senioritalossa (Esim. LVAS, Harjulan Settlementti)
 - Asumisoikeusasunto
 - Omistusasunto
 - Muu
3. Montako henkeä taloudessasi asuu?
 - 1
 - 2
 - 3–4
 - 5 tai enemmän
4. Mitä asumiseen liittyviä palveluja käytät tällä hetkellä?
 - En käytä palveluja
 - Kotihoito
 - Siivouspalvelu
 - Ruokapalvelu
 - Pihanhoitopalveluja
 - Rakennuksen kunnossapitopalveluja
 - Muu
5. Jos vastasit muu, kerro tarkemmin
6. Mitä asumiseen liittyviä palveluja uskot tarvitsevasi tulevaisuudessa?
 - En usko tarvitsevani palveluja
 - Kotihoito
 - Siivouspalvelu
 - Ruokapalvelu
 - Pihanhoitopalveluja
 - Rakennuksen kunnossapitopalveluja
 - Muu
7. Jos vastasit muu, kerro tarkemmin

Kotisi sijainti

8. Merkitse kartalle kotisi sijainti

Tulevaisuuteen varautuminen

9. Oletko asumisen ratkaisuissa varautunut ikääntymiseen?
 - Kyllä
 - Ei

Olen varautunut ikääntymiseen (jos vastasi 9. kysymykseen kyllä)

10. Miten olet asumisen ratkaisuissa varautunut ikääntymiseen?
- Muuttanut senioritaloon (Esim. LVAS, Harjulan Setlementti)
 - Muuttanut lähemmäs palveluja
 - Muuttanut omakotitalosta rivitaloon tai kerrostaloon
 - Muuttanut pienempään asuntoon
 - Luopunut omistusasunnosta
 - Remontoinut nykyistä asuntoani, esim. poistamalla liikkumisesteitä
 - Muu
11. Jos vastasit muu, kerro tarkemmin
12. Mitä tukea olet saanut ikääntymiseen varautumisen suunnitteluun ja ratkaisujen toteuttamiseen?
- En ole saanut tukea
 - Neuvontaa
 - Remonttiapua
 - Tukea muutokseen lähipiiriltä
 - Muu
13. Jos vastasit muu, kerro tarkemmin

En ole varautunut ikääntymiseen (jos vastasi 9. kysymykseen ei)

14. Mitä tukea tarvitsisit ikääntymiseen varautumisen suunnitteluun ja ratkaisujen toteuttamiseen?
- En usko tarvitsevani tukea
 - Neuvontaa
 - Remonttiapua
 - Tukea muutokseen lähipiiriltä
 - Muu
15. Jos vastasit muu, kerro tarkemmin
16. Mitkä koet suurimpina esteinä varautumiselle?
- Ei ole minulle vielä ajankohtaista
 - En halua muuttaa nykyisestä kodistani
 - En saa riittävästi rahaa nykyisestä asunnostani, jotta voisin ostaa uuden asunnon haluamaltani alueelta tai kohteesta
 - Asuinalueellani ei ole sopivia asumisen vaihtoehtoja
 - Asuntoani ei mene kaupaksi
 - Muu
17. Jos vastasit muu, kerro tarkemmin

Tulevaisuuden asumistoiveet

18. Miten pitkään suunnittelet asuvasi nykyisessä asunnossasi?
- 1–4 vuotta
 - 5–9 vuotta
 - 10–14 vuotta
 - Niin pitkään kuin mahdollista
19. Mitä esteitä on jatkaa asumista nykyisessä asunnossa ikääntyessäsi?
- Asuntoani ei ole esteetön
 - Asuinrakennuksessa ei ole hissiä
 - Pihan ja rakennuksen hoito (esim. lumityöt) ovat liian raskaita
 - En selviä kaikista kodinhoitoon liittyvistä tehtävistä

- Lapset ja/tai muu sosiaalinen verkostoni asuvat kaukana
- Lähellä ei ole tarvitsemiani palveluja
- Terveysongelmat
- Nykyisen asuntoni asumiskustannukset ovat liian suuret
- Minulla ei ole varaa remontoida asuntoa sopivaksi
- Aion muuttaa eläkkeelle jäätyäni pois Lahdesta
- Muu

20. Jos vastasit muu, kerro tarkemmin

21. Minkälaisessa asunnossa uskot asuvasi tulevaisuudessa?

- Kerrostalo
- Rivitalo / paritalo
- Omakotitalo
- Muu

22. Tulevaisuudessa olisin kiinnostunut seuraavista asumismuodoista/asumisen konsepteista?

- Itsenäinen asuminen. Saan kotiini tarvittaessa tukea kotihoidolta
- Itsenäinen asuminen. Ostan kotiini haluamiani palveluja
- Itsenäinen asuminen. Ostan kotiini haluamiani palveluja. Kotikiinteistöissäni on tarjolla erilaisia palveluja.
- Itsenäinen asuminen talossa, joka on tarkoitettu yli 55-vuotiaille
- Sukupolviasuminen niin, että asun itsenäisesti omassa asunnossa esim. samassa rakennuksessa lasteni perheiden kanssa
- Asuminen ikääntyneille suunnitellussa senioripientalokylässä
- Asuminen monisukupolvikorttelissa, joissa on yhteisiä jaettuja tiloja ja piha-alueita esimerkiksi perheiden ja päiväkotien kanssa
- En ole kiinnostunut näistä asumisen konsepteista
- Muu

23. Jos vastasit muu, kerro tarkemmin

Tulevaisuuden asuinalue

24. Merkitse kartalle alue, jolle haluaisit asua tulevaisuudessa

25. Miksi haluaisit asua juuri tällä alueella?

- Asuinalue on tuttu
- Asuinalue on viihtyisä
- Lapset asuvat lähellä
- Ystävät asuvat lähellä
- Lähellä on palveluja
- Lähellä on harrastusmahdollisuuksia
- Muu

26. Jos vastasit muu, kerro tarkemmin

Taustatiedot

27. Mikä on ikäryhmäsi?

- alle 54
- 55–64
- 65–74
- 75–84
- 85+

28. Mikä on sukupuolesi?

- Mies
 - Nainen
 - Muu
 - En halua kertoa
29. Oletko eläkkeellä?
- Kyllä
 - Ei
30. Jos et ole vielä eläkkeellä, niin monenko vuoden sisällä olet jäämässä eläkkeelle?
- 1–4 vuotta
 - 5–9 vuotta
 - 10–14 vuotta
 - yli 15 vuotta
 - en aio jäädä eläkkeelle
31. Mikä on koulutuksenne?
- Peruskoulu, kansakoulu tai keskikoulu
 - Ylioppilastutkinto tai ammatillinen tutkinto
 - Opistotason tutkinto
 - Korkeakoulututkinto
 - Lisensiaatin tai tohtorin tutkinto
32. Käytettävissä olevat tulot kuukaudessa verojen jälkeen?
- 0–999 €
 - 1000–1499 €
 - 1500–1999 €
 - Yli 2000 €
 - En halua kertoa

Lisätehtävä

33. Olet nyt vastannut kaikkiin kysymyksiin. Halutessasi voit vielä merkitä kartalle itsellesi tärkeitä paikkoja.